HALKALI KÖLE

3. BASKI

BEKİR YILDIZ

roman

yazko

HALKALI KÖLE
BEKİR YILDIZ
yazko

HALKALI KÖLE
roman
(üçüncü basım)

YAZKO
Türkocağı C.
No: 17, Kat: 2
Cağaloğlu - İstanbul

Yazarın öteki kitapları :

REŞO AĞA öyküler / 10. basım
KARA VAGON öyküler / 7. basım
KAÇAKÇI ŞAHAN öyküler / 10. basım
SAHİPSİZLER öyküler / 6. basım
EVLİLİK ŞİRKETİ öykü / 7. basım
HARRAN öykü - röportaj / 6. basım
BEYAZ TÜRKÜ öyküler / 6. basım
ALMAN EKMEĞİ öykü - röportaj / 6. basım
DÜNYADAN BİR ATLI GEÇTİ öyküler / 5. basım
HARRAN-BERLİN öykü - röportaj / 3. basım
DEMİR BEBEK hikâyeler / 3. basım
ÖLÜMSÜZ KAVAK masal / 3. basım
ARILAR ORDUSU masal / 2. basım

Bu kitap Ağaoğlu Yayınevi Tesislerinde
dizildi, basıldı, ciltlendi 27 73 37
Kapak: Erkal Yavi
İstanbul, 1981

HALKALI KÖLE

BEKİR YILDIZ

Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim
Kooperatifi

Balkona açılan odanın kapısı aralık. Beyaz Denizli perdesi oynaşıp duruyor. İlerleyen gecede, insanların son inatçıları da uyumuş olacak. Ama ben, geceyle başbaşa kalacağım. Yatağımda dolanıp duracağım. Yüreğimde tuhaf bir duygu var: sanki az sonra beklenmedik birşeyler olacak... Kapım, ilkin gümbürtüyle çalınacak. Çalınan kapıyla birlikte, yüreğim de hoplayacak yerinden, «Bekle,» diyeceğim kendi kendime. «Bir süre daha bekle.» Kapı tekmelenecek ardından. Korkarak, ama korkuyu kendimden de gizlemeye çalışarak, bekleyeceğim yatağımda. Bu arada, şu yaz gecesinin sıcaklığı, korkulanıp alnımda tanelenecek. Elimin birisiyle bu ıslanmış korkuyu silerken, kapımı tekmeleyip girecekler. Dışarının ayışığından kısmetlenmiş odamda, ellerindeki makinalı tüfekleri görebileceğim. Tarayacaklar beni. Hiç bir şey söyleyemeden, tarayacaklar beni... Korkum bundan. Odamdaki barut kokusu kaybolmadan yuvarlanacağım yere. Gözlerim açık olacak. Canım, bir gelecek, bir gidecek. İşte o zaman, çok daralan ömrümde birkaç söz söylemek isteyeceğim, şu yeryüzünden henüz gitmemişken. Söyliyebilecek miyim acaba? Son sözlerini söyleyemeden bir insanın şu dünyadan göçürülmesi, haksızlıkların en büyüğü olmaz mı? Henüz kimsecikler yok. Ya gelirlerse?.. Gelmezler ama. Ayak sesleri... Balkona çıkmalıyım öyleyse. Onlar gelmeden bağırmalıyım, tüm insanlara... Kalkıyorum yatağımdan. Kıpırdanan beyaz perdeye can veren yeli ku-

rutabilmek için, balkona açılan kapıyı kapatıyorum. Odam alabildiğine kıpırtısız. Bir tek kıpırdayan yüreğimdir şimdi. Ben neden bu denli yalnız birisiyim? Kim doğurdu beni? Yanlış anımsamıyorsam, karım, çocuklarım da olmalı benim. Hattâ bir de gülden nazik gönül yoldaşım vardı. Uyuyordur hepsi. Gelseler ya... Hiç birisini istemiyorum oysa... Dileğim, salt babam olsun yanımda. Köpekler havlamaya başladı. Gecenin zamanı, iyice yaşlandı anlaşılan. Havlayan köpekler ve uyuyan insanlar... Yatağımın ucuna ilişiyorum. Babam, dünyanın öbür ucunda olsa, gecenin bu saatinde bile kalkıp gidebilirim. Babam dünyanın öbür ucunda değil, dünyanın altında... Mezar taşları, devrili devrili vermişlerdir şimdilerde. Yaban otları altında, kemikleri de çözülmüştür. Kalkıp mezarlığa mı gitsem? Ölüler mahallesinden korkarım ben. Ölümü beklemekten, makinalı tüfeklerin ağzına can düşürmekten, daha korkulası değildir mezarlıklar ama. Sessizlik... Aslında korkunç olan sessizlik değil, yapayalnızlığımdır. Neden yalnızım ben? Küçük bir kızım da var oysa. Sabahları uyandığımda, göğsümün üzerine yatırıp canıma kardığım küçük kızım, kimbilir kaçıncı uykusundadır şimdi. Görmeyeli kaç gün oldu? Üç gün mü? Beş gün mü? Geçen ayın yirmi birinde görmüştüm son kez. Bugün yeni ayın on ikisi. Bir gün görmeden edemediğim küçüğümü görmeyeli, haftalar olmuş demek. Yarın erkenden kalkmalıyım. Okula giderken, bir köşeye saklanmalıyım. İlkokul önlüğünün üst bitim yerindeki beyaz yakasının, kıvır kıvır, ipekten ince saçlarının süslediği kehribarımsı tenli yüzünü uzaktan da olsa görmeliyim. Ya gene, o günkü gibi olursa?.. Babam, ölmüş de olsa, onunla dertleşmek istiyorum hâlâ... Sen son sözlerini söyleyebildin mi baba? Yüreğin daralıp kıvrandığında, gözlerin neden öyle kocaman kocamandı? Yüzün morarıp ağzından önce köpük, sonra

kan geldiğinde, acaba birşeyler mi söylemek istemiştin? Anamdan, biz çocuklarından hoşnut değil miydin yoksa?.. Sen de benim gibi, korkulu yalnızlığını uyutamadığın, geceler geçirdin mi? Yalnızlığı, korkuyu bir kalem geç oğlum, sen hiç öldün mü? Sevdiklerin, toprağa gömdükten sonra, bir ömür boyu harcadığın emeğini alıp götürdüklerinde, ilk kez gerçek anlamda kaldığın karanlıkta, ah, vah ettin mi? Anan nasıldır? Altmış iki... Şöyle böyle on yedi yıl oldu, ölmediyse benden çok dünyada kaldığı... Ölmedi baba. Ölmedi ya, görsen yolun bir içinde, yanıbaşından savuşup yürürsün. Yürürsün de, başka sokaklarda, kentlerde aramaya kalkarsın. Bir küçüldü, bir azaldı ki, el kadar kaldı. İnsan sanabilir: azalmaya doğru değil de, büyümeyi sürdüren bir çocuktur o. Yo, yo, aç, susuz falan değil. Önemli bir derdi var ama. Yüreğine bir gelin oku saplandı. Ucu çatallı, zehirli ok. Bu okla dolanır, uyuyabilirse uyur oldu. Gelin oku... Şu insanoğlu, sen öleli daha bir zavallı, daha bir aşağılaştı hani... Anayla analar yarışır oldular. Benim anam... Oğlumun anası... Neyse... Hele nasıldı sizin birbirinizle raslaşmanız? Raslaşıp da, biz beş kardeşin dünyaya kavuşması?. Benim bir çocuk, bir delikanlı ve bir baba olup bu günlere erişmem?.. Kapım, gecenin bu saatinde tekmelenmeden, hele anam ne anlatır, ne anlatmaz... Her şey yiğitçe, apaçık olsun baba... Değer mi şu dünyada yalan söylemeye... Bak, anamın sesi... Babam ölmüş. Bir adam geldi. O zaman ben, damda oynar idim. Ama her şey dün gibi aklımda. Yaşım sekiz. Evimizin bir odası tütün dolu. Gelen adam anama dedi ki, «Tütünü verin bana, taşıyayım evime, gerisine karışmayın. Ben sizi düşman elinden sıyırırım.» Anam, ben, iki çocuk daha... Adam, bir zaman sonra merkep getirdi. Bindirdi. Yarı yolda, daha ırmağın kıyısına geldik, ne oldu anlıyamadım. Dedim ya, yaşım sekiz, ama güzel mi güzelmişim.

Ben güzelliğimin kıymetini hiç bilemedim oğul... Anam bir avuç çamuru yüzüme sürdü. Görüp beni kaçırmasınlar istedi... Baktık adam gitmiş. Merkepleri de alıp gitmiş. Neler neler... İnsanları, hele çocukları cumm cumm suya atıyorlardı. Aha bu gözlerimle gördüm. Güçlerinin yetmediğini de tak tak tak... Nasıl olduysa ırmağı geçtik. Orada, yakın bir köy var. Yürüye yürüye... Anam küçük oğlanın, ben de kardeşimin elinden tuttum. Kardeşim dört beş yaşında. O köye, bir köye gittik. Soluğumuz kurumadan, gözlerimi bağladılar. Ana diye ağladım. Kardeşlerim diye ağladım. Yer mi sallandı, gök mü aşağıya düştü anlayamadım. Gözlerim bağlı, abalı bir adamın abasına, küçücük elimin birisini tutuşturdular. O yürüyünce, ben de yürüdüm. O durunca, ben de durdum. Ne diyecektim, ağlamaktan, için için ağlamaktan gözlerime bağlı yaşmak su gibi olmuştu. Ağlamam kendim için değildi. Anam içindi. Kardeşlerim içindi. O yaşın aklıyla bile çözdüm: Anamı da öldürdüler, kardeşlerimi de. Beni neden öldürmemişlerdi? Ölmek varken, ana-kardeş birlikte ölmek varken, geride kalınır mıydı? Dünyada, bir çocuğa bundan büyük kötülük yapılabilir miydi? Bir gün mü, bir gece mi, hem gözlerim bağlı olduğu için, gece ile gündüzü karıştırdıydım. Gürültüler duydum. Gözbağımı açtıklarında, benim gibi yüzlerce öksüz çocuğun arasındaydım. Ağlayanlar, ağlamayanlardan çoktu. Apoletli apoletli adamlar vardı. Hiç de bizimkilere benzemiyordu. Dedikleri Fransızmış, dedikleri, düşmanmışlar. Ben o yaşta dostu, düşmanı nasıl bilebilirdim. Bildiğim: ana, baba, bacı, kardeş... Onlar da olmadıktan sonra... Oturdum bir köşeye. «Ey Allahım nedir bu başıma gelenler?» diye sordum kendi kendime. O sıra cami avlusuna peçeli kadınlar girdi. Başladılar, biz çocukları incelemeye. Önce ellere, kollara, bacaklara bakıyor, sonra

gözlerine kestirdiklerini avluda koşturuyorlardı. Beğenen beğendiğini alıp götürüyordu. Beni de götüreceklerinden korktum. Yüzümü minnacık ellerimle kapatıp başımı öne eğdim. Az sonra siyah bir karartı düştü önüme. Bu karartı saçlarımı okşadı. Söylemeyi unuttum: benim saçlarım o kadar bol, o kadar kızıldı ki, hele hele güneşin altında, karanlıkta bir lâmba nasıl parlarsa, öyle parlardı. Anam ölmeden, başımı sık sık, nazara gelmesin diye neçekle bağlardı. Bağlamadan önce koklayarak uzun uzun öperdi. Öperdi de, «Bana çeken saçların kızına, kızına geçmezse, torununa geçsin,» derdi... Demek benim çocuğum olacak? Daha ben bir çocuğum. Belki de, torunumun saçları benimki gibi kızıl olacak... Kızıl saçlı bir torun. Kızıl saçlı bir yavrunun yavrusu... Güleyim bari ...İşte, o peçeli kadın, saçlarımdan, sonra yüzümden ellerimi çözdü. Ayağa kaldırdı. «Sen ne güzel kızmışsın böyle. İster misin anan olayım senin?» dedi. Baktım yüzüne. Göremedim. Peçeliydi. Görünebilen gözleri, anamınki gibiydi. Sonra başladım koşmağa. O apoletli adamlardan birisi, hiç bilmediğim bir dille bağırdı bana. Korktum. Anam olacak kadın yeniden geldi yanıma. «Niye he dedin, sonra niye kaçtın a kızım?» diye sordu. Boynumu büktüm. «Ya anam ölmediyse?» dedim. «Açığa çıkarsa birgün, gidersin anana. Veririm seni ona.» Ne dediydim? Yaşım sekiz. Peçeli kadın evine getirdi beni. «İsmin ne senin?» diye sordu. Boynumu büktüm... «Kızıl saçlı olsun.» dedi. Elimi, ayağımı yudu. Bir güzel karnımı doyurdu. Bu, yıllarca ekmeğini yiyeceğim yeni anamın ilk lokmalarıydı. Bu lokmaların ardından, ilk duayı, ilk duaya başlamayı ondan öğrendim: Lâ ilâhe illallah... Dizlerimi kırıp ilk secdeye o beni kapattı. Allaaahhh, nur içinde yatsın. Allaaahh baban da nur içinde yatsın. Sekiz yaşına kadar anababa ekmeği, on üçüne kadar yeni anamın, sonra

kırk yıl babanızın ekmeği... Baban, dedim de, Fransızlar top ateşine tuttu mahallemizi; güüm güümmm. Gene kaçkaç. Küçük değilim ki, ilk kaçkaçtaki gibi. Peçemden yakaladı bir Fransız askeri. Bağırdım. «Yok mu beni kurtaracak?» Göğüs göğüse vuruştu adamın birisi. «Kaç,» dedi benim için vuruşurken. Ben kaçtım.

Sonunda o adam, babanız oldu çocuklarım. Ölünceye kadar hizmet ettim ona. Sevgi uğruna değildi, bu hizmet açıkçası. Unutulmaz bir yiğitlik adınaydı. Bilirim, acımasının, bana o anda acımasının borcunu ödeyemedim. Ödeyemediğim borcumu, Allah ödenmiş sayısın...

Bir köpek acı acı karanlığa havlıyor... Ağlıyor sanki... Yepyeni küçücük sesler... Köpeğin birisi doğurdu anlaşılan. Beton üzerine doğurmak nasıl birşey? Ya ahırda doğurmak? Anam, beni ahırda doğurmuş. Temizlerken, donuna düşmüşüm, Göbek bağımı uzatıp almış kucağına. Demek, anama «Kaç,» dedin baba. Düşmanın önünden kaçırdığını aldın sonra. Sevdin mi? diye soramam sana. Acıdın mı? Aldın gitti öyle mi? Yılına varmadan bir çocuk. Ardından bir çocuk daha. Bir, bir, bir çocuk daha... Bir haftada iki ölü çocuk... Ağabeylerimmiş onlar benim... İlk ölen bir hafta daha bekleseydi ya... Bir tabutta iki çocuk... Bir mezarda iki can... Nikâh memurunun karşısındayız. Yanımda oturan, karım olacak az sonra. Sen nerdeydin baba? Nikâhıma neden gelmedin? İstanbul'dan Eskişehir'e gelecek paran yokmuş. Kim inanır buna. Bilmez miyim ben seni? Çocukların için neler neler yapmıştın? Öldüğün gün bile, çalışmaktan dönmemiş miydin? Sen altmış iki yaşında çalışmaktan döndüğünde, biz çocukların neler yapıyordu? Kimimiz okuyor, kimimiz evlenmeye hazırlanıyordu. Oysa sen, o akşamüstü ölecektin de... Gelip almalarını bekleyen kızların, önüne ilk çıkanla evlenmeye can atan, erkek çocukların vardı. Hiç birimiz, çalışmanı neden paylaşmamıştık? Neden hep kendimizi kurtarmaya yönelmiştik de, yanıbaşımızda ölüme hazırlanan seni görmemezlikten gelmiştik? Nedir ,nasıl bir şeydir baba olmak, ana ol-

mak?.. Öldüğünde, gelen doktor, ağzına bir ayna tutmuştu. Ayna buğulanmadığında, «Ölmüş,» demişti. «Bu adam ölmüş.» Biz ağlamaya oturduğumuzda da, doktor parasını istemişti. Benim, anamın parası yetmemişti, doktorun istediğine. Ölün tazeydi henüz. O eski - püskü giysilerin, kefenle yer değiştirmemişti. Beyaz bir çarşaf vardı üzerinde. Anam sıyırmıştı çarşafı. Dudakların kilitliydi. Ama ceplerin açıktı. Anam uzandı birine. Eski cüzdanını aldı. İçindeki son paraları, şu yeryüzünde kazandığın son paraları da, öldüğünü onaylayan doktora verdi. Doktor soğuyan bedeninle birlikte, soğuyan bu paraları, avuçlarının arasında ısıtarak çekip gitti. Ölüsüne bile kendi parasını harcayan sen, isteseydin gene de gelirdin nikâhıma. Ne eder, eder gelirdin. Boş elle mi gelmek istemedin yoksa? Ellerin boş muydu senin? O ellerin arasında bir kadın, beş çocuk yok muydu? Bir kadın, beş çocuk bir tarlada gibi, bu el toprağında yeşerip büyütülmemişler miydi? Az sonra karı - koca ilân edeceklerdi bizi. Çevreme bakındım. Anamı, ağabeyimi, bacımı gördüm. Gelinin anası da yanlarında... Gelinin babası görünürde yoktu. Çok aramışlar, bulamamışlardı. Anlaşılan, bu baba da gelmek istememişti nikâhımıza. Belki de, istemişti de becerememişti. Neden becerememişti acaba? İlk kez ne zaman, nasıl görmüştüm onu? Kızını alacağım bu insan kimdi? Varnalı bir göçmenin oğluydu kayınpederim. Cesedini yıllar sonra İzmit'te, hocayla ben yıkıyacaktım. Küçücük, bir emekli öğretmendi. Boyu çocuk boyunda, yüzü, tatarımsıydı. Bedeni, musalla taşında sarı - siyahtı. Küp küp, fıçı fıçı alkol geçmişti bu sıska, küçücük bedenden. Neden bu denli çok içmişti Kayınvalidemle önemli bir uyuşmazlığı mı vardı? Babasının değirmeninden kaçıp, öğretmen olmak istemişti. O zamanki öğretmen okulunun ilk mezunlarından... Karısı bir molla kı-

zı... Ümmi... Az sonra karım olacak kızları doğduğunda, köy okulları denetiminde kayınpeder. Sarp bir yerden geçerken yuvarlanıyor yere. At, küçücük boyundan aşıp kişniyor. Yuvarlandığı yerde, öldü ölecek... Kızı, anasıyla birlikte yolunu gözlüyor. Kendisinden önce atı buluyorlar. Döndüğünde, Ankara'dan aceledir, gizlidir yazılı bir zarf veriyorlar. Açıp okuyor, «Köylü kadınlar çarşaf giymeyecek.» Kayınpederin kırıkları, çıkıkları iyileşmemiş henüz. Yanında bir candarma... Topluyor köylüleri. «Bundan sonra, yarından tez kadınlar çarşaflarını çıkarıp manto giyecek.» Böyle açıklıyor Ankara'nın buyruğunu, attan yeni düşmüş öğretmen. Köylüler fısıldaşıp gülüşüyorlar. Sonra birisi düşüncelerini açıklıyor: «Önce karın çıkarsın çarşafını muallim efendi.» Karısı mollanın kızı... «Olmaz,» diyor. «Babamdan alırken beni, yüzümü, gözümü, etimi, canımı açmıyacağına söz vermiştin bey...» Neler oluyor şu dünyada... «Ankara'dan yazı var,» diyor. «Türk öğretmeni uymazsa... Köylüler...» Nikâhımız kıyıldı kıyılacak. Tanıklar... Benim tanığım bir albay. Karım olacak kızın tanığı bir yüzbaşı... Hava İkmal Merkezi'nde memure o. Nasıl raslaşmıştık ilk kez? Hava Üssünün aşevi... Yemek sonrası üç-beş kişi kalmıştık. Ağlıyordu kızın biri. Gidip yanına oturdum. «Neden ağlıyorsunuz?» diye sordum. Ufak tefekti. Nohut kadar gözleri ıslak, kıpkırmızıydı. Babasından söz etti. Kronik alkolikmiş. Bakırköy falan... Acıyorum... Tıpkı, babamın anama acıyıp kurtarmak istemesi gibi bir duygu bu. Anlaşılan soydan miras, acıma duygusu bize. Nikâh memuru kocaman deftere bir şeyler yazıyor. Az sonra evlenmiş olacağız. Kayınvaldeyi görüyorum. Gülümsüyor bana. Ansızın o günün Ankara'dan gelen gizli zarfın açıldığı günün akşamını anımsıyorum gene. Kayınvalide yaralar, iniltiler içinde, kıvranıyor. «Bundan sonra, yarından tez ka-

dınlar çarşaflarını çıkarıp manto giyecekler.» «Babamdan alırken beni, yüzümü, gözümü, etimi, canımı açmıyacağına söz vermiştin bey...» diye karşı çıkıyor mollanın kızı. Bağrışmalar. Çocuklar hem bağırıyor, hem ağlıyorlar. «Yetişin, babamız, anamızı öldürüyor.» Az sonra kayınpederim olacak öğretmen, kayınvalidemi dövüyor da dövüyor. Kanlar içinde kadın ...Köy uyandığında yeni bir güne, mollanın kızı kıpırdıyamıyor yerinden. Kocası kaldırıyor ayağa. Yaralarını sarıyor. Bir manto bulup giydiriyor. Az sonra karı-koca köy alanına doğru kol kola yürüyorlar... Biz de kolkolayız, nikâh salonundan çıkarken. Büyüklerin ellerini öpüyoruz. Kayınpederin elleri yok... Geceden, bir kireç kuyusuna mı düştü acaba? Kızı evleniyor diye, içip içip bir duvar dibinde mi sızdı? Benden hoşnut değil miydi? Oysa istemeye gittiğimde, yatağın içinde, kucağındaki tepside duran rakıdan keyifle bir yudum içtikten sonra, «Verdim gitti bu subaya,» dememiş miydi. «Ama ben yedek subayım,» dediğimde de, «Kafası dumanlı şimdi. Öyle bilsin,» deyip dışarıya çıkarmamışlar mıydı beni. Nişanlımın babası bu kentte. Belki evlendirme dairesinin arka duvarında. Geceden gelip beklerken, sabah güneşi kafasına vurunca, sızıp kalmış olmasın.. Neden arayıp bulmuyoruz? Neden önemsemiyor bu aile babalarını? Özenle, bin bir umutla düzenlediğimiz küçücük bir evde, dünyaevine gireceğiz. Kayınpederin acıları, çelişkileri, uyumsuzlukları, karısının boynunda dizi dizi... Altınlar... Gramofonda bir türkü dönünce, karım ağlamaya başladı. Gözyaşları, gelinliği üzerine tıp tıp düştü. Beyaz gelinlik... Minnacık, hünerli elleriyle kendi gelinliğini kendisi dikmişti karım. O yıllar ne denli yumuşak huylu, ne denli sokulgan, sevimli bir kadındı. Kadınımdı o benim. Şimdi nerelerde? Zavallı, şaşkın kötüm... «Babamın türküsü... Nerde babam?» Ardından kıvrak

bir oyun havası... Kendi aramızda eğleniyorduk. «Mutlu musun?» diye sordum. «Çok.» dedi... «Ağlama öyleyse.» «Babam...» «Benimki de yok burada.» Sarıldık birbirimize... Anasının kollarında. parmaklarında, özellikle boynunda altınlar dizi dizi... Parmağındaki yüzüklerden birisini çıkardı. Yüzük, kızının parmağına takılırken, alkışladı odadakiler. Ben de alkışladım... Altın... Şimdi bu yüzük nerde acaba? Karım nerde? Çocuklarım nerde? Kayınvaldem nerde? Belki Çay'da eski bir evin, pencere arkasından dünyayı yaşıyordur. Belki de mezarı başındadır. Onun bir mezarı var. Ölüsüne, boynundaki altınları bozdurup hazırladığı mezarı... Bir yıl, on yıl, yirmi yıl, otuz yıl... Otuz yıllık bir birliktelikte, belki de, kocasıyla ne otuz sözcüklü bir konuşma, ne de otuz lirası oldu. Kocasının kendisine elden ele vermediği otuz lira... Küçücük bir tepsi... İçinde birkaç meze... Bir rakı şişesi... Okuyor kayınpeder. Dergi, kitap, sınav kâğıtlarını okuyor. Kayınvalde odanın bir köşesinde, uyudu uyuyacak. Tıkırtı... Şişeden bardağa rakı boşalıyor. Boşalan ses, bu kadın için bir çağlayan gibidir. Silkelenip uyanıyor mollanın kızı. Gözleri şişeye kayıyor hemen. Henüz boşalmamış, henüz kocası sızmamış... Seslerle yaşayan karı-koca. Sesler arasında büyüyen çocuklar. Ama nasıl bir büyümek böylesi.. Bu çocuk için baba, içen, içip sızan bir adam olunca... Ana, onun sızmasını bir odun gibi, bir duvar gibi bekleyen... Korkulu düşler görecek bu kız. Silkelenip uyanacak. Tıkırtılar... İnsan sesi yok. Çocukları ekmekten, aştan daha önce büyütmeye başlayan insan sesi yok bu evde. Tıkırtılar... Duran, birbirlerine bakmayan, birbirlerinden habersiz iki insan. Bir ana, bir baba... Tuhaf, ne tuhaf, bu küçük kızcağız, biraz büyüyünce iyilik olsun diye, silkelenip kendine dönsün diye, belki de tokatlar atacak babasına... Babasını tokatlayan kız ka-

rım olacak benim... Tıkırtı... Bu, gecenin son tıkırtısıdır. Tıkırdayan, devrilen, boşalmış bir rakı şişesidir. Kayınpeder olduğu yere dökülmüştür. Kayınvalde ayağa kalkıyor. Hafifçe dokunuyor kocasına. İyice devriliyor öğretmen. Üzerine bir şey örtülüyor. Kadın tepsiyi mutfağa taşıyor. Arta kalan mezelerden, işe yarıyanları atıştırıyor. Ama onun asıl beklediği, korkusu, öldüğünde, ölüsünün parasızlıktan ötürü çürüyüp leş gibi kokmaması için, ele geçirmek istediği, boşalan rakı şişesidir. İşte şimdi ele geçirmiştir. Kilere götürüp öteki şişelerin yanına saklıyor. Boş şiseler o zamanlar on para, yirmi para, bir kuruş... Kayınvaldem, bütün altınlarını, içini kocasının boşalttığı bu rakı şişelerini satarak almış...

Sırtıma bir yumruk vurdular. Rakıdan arta kalan paralarla büyüyebildiği kadar büyümüş, öğretmenin kızıyla, ana armağanı altın yüzük parmağında, gerdek gecesine girdim...

Alnımda ter, kuşkulardan, sıcaktan, yorgunluktan boncuk boncuk. Bir sinek, küçük bir sinek uçuyor. Sesi şimşekten gürültülü. Yalnızlığımın ağırlığı, ayaklarıma da çökmüş. Banyoya doğru yürürken, sürüklüyorum onları. Sanki arkamda kalıyorlar. Lavaboda yüzümü yıkadıktan sonra, karşıda duran aynaya bakıyorum. Aynanın içinde, kırk altı yaşında yalnız bir adam... Ama anlamsız, sevgisiz bir kalabalığa, hüzünlü yalnızlığı yeğlemiş bir adam... Aynadaki kendimle konuşmak istemiyorum. Benim derdim başkalarıyla. Açıkcası severim kendimi. Çünkü şu yaşıma kadar utanmadım aynalardan. Yüzüme tükürmedim hiç... Değil yüzüme tükürmek, beni gördüklerinde, dudak bükmelerine, salt dudak bükmelerine razı olsaydım, ne gereği vardı bu yalnızlığın, bunca acının? Hele küçük kızım aklıma geldikçe... Siz hiç tavada yağın eridiğini gördünüz mü? İşte böyle bir şey bu acı... Yüreğinizdeki sevgi yağları erimeden ağlamaya ağlamak mı derim ben... Kimler gelecekse gelsin artık. Vuracaklar mı, boğacaklar mı, hazırım işte. Yo, var mı öyle kolayına pes etmek? Son sözlerim, son hesaplaşmam bitmedi henüz. Söze yeni başladım sayılır. Siz ana karnına kulağınızı dayayıp içerdekinin yürek atışını dinlediniz mi hiç? Ben üç yürek atışı dinlemiş bir babayım. Bu üç yürek yeryüzünde şimdi. Şu yorgun durumumda çıksam dışarıya... Yürüsem onlara doğru. Üç, beş, en fazla on mahalle ileride onlar. Uyuyorlardır. Bütün bir kent uyuyordur şimdi. Bütün bir kent uyurken, uyu-

mamanın da güzelliği, kolaylığı var hani... İstediğini, istediği yerden, istediği yere getirip götürebilir insan. Satranç oyunu gibi... Ama bir kişiyle oynanan satranç oyunu... Kaleler gönlünce düşürebilir, veziri bir piyona yedirip, şahı hiç yokken mat ettirebilirsin. Dolanıyorum odanın içinde. Yüreğime, zaman zaman duyduğum bir acı çöküyor gene. Sessizlik acısıdır bu. Perdeyi aralayıp dışarıya bakıyorum. Milyonlarca insan uyuyor. Birbirlerini sevmeyen, birbirlerini seven, kinin, sevginin bölüşüldüğü bir kent... Daha kötüsü, bu gece sevdiklerini düşünerek uyuyanlar, yarın gece, sevdiklerini sevmeden uyuyacaklar belki de... Geceler... Şu karanlık, karmakarışık geceler... Odada dolanmamı sürdürürken yıllar öncesini anımsıyorum: Birbuçuk yıl önce ayrıldığım babaocağına döndüm. Anamın, babamın ellerini dönüşümde, bir değil üç kişi öptük. Ben, karım, baldızım. Çapa'da küçücük bir ev... Kızkardeşim, ağabeyim de bu evde. Bunca insan nasıl yaşayacaktı bir buçuk odada? Kayınpederim, kayınvaldem, toparlanıp Çay'a gittiler. Karım çiçeği burnunda bir gelin... Kız kardeşi lisede okuyacak. Kim okutacak bu kızı? Neden? Nasıl? Babam gece bekçisi... Babam ihtiyar, yorgun... Yandaki küçük odayı bize veriyorlar. Anam, babam eski ocak... Ne günler görüp yaşamışlar... Ne engellerden aşmışlar... Bu yeni gelenleri mi konuk edemiyecekler... Geride kalanlar... Geride kalanlar da, salon, yemek odası, konuk odası olarak kullanılan odada barınacaklar... Nasıl da tatlı tatlı gülmüştü babam. «Ben işe, siz odaya. Haydi öpün elimi çocuklar.» Babamın elini öptük. «Gelinimiz de pek şirinmiş. Pek küçükmüş.» «Kendi küçük, yüreği büyük baba.» «Huyu iyi olsun oğlum.» demişti anam da. «Yüz güzelliği kırk gün, huy güzelliği kırk yıl...» Kırk yıla varamadı evliliğimiz. Ancak kırk yılın yarısını doldurabildik. Kim bilebilirdi böyle olacağını...

Biz, şu yeni gelenler üç kişi miyiz? Bir kişi olarak çıktım, dört kişi döndüm babaocağına. Küçücük odada ilk gecemiz... Kıpırdayamaz insan. Konuşamaz... Bakışır uzun uzun. Oda karanlık... İniltiler... Sancılar... «Gebeyim ben.» Karım iki canlı. Nasıl oldu bu iş? Birdenbire ana oluvermesi... Ellerimi uzatıyorum. İki elimi birden... Taze bir karın, davul gibi gerildi gerilecek. Ne var bu karnın içinde? Nasıl olur gebelik? Acelesi neydi sanki? Demek bir kadınla yatınca çocuk gelir ardından. Nasıl birşey çocuk? «Tekmeliyor.» Elimle yakalıyamıyorum kıpırtıları... Kulağımı dayıyorum. Gıcırtılar, başka anlama gelir diye utanıyorum. Bir odanın içinde sıkışıp kıpırdıyamazken, bir çocuğu karşılamak dünyaya doğru. Öyleyse biz, karımla ben kahramanız birer... Kahraman karı-koca... Kim bu içerdeki? Kız mı, oğlan mı? Ne çıkar, bir canlı işte. Çocuk için mi evlendim ben? Ya karım?.. Ya öteki kadınların pekçoğu? Sevdikleri için mi evleniyorlar? Yoksa sevmedikleri, barınamadıkları evlerinden kaçıp kurtulmak için mi evleniyorlar? Çocuklar... Aradıkları sevgiyi kocalarında bulamadıkları için, çocuk bir canlı oyuncak olmasın onlarca? Oyuncak karınlı kadınlar... Ne şu, ne bu, belki de en doğrusu: yatarken, karınlarına birşeyler boşalıyor, birşey çok büyüdüğü için çıkarıyorlar dışarıya... Yavrularımız... Bizim de evlendikten dokuz ay, on gün sonra bir kız çocuğu yavrumuz oldu. Farkında olmadan gelenimize isim de bulmalıydık... Canımız, yavrumuz... İlk yavrumuz... Dokuz ay, on gün sonra... Cape Kennedy Uzay Merkezi... Bir uzay gemisi için geriye doğru sayıyoruz... Üç ay, iki ay, bir ay... On günü ekliyoruz. Demek, nikâhtan önce. Demek evlerine, nişanlıyken girip çıktığım günlerden birinde... Belki de kayınvaldenin duymaz dediğimiz bir kapı aralığında... Bir kapı aralığından, hastanenin kapısına doğruyduk. Karım bağırıyordu. «Geliyor!»

Asansörde çığlık... Haykırış... Sonra viyaklama... Küçük bir kadın... Küçük bir kadından, kocaman bir çocuğu aldılar dışarıya. Karımın alnı ter içindeydi. Saygıyla, sevgiyle, belki de acıma duygusuyla öptüm terli alnını. Ellerini tuttum... Yanında olmamdan ötürü sevinçliydi... Doğurabildiği, dünyaya bir canlı getirebildiği, ilk kez yaratabildiği, birşey değil, üstelik bir canlı yaratabildiği için çok, çok sevinçliydi... Pensle almışlar kızımızı, Pişmiş bir ayva gibi, yumuşacıktı bu baş... Kanlı da... Öperken, dudaklarımıza ilk canlımızın kanı bulaştı. Nasıl bir duyguydu bu? Hem de ansızın fışkıriveren bir duygu: Çocuğumuzun alnındaki, yüzündeki kanları değil öpmek, doğar doğmaz yavrusunu yalayan bir inek, bir köpek, bir ceylân gibi, biz de yavrumuzun bütün bedenini yalayabilirdik. Kundaklanması için yalaya yalaya, temizleyebilirdik onu. Bir süre hastanenin kapısı önünde durdum. Nedense gitmek istemiyor, onlardan, özellikle kızımdan kopamıyordum. Birkaç saatlik bir bebe, nasıl olup da, beni böylesine bağlayabilmişti kendisine? Başımı, yattıkları odaya doğru kaldırdım. Kızım kundaktaydı şimdi. Elleri, ayakları sımsıkı bağlayan bir kundaktı bu. Yüreğimde, ansızın bir sıkışma, bir boşalma duydum. Korkuyla, sevinçle, sevgiyle darmadağın oluvermiştim. Bu duygunun nedenini, yürürken, akşamları çalıştığım matbaaya doğru yürürken anlayabildim. Eğer bir bebenin elleri, kolları, ayakları bağlıysa ve bu bağlı bebe benimse, onun adına ellerimi, kollarımı daha çok çalıştırmalıydım. Akşamın alaca karanlığı çökerken matbaaya geldim. «Bir kızım oldu.» dedim. Sarılıp öptüler beni. Ben de çalıştığım makinayı ellerimle okşamak istedim. Bu eller, şimdi salt benim değildi. Karımındı, kızımındı. Ellerimi, onların geleceği adına adayarak, çalışmaya başladım. Baba olmak, koca olmaya benzemiyordu doğrusu. Korkulu, ama

onurlu bir uğraştı babalık. Korkma duygusu, belki de, çocuğuna, bu yeni, taze yeryüzü konuğuna, senden başka hiç kimsenin sahip çıkmamasıyla ilgiliydi. Babamın ellerine daha çok saygı duyarak, gözlerimden sevinçten ve korkudan birkaç damla gözyaşı aktı. Kızıma uğur getirsin diye, ellerimi öptüm. «Haydi aslanlarım,» dedim gecenin içinde. «Beni, kızıma karşı, kızımı dünyaya karşı utandırmayın. Sizden başka sahibimiz yok.» Patron bir ara matbaaya uğradığında, «İşimiz var mı?» diye sordum. «Var.» dedi. «Çok mu?» «Çok.» «Mesaiye kalabilir miyim?» Gülümsedi. «Eeee,» dedi. «Çocuk sahibi olmak kolay mı? Çalış, kal mesaiye...» Kızımın, o güçsüz, o kundaklı elleri, kolları için çalışmaya koyuldum. Büyümeliydi. Kundaklara sığmamalıydı. Çalıştıkça daha çok baba oluyordum. Şimdi şimdi anlıyorum, kızımın kundağı ona dar geldikçe, yaşam kundağında, ben kundaklanacakmışım... Bir ara durdum. Makinada dizdiğim yazılar, kurşun satırlarda sıra sıraydı. Klavyeye her vuruşta, bir harf, harflerden sözcükler, sözcüklerden tümceler, tümcelerden de satırlar oluşuyordu. Bu kurşun satırlar, kızımın anasına süt olacaktı. Sütü emen kızım büyüdükçe, daha çok sütle birlikte, patikler, giysiler isteyecekti. Kim ne isterse istesin, her istenilen, bu kurşun satırların çoğalmasına bağlıydı eni sonu. Ciğerlerime dolan, kurşun-kalay-antimuan ve leşlerden yapılmış boya kokularıyla yarı geceye geldiğimde sersemlemiştim. İlk kez böylesi bir istekle çalışmıştım. Mesaimin dolması için iki saat daha çalışmalıydım. Bir cigara yaktım. Nedense, nasılsa, matbaanın tavanına, bu tavandan da bir köşeye baktım. Elif, lam, mim... Ebbelisin ef, cimdelisin def, ebcet, hüvvaz, hüttü, karamen, karaset... Bunlar benim beş altı yaşlarındayken öğrendiğim arapçalardı. Hocamız şişman yaşlı, ama gözleri cıvıl cıvıl kadındı. Sekiz on çocuğun önüne

bir çuval antep fıstığı boşaltırdı. Elimize birer pens verir, «Haydi çocuklar, hem fıstıkları çatlatın, hem de okuyun: Ebbelisin eb, cimdelisin def...» Sonra çıkıp giderdi. Gitmeden önce, «Ben dönünceye kadar fıstıkların hepsi çıtlatılacak.» derdi. «Döndüğümde içinde, çıtlamamış fıstık varsa, elimi attığımda, gelecekler ve kimin çıtlatmadığını uzaktan bir ses, bana haber verecek... Ebbelisin eb, cimdelisin def...» O yaşta bu sözlere inandım. Hiç bir fıstığı çıtlatmadan atmadım harmanın içine. Bende anlatılmaz bir sorumluluk duygusu oluştu. Korkulu bir sorumluluk duygusu... Yıllarca kimsenin olmadığı zamanlarda, ister gece, ister gündüz olsun, hep bu sözleri anımsayarak ürktüm. Beni gözleyen bir gözün olduğunu sanarak çalıştım durdum. Çalışmadan, çalışıyormuş gibi ikiyüzlülük yapmadım hiç... Neydi bu göz?.. Gerçekte böyle bir şey var mıydı? O gece bile bu duyguya, bu korkuya kapıldım. Sanki matbaanın, köşesinde patronun gözleri takılı duruyor ve bana bakıyordu. «Haydi çalışsana...» Çalışmaya yeniden koyuldum. Yirmi dört yaşındaydım. Yeni okuduklarımdan, okuyup dizdiklerimden, bu duygunun ne denli bir aldatmacanın sonucu olduğunu kavrıyordum. Ama gene de, şimdi patrona geçmiş olan hocanın gözlerinin, şu matbaanın bir köşesinde, asılı olmasa bile, saklı ve durduğumda bana bakacağına inanıyordum adeta. İnandıkça da durmamacasına çalışıyor cigaramın dumanını mutlu bir baba olarak üflüyordum.

Acaba, hilesiz süt emmesi için, emeğimi uğruna su gibi akıtmaya ant ettiğim, kundaktaki kızımın, kocası kim olacaktı? Yeryüzüne varmış mıydı?

Kızımız evde... Şerbetler içildi, türküler, ilâhiler okundu. Karıma analık pek yakıştı. İki insandı o. Ellerini ayrı ayrı tutuyordum. Birisi ana, ötekisi kadın eli... Çoğu kez de, ikisini birleştirerek okşayıp öperdim. O da benim ellerimi saygıyla, sevgiyle öperdi. Nasıl bir duyguydu bu? Gerçi evliliğimiz henüz tazeydi. Kesin konuşmak için erkendi ama, gene de iyi, güzel doğru bir birliktelikten söz edilebilirdi. Karım, yıllardan beri beklediği erkeğini, beni seçmekle bulduğunu her fırsatta söylüyordu. Oysa şimdi, bu odada, onu düşündükçe sanki çırılçıplağım ve bedenimde akrepler dolaşıyor gibi... Birinden, birkaçından kurtulmak için yere atsam, düşen yarasaysa, düşer düşmez yüzlerce, binlerce çoğalıp yeniden kör gözleriyle, pis kokulu ve hep açılacak, daha çok açılacakmış gibi gerilen kanatlarıyla, yüzüme, gözüme, hayalarıma çarpıyorlardı... «Ana!» diye bağırıyorum. «Çözülme, korkma oğlum, baban öldü ama, ben yaşıyorum daha...» diye fısıldıyor sanki anam. Yeşil tesbihi masanın üzerinde duruyor. Avuçlarımın içine alıyorum onu. Yemyeşil bir tesbih... Bu anama, çocukluğunda seçtikleri ilk renktir. Anam, yeşil bir kadın... Tesbihinin her bir tanesinde, yüzbinlerce dua var; Lailahe illallah... Lailahe illallah... Sen anlat, yeşil ormanlar, yeşil çimenler gibi enginliklere, istersen biraz da türbelere doğru anlat. Hele nasıldı o ilk yıllarımız, o birlikte geçen ilk yıllarımız? Ama uyuyorsundur bu saatte... Uyku saatin,

iki namaz arası... İhtiyarım, yatağında yumak olmuşsundur gene. «Ana!» Bu ses eski bir sestir. Karımın gelinlik sesi... Karımın, sütlü analık sesi... Seni, o küçük odamıza çağırıyor. Geliyorsun yanına. Ben de oradayım. Cahil çocuklarınız biz... Karımın kucağında, ilk kızımız... Beyaz, sarımsı bir beyazlıkta yüzü... Saçlarına takılıyor gözlerin. İki çocuğunu tabuta koyduğun, beş çocuğunu büyüttüğün, bizler ölürken, bizler büyürken gerilen, çatlayan altmışlık ellerinle, bu kez de torununun saçlarını okşuyorsun. Henüz kemikleri kaynamamış bir kafatası bu. Tepesinde, rafadan bir yumurta kıvamında yumuşacık çukurluk... Korkuyorsun, okşamanı bastırmağa. Ama seziyorsun bu baştaki saçların rengini. Ne demişti yıllar önce anan; «Bana çeken saçların kızına, kızına geçmezse, torununa geçsin.» İşte anacık, doğamız sana, kızıl saçlı bir torun armağan etti. Sev onları... Kokla, öp. Ama önce, fındık kadar ağzına süt yolla. Bilemedi karım, çocuğunu nasıl sütleyeceğini. Uzatıyorsun o hüzünlü, kutsal ellerini, bu kez karımın memesine... «Öyle olmaz kızım,» diyorsun. «Öyle olmaz gelin kızımız. Memenin, şu grimsileşen, şişen başını sokuştur kızının ağzına. Haa, şöyle. Sokuşturmadan, sık biraz. Dur ben sıkayım.» Anam sıkıyor, karımın memesini, memelerini... Beyaz yaşam, kızımın dudaklarından, gıdığına doğru akıyor. Akarken, bu ıslaklık, ıslatılmış, süte dönüşmüş yaşam özü, dudaklarına değiyor. Birkaç günlük kızım kıpırdanıyor. Bir kölenin kırbaç altında önce kıpırdanıp sonra kükremesi gibi, bu can filizi de, yaşam sütüne doğru çırpınıyor. Çırpındıkça, bir ömür boyu, beslenmenin kaçınılmaz köleliğine doğru kükrüyor sanki. Fışkıran süt şimdi dudakları arasındadır. Dudaklarından, tazeliğin ilk tazesi midesine, oradan damarlarına doğru akıyor. Anamın elleri hâlâ karımın memelerine, deneyli analığın görünmez, ama

hakkı da hiç bir zaman ödenmeyecek resimler çiziyor. Gülümsüyor karım. Çatlayan toprağa yağan yağmur gibi, sütüyle, kızını suladıkça gülümsüyor. «Sağol anamız.» diyor arada bir de. «Sağol. Öğrettiklerinle bin yaşa. Benim anam sensin artık.» Sonra bana bakıyor. Mutludur o şimdi. Çocuğu, kocası, kocasının anasıyla, babasıyla birlikte yaşanan, tadına varılan mutluluktur bu. Anam için başka bir mutluluk daha yaşanmaktadır. Sütlenen, rahatlayan, büyümeye başlayan torununda, kızıl saçlar da büyüyor sanki. Büyüyüp kulaklarına oradan omuzlarına serpiliyor. Anamın, dökülen, aklaşan saçları şimdi, torununda büyümeye başlamıştır. Bu yeniden yeşerirlik, ölümsüzlüğü muştulamaktadır anama. Aklı, yeşil, - şu anda masamda duran - yeşil tesbihine akıyor. Odadan çıkıp tanrısına secde ediyor. Odaların azlığı, insanların çokluğu önemli değildir. Mutluyuz hep birlikte... Mutluluğumuz bozulmadı ya, aylar sonra yeni bir olay şaşırttı hepimizi. «Benim de başıma geldi, süt oku, kızım.» Karım bu sözden hiç bir şey anlayamadı. Anamın yüzüne baktı, durdu. Kızımız ateş içindeydi. Morarıyordu. «Dedim ya, benim de başıma geldi. Kocan raslatmıştı bu oku. Ağabeysini emzirlyordum. Sütüm, seninkinin iki katı, üç katı... Taşar, taşardı da göbeğimden, bacaklarıma sızardı. Taslara sağardım fazla sütümü. Sokağa açılan pencerenin önüne bırakırdım da, beş taş, aşık oynayan yoksul çocuklar susadıkça, gelip gidip içerdi. Bir gün kocanın ağabeysi de oldu, kızın gibi. Ateşlendi, sararıp morardı. Babaları yiğit adamdır. O zaman doktor yok, ilâç yok... Bir sabah ezanı soyundu...» Yutkundu anam. Yan odada, şu küçücük odada, gece bekçiliğinin uykusuzluğunu gideriyordu babamız. Odaya doğru baktı. Gece bekçisini uyandırmamak için fısıl fısıl konuştu. «Babanız, 'helâllaş hatun' dedi. 'Oğlunla helâllaş. İşin sonunda ölüm de

var.' Öptükten sonra da, çırılçıplak ettim. Ateş içindeydi yavru. Getirip soyunmuş babasının göğsü üzerine bıraktım. Üzerlerine, ne var, ne yoksa örttüm. Bir süre sonra onca kalınlığın altından, babalarının sesini duydum. 'Oğlumuz sıcak göğsümde kar gibi eriyor, dedi. Oğlum eridi. eridi de, babaları, maşallah gık demedi. 'Aç' dedi sonunda. 'Üstümüzdekileri, kaldır.' Kaldırdım. Oğlum su içinde, kocam sudan daha ıslaktı. Babaları dökülüp kaldı. Göğsünden, oğlumuzu alıp sarıp sarmaladım. Ateşi düştü. Sarartısı, morartısı geçti. O günden sonra sütlemedim çocuğu. Çünkü karnımda yeni bir çocuk vücut buluyordu. Bu yeni çocuk senin kocandı, gelin.» Karım, anamın anlattıklarını bir güzel dinlemişti. Ama gene de sordu: «Neden böyle sararıp soluyor kızım?» «Anlamadın mı gelin, sütten kesilmeden, yeni bir çocuğa kalmışsın. Süt okuna rasladı kızıl saçlı kızın.» Anam sözünü bitirir bitirmez, sırtıma bir yumruk indirdi. «Arsız oğlan, sen de...» dedi.

İkinci çocuğumuz da böyle başladı, dünyadaki canlara katılmaya. Ne karımın karnı, nadasa yatırılan bir toprağın saygınlığı kadar bile dinlendirilebilmiş, ne de kızımız ana sütünden, hakkı kadar içebilmişti. Başımıza gelen bu üstüstelikten, süt okunun ne anlama geldiğini öğrenmiştik. Yıllar sonra anam gelin okuyla vurulacaktı.

Süt oku, gelin oku... Karyolamın ucuna ilişiyorum... Aslında, ben de oklanmış birisiyim. Ama henüz ölmedim. Direniyorum. Belki de sokağa girdiler. Az sonra, gerilmiş yeni oklar yerine, sürülmüş mermilerle taranacağım. Taranmadan, son sözlerimi bitirebilirim belki. Yalnızlık oku... Oklar göğsümde, ellerimde, bacaklarımda, yüreğimin tam orta yerinde. Bedenimden çekip aldığım her okun ardından, bir tutam kan sızıyor. Bu açılan yaraların melhemi, hayhuyla geçen bir ömrün ne olup olmadığının anlatılabilmesidir. Evlenip kızım olduğunda, çalışma saatlerimi çoğalttım. Şimdi sabaha kadar çalışıyorum. Bir oğlum oldu da geçenlerde... Kızım, kınalı kızım süt yaşında henüz. «Doktor diyor ki, Avrupa mamaları daha iyidir.» «Olur, hanım. Kızımıza Avrupa mamaları alırım. Çalışması benden, büyütmesi senden.» «Sağolasın...» Bu konuşmaları düşünerek, yürüyorum karlı yolda. Cebimde kazanılmış mama, kazanılmış oğlumun kundak parası... Çalışırım ben. Köpek gibi çalışırım. Bir satır yazıda kırık vuruş... Bir sayfada kırk satır. Bir gecede kırk, kırkbeş, elli, altmış sayfa... Çoluk çocuğumun uğruna, parmaklarım, ellerim, kollarım feda olsun. Babam gibi, öleceğim gün de çalışırım. Biz çoluk çocuğumuza düşkünüz işte. Yeter ki büyüsünler, yeter ki, bir gün yuvadan uçtuklarında ellerimi öpsünler. Ellerimin etini kemiğini değil ama... Emeğin hakkını öpsünler... Benim çocuklarım, kızıl saçlı kızım, şimdiden kara kara ba-

kan, kara gözlü oğlum emeğin hakkını öpenlerden alacak. Emeği öpeceklere, hayran, kurban... Yürüdükçe, sağıma soluma bakınıyordum. Amacım nöbetçi bir eczaneye raslamaktı. Eski paltomun yakasını kaldırdım. Ellerim ılıktı henüz. Çalışmaktan, en son soğuyan onlardı... «Oğlum...» Babamın sesiydi bu. Çıktığı köşeden görmüştü beni. Gidip koluna girdim. «İşten mi?» Yüzüme baktı, aptal mısın der gibi. «Ben de işten geliyorum baba.» Baba -oğul ,daha doğrusu iki baba durağa doğru yürümeye başladık. Babamın çıkmış sakalları bembeyazdı. Düşen karlar, hiç de renk vermiyordu yüzünde. «Kim derdi, senin böyle çalışacağını? Eee, laf aramızda, evlenmeden önce, dalgacının biriydin hani... Çoluk çocuk olunca, işler değişiyor oğul. Yemeyeceksin, yedireceksin. Giymeyeceksin, giydireceksin. Mezara kadar.» «Mezara kadar baba. Ben de varım, bu uğurda, ölmeğe.» «Kızıl saçlı kızın mamasını aldın mı?» «Parasını kazandım baba?..» «Eksikse vereyim. Dün emekli maaşımı da aldım.» «Yok baba, kiraya sıkışırsam eğer, isterim.» Babam durdu. Soluk soluğaydı. Son günlerde iyice ihtiyarlamıştı. «Bizden ayrılmakta acele ettiniz?» dedi. «Bir tencere nasıl olsa kaynıyordu. İkilemenin gereği ne?» «Yeni çocuk olunca... Baldız da var.» Babaevi küçüktü diyemedim. «Zavallı kızcağız. Senin de yardımınla okuyor işte. Gürültümüzü, kalabalığımızı az mı çektiniz baba... Üstelik yorgun argın gelip... Hani anamın da hakkı ödenmez... Bir çarşıya, bir pazara koşturuyor. Eee gelinle, torunla arası iyi... Allahisen, gelin nasıl baba?» «Şimdilik iyi. Sessize benzer. Offff...» Yorgun karın yüzüne bir of çekti: «Kuluz, biz,» dedi. «Yanılmak bize vergi... Boyu kısalardan korkarım ben. Bunlar lastik top gibi sıçrarlar, vesselâm... Şu ölümlü dünyada, düşündüğümü senden mi saklıyacam. Acele ettin ulan. Aaa, kızıl saçlıya diyecek

yok oma. Bir bu kızın saçları için, herşey denk düşmüş derim, gene de.» Bakıştık uzun uzun. Gönlümü almak istedi. «Hani sen de evinin yolunu bilmelisin.» dedi. Evimin yolu, babaevimin üst sokağında. İlk yatağı, anam getirip altımıza sermişti. «Hadi, uğurlu kademli olsun. Yeni doğanın kısmeti gür olsun.» diye de, bir güzel dualamıştı bizi. «Baba...» «Koşamam oğlum. Yürümem bir mucize.» Az ötemizdeki durağa gelen otobüse binemedik. Babamın alnındaki terler boncuk boncuktu. Karyağarken, şu kış gününde, neden terliyordu acaba? Kim bilebilirdi, babamın birkaç gün sonra öleceğini, Cebindeki mama parasını neden almadım elime? Neden bir taksi çağırıp, «Çek arkadaş Çapa'ya!» diyemedim? Ama sonraları, nice nice taksiler çağırdım ben... Ankara'da bindim. Berlin'de bindim. Moskova'da bindim. Al yüz lira. Al yirmi Mark. Al sekiz Ruble... Günü geldiğinde, ihtiyarlayıp elden ayaktan düştüğümde, kızım için esirgediğim parayı, oğlum da çocuklarım diye, benden mi esirgeyecekti? Aslında yandığım, para falan değil... Aklımın köşesinden bile geçmemiş olmasıydı ...Geçmemiş... Ayaz da çıktı. Elimin birisini uzattım. Buzlu yüzünü sevdim. Bu benim, son sevişimmiş meğer. Bir tramvay göründü. Tramvaylar da tıngır mıngır giderdi. Babamı bir taksiye bindirip kuş gibi uçuramadım yatağına... Uyusaydı gündüz gözüyle, uyusaydı da ömrü yaşadığından fazla olsaydı... Bindiremedim babamı bir taksiye... Bir taksiye... «Hele sen dur şurada,» dedimdi... «Bekle beni bir soluk... Karşıda eczane var. Kızımın mamasını alayım...» Kar yağıyordu... Bir kaç gün sonra ölecek babamın başında, eski bir kasket... Ayakları... Ayakkabılarının altı delikmiş. Öldüğünde. bir dilenciye verirlerken gördüm. Eczaneye, koşarken, benim de ayakkabılarımın altı delikti.

Ben babama benzer idim...

Kızımın ayaklarına güç geldi, boy geldi. Önce kundağı çözüldü, sonra yerde sürünmeye başladı. Birkaç aydan beri de, yerden kurtulan bedeni bacakları üzerinde dolanır oldu. «Atta...» Karşısında, bir yere çömelip kollarımı açardım. «Babana doğru yürü, koş atta...» Gelip kollarımın arasına dolardı. Dolunca da, uzun uzun öperdim. Ben öper, anası öper, nenesi öperdi... Bu sıra yeni bir ses duyardık. Bu ağlayan bir sesti. Henüz kundaktaki oğlumun sesi... Başında, birkaç tane yara izi vardı. Kızımın süt dişlerinin izi... Geçenlerde, bir punduna getirip ısırmış kardeşini. Nasıl da kızıp bir güzel tokatlamıştık. Üstüne kuma gibi geldi diye kıskanmıştı anlaşılan... Üstüste doğan çocuklarımızın bakımına anam da katılırdı. Ninniler söyler, ihtiyar, yorgun bacakları, önce yastık, sonra beşik olurlardı. «Uyusun da büyüsün, büyüsün de, adamlar olsun, adamlar olsun da, mamalar alsın...» Nerede şimdi, bu yürümeyi yeni yeni sürdüren, kız çocuğumuz, fidan boyu, dillere destan oğlumuz?.. O yıllardaki acemi, ürkek bacaklar, nenelerine doğru yola çıkarlar mı hiç? Anamın, yastık olan, beşik olan bacakları tutmaz oldu son yıllarda. Bilirler mi bunu? Bilip de değil gitmek, iki lokma arası bir sürecik bile düşünürler mi nenelerini? O, kendilerini kapıcı parasının uykusuz fındık - fıstığıyla beslemeye çalışan dedelerini şu dünyada yaşamış sayarlar mı hiç? Bir güne bir gün, babalarının hatırı için, mezarı başına gidip yedikleri fındık aşkına, mezarındaki otu, böceği temizlerler mi? Nerde be-

nim çocuklarım? Nerde benim karım? Neneleri, dedeleri şöyle dursun, babalarının kendileri için Almanya'ya bile çalışmaya gittiğini düşünüp yürekleri burulur mu hiç?.. Bir tren kalkar Sirkeci' den, yönü Almanya'ya doğru... Kompartımanın penceresinden ellerimi uzatıyorum... Bir el, iki el, üç el, altı el değiyor onlara... «Baba, babamız... Kocam, eşim, büyüğümüz... Bizi de aldır oraya...» Az ötede, boynu bükük, çaresiz duran anamın gözleri yaşlı... Yaşlı, ıslak gözlerle bakıyor bana. Hiç kırpmadan bakabiliyor. Gözlerimin içinin gerisini bulabiliyor. Ben de gözlerimi hiç kırpmadan kızım, oğlum, eşim için bakıyorum. Çanlar çalıyor. Ya da bana öyle geliyor... Tren silkeleniyor. Eller, yüzlerce, binlerce eller, yüzlerce emekçiyi Almanya'ya uğurluyor. Sabahlara kadar çalışmalarım da yetmedi burada. Almanya'nın Marklarına doğru, demir raylar üzerinde kayıyorum. Canlarım, küçülüp minnacık, sonra da kayboluyorlar. Offf... Nereye ben böyle... Karımla, sevgiyi anlayamadan, sevgi nedir bilemeden, ama yaşamaya hazırlanırken, sevgimiz düğümlenmemiş miydi bizim?.. Gözle kaş arası iki çocuk sahibi oluverince, yeni isimler takmamışlar mıydı bize: ana-baba... Şimdi de yeni vatanlara doğru gidiyordum. Hep bir lokma ekmek için... Ben kazandığımla değil bir lokma ekmek, kuzu baklava yiyebilirdim. Ama şimdi kuru ekmek yemeğe razıyım; yeter ki, çoluk çocuğumun boğazı tok, sırtı pek olsun... Analık, babalık neden bu denli bir yükümlülüktü? Başka ülkelerde de bu böyle miydi? Gelin çocuklarım, gelin karım, siz de Almanya'ya gelin... Bırakın sevdiklerinizi... Bırakın anamı da, orada kalsın... Ona bir mezar yeter. Bu babamın mezarı... Babam geçen yıl öldü. Gelin, gelirken ,oğlunun acısına dayanabilmesinin biricik avuntusu olan, sevgi, madalyalarını da söküp alın. Bu sevgi madalyaları torunlarıdır.» Sökülen sevgi

madalyaları, Münih'te bir babanın göğsüne takılsın. Pencereler çocuk dolu... Aylar, yıllar önce kopan canlar yeniden ekleniyorlar birbirine. Onunki... Şununki ...Benimkiler... «Gel kızım, gel oğlum...» Oğlum, büyümüş de, ele kucağa geliyor... Bavulları alıyorum sonra. Karımla kucaklaşıyoruz. «Hoş geldin.» «Hoş bulduk.» Onun o gençlik kokusu... Hiç bir zaman hakkını ödeyemediğim ince, derin, temiz bir koku... Şimdi, analık sütüyle, sevecenliğiyle karışmış. Bir trenden başka birine... Münih - Heidelberg... Kızım kucağımda. Karım, oğluyla karşımda oturuyor. Makinalar ülkesi... «Evimiz...» «Buldum bir evcik. Hazır herşey...» «Sağol...» «Anam nasıl, kardeşlerim nasıl?» «Hepsi iyiler. Selâmları var.» «Öp baba, öp beni.» Kızımı öpüyorum. «İşte nenemi öptün. Nenem bana dedi ki, öptüğüm yerden, o da öpsün seni. Selâm olsun bu öpücük...» Bir kez daha öpüyorum. Öteki yanağından öpüyorum... «Bu öpücük de kardeşlerim için olsun.» Gülümsüyor. Yağmur yağıyor bol bol... Biletçi geliyor. Almanca konuşuyorum. Karım, çocuklar bakıyorlar yüzüme. «Siz de öğreneceksiniz.» «Öğreneceğiz,» diyor karım. «Ben, çalışacağım da...» Sesimi çıkarmıyorum. Bir torba açıyor karım. Anamın yaptığı içli köfteler... İçli köfte yemiyeli yıllar oluyor. Anam nerde? Çocuklarım nerde? Faşistler... Bu gece neden böylesine korkulu? Neden son gecemmiş gibi?.. Son çocuğum... Hiç olmazsa seni görebilsem... Sen o yıllarda yoktun dünyada. Nasıl anlatmalı, şu olup bitenleri sana? Ne kadar büyüdün ben görmiyeli?.. Anımsar mısın, sana aldığım çoraplar, entariler, ayakkabılar nasıl da tıpatıp üstüne otururdu? Otururdu ya kızım... Çünkü senin kalıbının, gram gram da, milim milim de büyümesinin ocağı, kaynağı, benim yüreğimdi. Senden önce, orada yeşerir, orada büyürdü herbir kıpırtın... Ah yüzün, şu yüzü açık su-

lara benzeyen yüzün... Bu yüzün bir eşi daha var mıdır dünyada? Varsa, olsun sevda kadınım. Birinizi göğsümün bir kanadına, birinizi öbür kanadına yatırdım. İnan, dünya geçse üzerimizden, vız gelirdi üçümüze de... Anlamalıydım, anan belki Münih - Heidelberg treninde değişmeye başladı. Bir Almanya süresince belki de ...Nasıl anlayabilirdim ama? İnsan, karanlığı görmeseydi, aydınlığa, aydınlık diye isim takabilir miydi? Ya da tersi?.. Yağmurlu bir akşam üzeri indik Heidelberg'e. Bizi getiren tren çekip gitti. İnen, binen yolcular azalınca, istasyonda yapayalnızlığımız daha da büyüdü. Dört kişi sokulduk birbirimize. Birkaç bavul, birkaç torba yanıbaşımızda... Çocuklar, bacaklarıma dolandılar. Karımın eli, avucumun içinde... «Korkma.» dedim. «Güveniyorum sana.» dedi. Güvenmek, inanmak güzel bir duyguydu. Güvenilir olmak da... Çoluk - çocuğumu, bir taksi tutup eve getirdim. Bizim evimiz... Karımın alkol, umutsuzluk, çözülmüşlük, ama biraz altınlı evinden sonra, bizim kurduğumuz gelin evi... Ardından benim babaocağı... Küçücük bir ev... Şimdi de Almanya'da küçücük, minnacık bir ev... Neden evlerimiz hep küçücüktü böyle?.. Bizim hiç büyük bir evimiz olmıyacak mıydı? Koşturuyor karım... Kar yağıyor. Karların altı buzlu... Yağan, donan beyaz karlar üzerinde, çocuklarımızı sündüre sündüre koşturuyor. Onları kilisenin kreşine bırakacak. Çalışan kadınlar için, bir kolaylık bu. Burada herkes çalışıyor. Herkes çalışabilsin diye düşünülmüş bütün bunlar. Fabrikaya soluk soluğa giriyor karım. Makinalar, herbir makinanın başında, bir kadın emekçi... Karım şimdi, emekçi bir anadır. O da kazanıyor. Zarflar getiriyor. İçinde çalışma saatleri yazılı. İçinde Marklar var. Benim paramla karıştırıyoruz.. Bir elin nesi var, iki elin sesi var. «Paris'e gidelim.» Küçücük arabamızla - arabamız da küçü-

cük - Paris'e, Zürih'e, Amsterdam'a gidiyoruz. «Herkes çalışmalı...» «Çalışmalı karıcığım...» «Ülkemize dönünce de çalışayım mı?» «Çalış...» Çocuklar arabanın arka koltuğunda, Heidelberg'in kalesine çıkıyoruz. Ormanın içinden geçiyoruz. Karımın keyfine diyecek yok. «İyi ki sana rasladım.» diyor yumuşacık, sıcacık bir sesle. «Ben de... Sahi sen ülkemizde nasıl çalışacaksın?» «Buluruz bir iş...» «Diyelim bulduk, çocuklara kim bakacak?» «Bakacak birisi... Şey... Aranırsa, istenirse...» «Aramaya ne gerek var? Analarımız ne güne?» Bakıyorum. Bir bulut, siyah, yağmur dolu bir bulut gelip geçiyor, karımın gözleri önünden. İlk kez görüyorum, onun böylesi burkulduğunu. «İstemiyor musun anamla birlikte oturmamızı?» Arabadan inerken. «Yoo, şey... Ama burada kimse oturmuyor ki kaynanasıyla...» «Anamız o bizim. Bakıyorum ilk kez, kaynana diyorsun ana dediğine...» Kaleye doğru yürüyoruz. Yüzlerce yıldan beri Heidelberg kentinin tepesinde duran bir kale bu... Karım, böylesi kalelerin dimdik durmasından gocunmuş gibi. Anam bir kale, bir türlü yıkılmayan bir kale sanki... Kimi tatsızlıklar olmuştu anamla arasında. Dudak bükmüştü sözlerine. Yemek tabağını iterek, ya da sertçe bırakmıştı önüne. Eve döndüğümde anamdaki durgunluktan, burukluktan, gündüz aralarında kimi tartışmaların geçtiğini hemencecik sezerdim. Uyumu; birbirlerinden habersiz, karımı anama, anamı da karıma sevdirmeye çabalıyarak bulmaya çalışırdım. Acaba, çocukların bakımına ortak ettiği için mi, sesini yükseltmemişti karım? «İki bira, iki pepsi...» diyorum garsona. Çocuklarımız koşturuyor. «Bir resim alalım,» diyor karım. Halk tipi otomatik makinamızla resmoluyoruz. Biralarımızı yudumlarken, bir ara karım elimi tutuyor. Bakışıyoruz. Çevremizdeki Almanlar o denli bakımlı, o denli neşeli ki, bize de yansıyorlar. Al-

manların özelikle yüzleri pırıl pırıl... Ama, kimi gençlerin yüzünde derin, uzun bıçak yarası görünüyor. Yüzleri kılıç yaralı gençler, ötekilere göre daha bir saygınlık görüyormuş kadınlardan. Karımın da bir yarası var. Kasığının sağ köşesinde bir apandisit yarası bu. «Nasıl ameliyat olmuştun?» diye soruyorum, bu bahar gününün en civcivli, en mutlu anında... «Sevgi,» diyor karım. «Ah, sen yok musun?» Önümdeki ufuk evler, dağlar, ırmağın sularıyla dopdolu... Başımı biraz yukarıya kaldırıyorum. Görüntü gökyüzüne doğru yaklaştıkça, doğduğum ülke, büyüdüğüm Harran ovasını anımsıyorum. Karım neler düşünüyor acaba? Takunyayla ilkokula gittiği günleri, enstitüye girdiğinde, mezurun daha ne olup olmadığını bilmediği aklından geçiyor mu? Babası, anası... Anasının şimdi, kocasından kalma bir emekli cüzdanı var. Üç ayda bir gidip bankadan çekiyor bu paraları. Yaşarken, çalışırken çoluk - çocuğu için çırpınan, öldükten sonra da onların, özellikle karısının gönül rahatlığıyla kullanabileceği paralar da, bu küçücük insanın sırtından biriktirilmiş... Kapı dışarı çıkmamış, öldüğünde, ölüsünün kaldırılamayacağı korkusuyla, salt kocasının rakı şişelerinde yaşamış, bu şişelere gözünü dikmiş bir kadına, şimdi bir ölünün biriktirdiği paraların verilmesi hakça mıydı? Bu ve bunun gibi milyonlarca kadın, devletsiz mi yaşıyordu yoksa? Çalışmayan, çalışamayan her kadın için, kocası, devlet görevini de üslenmiş birer devletçikler miydi? Birer devletçikler miydi? «Evet,» diyorum, karıma. «Çalışmalısın sen...» «Dönünce de çalışmalıyım.» «Çocuklarımız?» Koşturan, zıplayan, arada bir gelip pepsilerini yudumlayan çocuklarımıza bakıyorum. «Nerede, kime bırakacaksın onları?» «Kreş...» Yutkunuyor karım. «Bizde kreş yok sahi...» «Yok ya, burada herşey kadının çalışacağına göre düzenlenmiş. Yani bizdekinin tersi...

Böyle işte... Bir bira daha içer misin?» «İçerim.» Herşey, aklımda karmakarışık... Heidelberg'in yapılarına, caddelerine bakınıyorum. Caddelerinde insanlar, karıncalar gibi görünüyor. Kıpır kıpırlar... Bugün cumartesi... Bu kentte çalışabilecek yaşa gelmiş herkes çalışıyor. Çalışma günleri de bitince, çalışana raslamak olası değil. Şu, bu... Çalışmak değil, çalışmamak utanılası... Mavi önlükler, tulumlar... Mavi önlüklü, mavi tulumlu emekçiler, yılın bir gününde sokaklarda dolaşıyor burada. Görenler onlara uğur getirsin diye dokunuyor. Türbeye dokunur gibi dokunuyorlar... «Su...» «Kurtuldu mu karım?» «Kurtuldu,» demişti doktor. Sonra eklemişti. «Boşuna kestik karnını.» Gülmüştüm içimden. Kazanmıştık... Bilmezlikten geldiydim. «Neden boşuna kestiniz doktor bey?» «Apandisiti... Ama aldığımız iyi oldu gene de karnı açılmışken...» «Su...» Başucundaydım karımın. Narkozdan kurtulamamış henüz. Terli alnından, sarı, beyaz yanaklarından öpmüştüm. İlâç kokuyordu. «Su...» Musluktan bardağa su doldururken, hemşire hanım görmüştü. «Yasak, ameliyattan daha yeni çıktı.» «Su...» Yarılmıştı karnı... Kör bir bağırsak almışlardı dışarıya. Kesip dikmişlerdi... Kör bir bağırsak... Amacımız, düğün izni bitince, taze, su gibi gelinken, onca erkeğin içine girmemesiydi hemen... Nasıl bir sevgiydi bu? Nasıl bir korku ya da?... Seven insan, üç hafta izinli olsun diye, sevdiğini hiç yokken ameliyat masasına yatırtır mıydı? Karımın rıza göstermesi niyeydi? Yoksa ben, karımı kıskanmış mıydım? Şu kıskançlık duygusunun aslı astarı neydi acaba? Bir hafta sonra yaralı karımı eve getirdim. Gelin yatağına uzattım. Gelinliği başucunda asılıydı. Sokak kapımızı üstüne kapayıp gittim işime.

Heidelberg kalesinden, ormanların içine doğru küçük arabamız, su gibi akıyor. Karım, neşeyle, «Bu akşam Noel'i kutlayacağız,» diyor.

Kızımız, Taksim Belediye Gazinosunda, kızıl saçlarını savurarak diz kırıyordu. İlkokulun takunyalı öğrencisi Sivrihisar doğumlu anaları, kızının her diz kırışında, mutluluktan bayıldı bayılacaktı... Ben de, ilkokul yaşında, trahomlu gözlerimi ciletle kazıtmış babaları, papyon boyunbağlı oğlumla çipidik vurup tempo tutuyorduk. Oyna yavru, dön yavru. «Silifke'nin yoğurdu, kız seni kimler doğurdu? Seni doğuran ana, bal ilen mi yoğurdu?» Oyna yavru, dön yavru.... «Silifke'nin yoğurdu, kız seni kimler doğurdu?» Dönüyordu kızıl saçlı kızımız... O döndükçe, onunla birlikte, onda, anaları da büyüyor, dönüyordu sanki... Bir tokat daha atıyorum karıma. Yerden, silkelenip kalkıyor. Okul çayının sabahıydı. Annem camide... «Gitsin bu evden.» demişti. «Sus çocuklarımız duymasın...» «Bıktım artık senden de, anandan da... İkinizle evlenmedim ya... Ne göbek bağıymış be... Kocaman herif oldun, anam da anam... Ana kuzusu... Tıkır tıkır... Gece, gündüz tıkır tıkır... Ayağında takunya, sabah kılar, akşam kılar, yarı gece kılar... Ne bitmez tükenmez namazmış... Yarısı yalan, yarısı gösteriş... Namaz... Vay be, her namazdan önce, suları yere akıtarak üstelik, aptest alır...» «Çocuklar küçükken, onlara baktırırken, iyiydi ama.» Bir tokat daha... Yeniden yuvarlanıyor yere. Gene kalkıyor ayağa. Üstüme doğru geliyor. Gücünün yeteceğine inansa, inanıyor belki de... Utanmasa, o da bir tokat bana atacak. Bir tokat, o, bir tokat ben. Kollarını kaldırıyor. Tutuyorum. «Anam bu evde kalacak. Sokağa atamam ya...» «Anan batsın.» Bir

tokat daha. «Demek anan batsın.» Oğlumun duvar dibinde, patlamış gözlerini görüyorum. Kocaman kocaman. «Yapma baba, vurma anamıza baba...» Mahallede çığlık... «Matbaacı, karısını dövüyor...» Nerde kaldı o eski yıllar?.. O tartışıp birşeyler öğretmeye, öğretirken dinlediği, inanmadıklarına sakin sakin karşı çıktığı yıllar... Sakin kadınlar... «Belki, belki de haklısın...» dediği günler... Şimdi öyle mi ya?... İlk kez dilimin anlatamadıklarını, ellerim anlatmaya çalışıyor. Acaba üçüncü düşman kim, ne? «Bak karıcığım, ben seni de severim. Çocuklarımı da severim. Anamı da severim... Yapma böyle... Şu evimizin bir köşesinde barınsın kadıncağız...» «Kadıncağız mı o?» «Ne ya?» «Sinsi...» «Onun sinsiliğinden ne olacak?..» «Sen de anan da...» Çocuklarımızı topluyor karım. Çekiliyorlar bir odaya. Ben salonda yapayalnız kalıyorum. Anam camide... Eski, çok eski yıllar... Özellikle evliliğimizin ilk ayları... Bir tartışma sonrası... Yeniden birbirimize sokulmamız... Bir çatı altında olununca... Ne yapabilir insan?.. Şimdi öyle mi ya? Hiç bir konuda konuşup anlaşmamız olası değil... Canı sıkılan, keyfi kaçan çocuğun birisini, ya da ikisini birden kapıp odanın birisine girip kapı arkasında kalıyor. Almanya'dan döneli henüz senesi olmadı. Fabrikalar çok uzaklarda kaldı. Karım mutsuz... Çalışmak istedi. Ben de çalıştırmak istedim onu... Ama çocuklarımız... Çocuklarımız... Kim bakacak onlara?.. Karımın gönlü razı değil, onları, nenelerine gün boyu bırakıp gitmeğe... Nasıl bir duygu bu acaba?.. Çocuklarımın yüzleri, analarının gözyaşlarıyla sulanıyordu... Fısıltılı sesler... «Hep nenenizin yüzünden...» «Hep nenemizin yüzünden anneciğim...» «Nasıl da vuruyor babanız?» «Babamız iyi bir insan ana, iyi... Kötü olan nenemiz.» «Elleri kırılsın...» Bu olayla evliliğimiz, ilk yarasını aldı. Bir bıçak yarası, kazayla batan bir bı-

çak yarası değildi ama... Kanın bozulmasıyla, açığa çıkan bir yara tomurcuğu gibiydi... Kim bilir, belki bu sivilce büyüyecek, içi irinli kocaman bir apse olacaktı... Yıllarca süren bir yara, apseli bir yara olarak, günün birinde patlayacaktı... İşte o zaman, bu apsenin patlaması, son olaya bağlanıp çözüm, düğümün ilkinde değil, son ilmiğinde aranacaktı belki de... Anam, artık evde namaz kılan, tesbih çeken, sofraların köşelerini seçen değildi. O dolaşan, sinsi sinsi uyuyan, takırtılı, tıkırtılı bir sesti... Pek çok gece el, ayak çekilince, karımla bu konuyu konuşurduk. «Bak hanım,» derdim. «İnsan anasını sevmeli... Ana dediğin sümüklü bir mendil değil, işi bitince atasın çöplüğe... Sevmesen bile korumalısın hiç olmazsa... Bizim gibi insanların analarını özellikle... Onların emeklilikleri, bizim sevgimizdir çünkü. Bu sevginin aslı, emeğe duyulan bir saygıdır, bir vefa borcudur hem... Kırma beni... Kırmıyalım birbirimizi... Bak, ne diyeceğim, bağışla, seni tokatladım diye... Üstelik, çocukların gözleri önünde... Ne yapayım yani?.. Anamı tutup kolundan sokağa mı atayım?... Hem atsam sokağa, anama duyduğum sevginin karşılığını nasıl dolduracaksın, neyle dolduracaksın yüreğimde? O bize baba armağanı... Bırak yüreğimin bir köşesinde barınsın. Söküp alırsan, bu boşluğu, dedim ya, neyle dolduracaksın?.. Sen de gördün Avrupa'yı. Yaşlıların her biri emekli... Her biri yalnız başlarına da yaşayabilir. Kendi kendilerine sahip çıkabilirler yani... Çocuk için nasıl kreşler varsa, yaşlılar için de huzurevleri var. Huzurevleri... Aslında hangi huzurevi, bir çocuğun gülümsemesinden, gelip üstünü örtmesinden daha insancıldır?.. Bizim analarımız, hiç bir Batılı kadının, ister yerin altında, ister yerin üstünde çalışılsın, göze alamıyacakları bir işi üslenmişler: Sevgisiz, yaşadıkları bir dünyada, bütün sevgilerini, çocuklarına adamışlar...

Kendi ömürleri de bir yıldız gibi akıp gitmiş... Genç kızken, tazeyken, çok insanlıyken çıkamadığı sokağa, şimdi, elleri ayakları titrerken, gözleri doğru dürüst görmezken mi atalım?.. Aslında, köpek gibi, köle gibi yaşadıkları bu evler , onların cenneti olmuş... Dinliyor musun beni?..» «Dinliyorum...» «Sana göre, bir annenin sevilmesi, korunması neden bu denli şaşılası, anlamıyorum doğrusu. Bırak, bu sevmek, sahiplenmek duygusu, bende taptaze kalsın. Bu pınardan sen de yararlanırsın bir ömür boyu... Gerçekçi olalım, anasını kovan, karısını da kovar günün birinde... Sevgi, birbirine kapalı odalar gibi değildir ki... Şu oda açılsın... Şu oda kilitlensin... Şu odadaki sevgi, yaşanmaya başlansın. Sevgi bir bütündür. Sevgiye, bir ağacın dallarından değil, dallara kökünden kaynaklanılıp ulaşılır. Ah karıcığım, sevgi bir yürek işidir. Dedim ya, sevgi bir bütündür. Tarlası da insanın yüreği... Tohumu, suyu, güneşi, aklımız, bilincimizdir...» «Sus, bak dinle... Anan, gene tıkırdamaya başladı... Suyu da nasıl döküyordur musluktan yere?..» Karyolamızda döndük sessizce... Kolunun birisini boynuma doladı... «Vurduğun yerler çok acıyor,» dedi. «Bağışla, dedim ya.» «Anan, herşeye karışıyor üstelik... Anam gibi, aklı da birşeye erse bari...» «Ne yapalım, yani? Bak sen de çocuklar yetiştiriyorsun. İşleri bitince, ev bark sahibi olduklarında, onların yaşama biçimlerine aklın ermeyecek diye, sokağa mı atsınlar seni?..» «Allah korusun, onlarla birlikte mi yaşamak... Haydi öp, vurduğun yerleri...» Yüzünü, kollarını öptüm. «Bak,» dedim sonra, anam arkadaki küçük odasına giderken. «Kitap yazacağım ben. Almanya'da gördüklerimi anlatmalıyım. Bir borçmuş gibi geliyor bana.» «Kitap mı? Nasıl yazacaksın?» «Neden olmasın?.. Emeği, emeğin dış göçünü anlatacağım?» «Çocukların okulu olmasaydı dönmezdik değil mi?

Gene girdim cendereye. Kapalı odalar...» «Suç benim mi? Bu ülkede doğmuşuz... Hem insan, hak ettiğinden fazlasını da istememeli hani... Ya da sakin olmalı... Böyle tın tın ötmek... Genç kızlığını düşün... İtilip kakılmışsın... Ben de öyle... Ama gene de geldiğimiz yer, eksiktir ya, utanılası değildir... Şimdi bir matbaamız var... Çocuklarımız...» «Almanya'da iyi ki ben de çalıştım... Benim de katkım olmuştur matbaamıza değil mi? Bak, ben niye böyle sinirliyim, niye dayak atmana sesimi çıkarmadım bil bakalım?» «Amma da sesini çıkarmadın ha! Elinden gelse, sen de beni dövecektin. Ne olur, böylesi durumlarda üstüme gelme... Sin birazcık... Bak nasıl utanırım ben... Nasıl başımı iki elimin arasına alıp da, dövünürüm... Dövünürüm de... Nasıl bir çelişki... Sen, özellikle çocukların gözleri önünde dövülmekten, çileden çıkıyorsun, ben de çocukların önünde dikleştiğinden daha ileriye gitmeye zorlanıyorum sanki...» «Haydi öp, vurduğun yerleri...» «Öptüm ya.» «Gene öp.» Vurduğum yerleri bir kez daha öptüm. Karım ağlıyordu. Dudaklarıma sıcak, tuzlu gözyaşları bulaştı. «Ağlama ama...» «Ağlamanın başka bir nedeni var...» «Hayrola...» «Dayak yerken. kendimi neden yerden yere attım, bil bakalım?» «Beni utandırmak için mi?» «Yook be,» «Ya?» «Namazını bitirdi anan.» «Uzattın ama... Namaz kılıyor işte... Düzüşmüyor ya... Namazı mı batsın dememi istiyorsun yoksa?.. Ana, senin yeşil rengin, senin duaların, senin secden hep yalan, aldatmaca mı diyelim?.. Ne yapsın zavallıcık?.. Cehenneme gitmek korkusuyla, cehennemde yaşar gibi yaşadı, şu güzelim dünyamızda... Cehennem korkusuyla, cehennemde yaşar gibi yaşadı ama, inancı var... Bir şeye inanıyor işte... Bu eksik, yanlış inancın yerine, doğrusunu koyamadan, ninnilerinden uyandırmak neye yarar? Senin ananın hiç bir inancı, sahi altınlarında başka,

hiç bir inancı olmadığı için, daha mı mutlu, daha mı huzurlu sanıyorsun?.. Öldükten sonra omuzlayıp gömsünler diye yaptırdığı mezarıyla, insansız, inançsız yaşadığı için, şu andaki evi arasında, bana sorarsan bir ayırım yok...» «Benim anamla, senin ananı karıştırma. Tek başına yaşamak istemesi, bunu becerebilmesi de övülesi bir direnç bence...» «Dilerim, sonun anan gibi olur...» «Anam...» «Anan...» «Anam... Dur bağırma, çocuklar uyanacak...» «Sen de bağırma... Hem çocuklar, hem de anam uyanacak.» «Şey... Neden attım kendimi yerlere?.. Söyleyeyim mi?» «Hıııı...»

«Gebeyim ben... Daha iki ay önce kürtaj oldum. Üst üste olmaz ya... Gebeyim ben... Belki, sen vurdukça kendimi yerden yere attıkça, çocuk düşer diye, düşündüm... Aferin mi bana?..»

Ne çiçekleri tanıyabildik, ne çocukların tadına varabildik. Eğilip koparamadık, koparıp insanca derleyemedik. Hep koştuk, hep birşeylerden kaçarcasına koşup ayaklarımızın altında ne var, ne yok çiğnedik. Biz çiçekleri çiğnedikçe, çocuklar, dört bir yanımızı sarmaşıklar gibi sardı. Karımı, üç beş kez, demir bir masaya yatırdılar. Kollarını bağladılar, bacaklarını ayırdılar. Bu işler, ilçelerde oldu, illerde oldu. Kimisinde hatır için, kimisinde parayla... «Sen, tut,» dedi doktor. «Kollarını, sen tut... Bak, gör ki, yatarken bir daha dikkatli olasınız...» Kollarını geriye alıp olanca kuvvetimle bastırdım. «Seviyor musun beni?» «Seviyorum...» Odanın bir köşesinde, gecenin bir vaktinde, duymasınlar diye kıpırdayamadan... Şey... «Seviyor musun?» «Seviyorum...» Haplar yok, sipiraller yok o yıllarda... Titrememiz geçince, bu kez yüreğimizde bir korku titremesi başlardı: Ya çocuğumuz olursa... «Olmaz...» «Gün say...» «Çocuğumuz var...» «Kürtaj...» Narkozsuz kürtajlar... Kazıyor doktor... Gelebilmiş canlara kurban... Gelebilmiş canlara hayran... Can, kandır şimdi... Bacakların arasından, masanın altındaki leğene akıyor... Bir çocuk daha öldürüyoruz... «Sık dişini.» Bağırıyor karım. İki kolunu, bir elimle tutuyorum. Öteki elimle de ağzını kapatıyorum. «Bağırma karıcığım... Bitiyor... Çocuğumuzun son parçaları... Ellerini, kollarını, belki de başını alıyor doktor...» Daracık, sıkışık odalar... Odalara, insanlardan önce yerleştirilmiş eşyalar... Divanlar, karyolalar, gardroplar, koltuklar, masalar... Arta

kalan boşluklarda insanlar... Bu çocuklar da ne zaman oluyor canım!.. «Sus bağırma...» Olup bitmesi... Çocuksuz bir birleşme... Adet günlerinin, çocukların bayram günleri gibi sayılması... Adete kavuşunca da, lunapark sevinci... «Bağırmasın,» diyor doktor. «Ağzını iyice kapa...» Karımın yüzü ter içinde... Sapsarı... Dişlerini sıkıyor. O çoktan razı, canında yeni yeni yeşermeye başlayan çocuğunu kazıtmaya. O razı, bütün derilerinin keskin bıçaklarla yüzülmesine. Yeter ki, yeni bir can gelmesin kucağına... Yeni bir can gelmiyor kucağına... Ama iki ay sonra... Bir can daha... Gelin - kaynana dırdırını, geçim sıkıntısını, kızıl saçlı kızımın, kara gözlü oğlumun eğitim sorunlarını unuttuk bir anda. Yeni gelmek isteyene, bu istenmeyen dünya konuğuna nasıl engel olabileceğimizi düşündük durduk... «Bak,» dedim karıma. «Genç değilsin artık. Orta yaşa ulaştın. Güçten düşmüşsündür. Ağır eşyalar kaldır...» «Kaldırdım...» «Yat istersen, üstüne çıkayım...» Yüzükoyun yattı karım. Yanına oturdum. Saçlarından okşadım, «Benim küçük şaşkın kadınım,» dedim. «Olur mu hiç... Doğayı böyle atlatabilir miyiz?» «Peki ne yapacağız öyleyse?» «İster misin, seni bacaklarından tutup duvara vurayım... Bir, iki, üç, yüz kez... Bakarsın düşer, şu yüzsüz...» «Ne yaparsan yap, istersen merdivenlerden yuvarla, istersen, birlikte çöp sokalım, ama doğmasın bu çocuk... Doğsun mu?» «Doğmasın canım... Doğmasın... İğne vurulsan...» «Bir korkum da bu ya... İğne vuruldum geçenlerde. Bana mısın demedi. İster misin, bir de aldıramazsak, Allah korusun, ya sakat doğarsa... Vurulduğum ilâç... Şey... Öyle yazıyor gazeteler... Eller, kollar falan eksik oluyormuş...» «Falan filan dediğin şeye bak; eller, kollar...» «Çocuklarım... Nerdeyse okulları dağılacak... Gidip alayım yavruları...» «Bırak, bugün de kendi başlarına gelsinler.» «Olur mu hiç? Caddeden nasıl

geçecekler? Vızır vızır arabalar...» «Ama herkesin çocuğu... Onlar kendi başlarına geliyor. Senin yüzünden, bu çocuklar, ürkek, mızmız, sorumluluk duyguları gelişmeden büyüyorlar, haberin olsun...» «Ben çocuklarımı bırakmam. Sana kalsa...» «Hıh, sanki çocuklar, benim de değil?.. Çocuklarını bırakmazmış... Bütün analardan daha önde görünmek huyundan, bakalım ne zaman vaz geçeceksin? Çocuklarını bırakmazmış... Karnındakini bırakma da göreyim... Karnındayken öldürmek istediğininin, doğduktan sonra sen uğruna ölmek istiyorsun... Ben de... Ne çapraşık bir iş...» «Dalga geçmenin sırası değil... Doğuracaktın ki bir çocuk, görecektin Hanya'yı Konya'yı... Baba olmaya ne?» «Küçümseme, bu zamanda baba olmayı da... Geçim aslanın ağzında...» Öptüm karımı. Evde onum da yoktu. Çocukların okuldan çıkmalarına, beş on dakika vardı daha. Hazır çocuğa kalmışken, yeni bir çocuk korkusu yokken, ağız tadıyla sarıldık... Az sonra karım, karnındaki yeni çocuğumuzla birlikte, okuldaki çocuklarımıza doğru koşturarak gitti... Ortağı olduğum matbaada, o gün, akşam çalışacaktım. Aklım-fikrim karımın karnındakindeydi. Ben uyurken, onun biraz daha büyüyebileceğini düşündüm. Gece niyetine uyunan gündüz uykularında, düşler bir tuhaf, bir korkulası oluyor doğrusu... Düşümdeyim işte: Sinemalar yanyana... Birisi bağırıyor: «Koş buraya...» Giriyorum dar bir kapıdan. Önümde, apaydınlık bir cam kap... Ama kocaman bir cam kap... İçinde, camdan, canlı bir ahtapot var. Her bir kolunda pek çok delik... Bu deliklere girip çıkan erkek organları... Kabın kıyısına elleriyle tutunmuş kurbağalar da var. Seyircilere öpücükler gönderiyorlar. Ahtapotun başında bir ışık yanıyor. Işık sönüyor az sonra. Cinsel organlar da yok oluyorlar. Bu sıra, tavandan yeni erkeklik organları yağıyor. İnce damarlardan

akan kırmızı, mavi, yeşil kanlar da görünüyor Camdan sıvı ahtapot silkeleniyor. Cam kaptan aşağıya sıçrıyor. O, bir kadındır şimdi. Odadakiler kaçışıyor. Ben donakalıyorum. Yanıma yaklaşıyor. Kollarını uzattığında, sıvı camdan, bir kadın oluyor. Camlı elini öpüyorum. Midesi, bacakları, karnı görünüyor. Karnında bir çocuk var. Camdan kadının göbeği genişliyor. Bu genişlikten, çocuğun başı çıkıyor. «Beni buradan al,» diye yalvarıyor. Ellerimi uzatıyorum. «Gel yavru, gel.» Bebeğin başını tutuyorum. Çekiyorum. Sonra, ansızın bırakıyorum. «Gelme yavru, git bu dünyamızdan.» «Kurtar beni buradan,» diyor. «Burasından daha karanlık, hiç bir dünya olamaz amca...» «Ben amcan değilim senin. Babanım...» «Sağol baba, babacığım. Kurtar öyleyse. Bu ahtapotun karnından kurtar beni. Al beni buradan. Kaçır uzaklara...» «Nereye kaçırabilirim ki?.. Dünyamız, çocuklar için ana karnından da dar. Gömül çıktığın yere. Aklın varsa, savma sıranı... Dünyaya ille de gelmek istiyorsan, git, başka ülkelere git. Çocukların, yeryüzüne, sevgisiz insanlar arasında gelmediği ülkelere git. Kapitalizm, faşizm var burada. Ana rahminden sıkı bir sıkıyönetim. Rap, rap... Ateş... Çekip alırsam seni, hemen borçlanıvereceksin, ülkenin borçlarından payına düşeni kadar.» «Baba, baba sen benim babam değil misin?» «Babanım yavrum.» «Sahip çık öyleyse bana.» «Ah... Ben kendime sahip çıkamazken ...Gelirsen ama, atmam seni sokağa...» «Bu ahtapot anam değilse, özü nerde?» «Kardeşlerini almaya gitti okuldan. Gelme git, dedim ya... Sen de ezilme onun elinde. Sevgi adına, kakıştırır, oradan oraya... Ne analara, ne babalara güven, bu düzende... Hiç bir işe yaramaz onlar... Hiç bir işe yaramadıkları için, köpekler gibi, kurtlar, kuzular gibi, doğurmaktan başkaca da hiç bir hünerleri yoktur. Bir canlıyı elleri arasına almaktan, kö-

pek gibi kurt - kuzu gibi... Sokaklar çocuk dolu.. Sokaklar istenmeyen çocuklarla dolu... Yüzsüzlük yapıp direnme... İs-te-mi-yoruuuuz...» «İzin ver baba, babacığım... İnan çok yemem. İnan büyüklerimin eskilerini giyer, küçüklerime hizmet ederim...» «Ben istesem bile... Anan, bu kez iyice kararlı. Canıma, çocukların yüzünden, dünya tak etti diyor.» «Yapma, baba... Uzat ellerini, ayaklarını öpeyim...» «Anlamıyor musun? Yol yakınken çek git, başka ülkelere... Sıkıyönetim amcanın bir eline düşersen... Ya faşizm?.. Aha, şu körpecik bedenini bile, öyle bir coplar ki...» «Babaaaa...» «Bacak kadar boyunla zıtlaşıyorsun ama. Dünyaya gelebilirsen, anana mı çekeceksin ne?.. Zıtlaşma yavrum, zıtlaşma... Biz zıtlı insanlar ailesiyiz zaten...»

«Baba, baba... Bak ben başarı kurdelâsı aldım.»

Uyandığımda ter içindeydim. Kızım yanaklarımı öpüyordu. Göğsünde, sosyal bilgiler dersindeki başarısından ötürü bir kordelâ vardı. Kızımı alnından öptüm. Böylesi bir düşten uyandığım için sevinçliydim. «Soğuk bir coca - cola var mı?» diye sordum karıma. «Var, ya,» dedi. «Nerde bulacaksın benim gibi düzenli kadını...» İçtiğimde, hâlâ gördüğüm düşün etkisindeydim... Cam bardaktan, kırmızı, ılık, tuzlu bir sıvı içmiştim sanki...

Uyuyan insanların, sesini duyamadıkları bir tren... Yük katarı mı? Meram Ekspresi mi yoksa? Düdük çalarak Haydarpaşa yönüne doğru geçip gitti. Ne anılarım var şu Haydarpaşa'da... Anadolu'dan getirip denizin sularına karıştırdığım, İstanbul'dan alıp Anadolu'nun bozkırına serptiğim... Bozkır dedim de, iki ablam Güneydoğuda kaldı benim. Birisinin dokuz çocuğu, ötekisinin üç çocuğu var. Yıllardır göremiyorum onları... Bilseler ki, gecenin bu en sıkıştırılmış yalnızlığı ve karanlığı içindeyim, nasıl da üzülürler... Hastalandığımda, daha küçükken, sırtında taşıyan ablam, ne yapıyor acaba? Bilse, beni az sonra kurşunlayacaklar, nasıl da çırpınır, uzakları yakın etmek için... Ya, uyumadan önce gözlerime ekmek bağlayan öteki ablam... «Ana, hastalandıktan sonra bu oğlan doymaz oldu. Doysun diye önce ekmek bağlıyorum gözlerine!» Gözlerimi ekmekleyen ablam, neden, neden yıllar olmuş birbirimizi görmeyeli? Küçük kızım... Sarsam onu kollarımla... Öpsem son kez niyetine... Faşistler, neden almışlar beni listelerine? İlk sıralarda değilim ya, ön sıralardakiler de öldürüldü hani... Savcı bağırıyordu: «Ölü soğumadan öyküsünde, komünizm propagandası var... Yaşlı bir şair ninenin ölümüyle ilgili, daha doğrusu ölememesiyle ilgili bölümünde, bilirkişinin düzenlediği raporda da belirtildiği gibi hakkı yenmişlerin öcü alınacak, hakkı yenmişler meclise dolacak deniyor. Yaşlı şair nine soruyor: «Hak yiyenlerden öç alındı mı?» Yazar, öyküsünde açık açık şöyle yazıyor:

«Alındı ya şair ninemiz, sokaklarda süründüler, sonra öldürüldüler. Gönül rahatlığıyla öl anamız, gönül rahatlığıyla... Hayınlar öldürüldüler. 1 Mayıs İşçi Bayramına, yıllardan beri Bahar Bayramıdır diyenler de öldürüldüler... Bu yasayı çıkaranlar da, uygulayanlar da... Ne yutturmacalar, değil mi şair anamız?.. 1 Mayıs'larda, bundan sonra senin şiirlerin okunacak alanlarda...» Savcı bir kez daha bağırıyordu: «Bir sınıfın diğer bir sınıfa... 141-142...» Yasalarımız diyor ki, böyle düşüneceksin, şöyle düşünürsen suçtur. Buna karşı kimileri ne yapıyor? Suçlu duruma düşeceklerini bile bile yasalara karşı çıkıyorlar. Ben de, kimi yasalara, bile bile karşı çıktım. Suçluyum ben... Ama alnım açık... Gene kalksam yerimden, ayaklarımın sesini taşıya taşıya gitsem banyoya... Yüzümü aynanın içinde bıraksam, tükürmem kendime... Mahkemeden çıkarken, karım nasıl da ellerimi sıkmıştı: «Övünüyorum seninle» demişti... «Sonuna kadar yanındayım...» Herşey gözlerinin önünde, dizlerinin dibinde olmuştu. Öykümü; ilk, karıma okumuştum. İlk duruşmamda da yanımdaydı. Eğer bu düzenden halkımız alacaklıysa ve ben buna inanıyor, inandığım doğrultuda yazıyorsam, suç işlemem doğaldı. Bu suçluluğuma yeni, yeni bir suç daha eklendi: Suçumun alacaklısı da karım, çocuklarım... Düşünce özgürlüğü savaşımında yanımda olan karım, şimdi kendisine karşı kullandığım bireysel özgürlükte, bana karşı savaşıyor. 17 Ekim Devriminin 60. yıldönümü... Karım kolumda, çıkıyoruz Konsolosluğun geniş, mermer merdivenlerinden. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği adına, Baş Konsolos bizi karşılıyor. Karımın elini sıkıyor önce. Sonra benim... Geniş, aydınlık, kalabalık bir salona giriyoruz. Stalin, Troçki üzerine tartışılıyor. Ama Lenin'e söz yok... Rus votkası içiyoruz. Dolaşan garsonların tepsilerinden, havyarlı sandöviçleri seçiyoruz özel-

likle. Tuhaf bir duygu, şu havyar yemek, votka içmek... 17 Ekim Devriminin coşkusuyla konuşuluyor saatlerce... Çıkıyoruz salondan. Bu kez, o geniş, mermer merdivenlerden, şamdanların altından, iniyoruz. Karımın, Almanya'da satmak için aldığımız, ama satamadığımız kürkünü tutuyorum. Çıkıyoruz caddeye. Arkadaşlara Taksim'e doğru yürüyoruz. Karım arkada. Bir hanımla konuşuyor. Sinirli gene. Tansiyonlu... Bir anda seziyorum ondaki gerilimi... Ne oldu acaba? Yanına gidip yatıştırmak istiyorum. Dileğim, böylesi özel bir günde, herşeyin güzel olması... Koca bir devrim... 17 Ekim Devrimi... İnsanın, insanca yaşayabilmesinin gizi çözülmüş bu devrimle. Harran'dan, Sivrihisar'dan, mollanın kızından doğma, yetim bir yeşil kadından doğma biz Anadolu çocukları, böyle onurlu, görkemli bir devrimin öneminin bilincinde olmalıyız, coşkusunu yaşamalıyız hiç olmazsa... Kulağına eğiliyorum. «Neyin var hanım?» İttiriyor. Şu ittirmesi yok mu? Kolunun derisinin altında et, kemik, kan hiç bir şey yok sanki... Salt sinir... Kasap tokacıyla dövülmüş, ezilmiş sinir de değil üstelik... Canlı, dirençli, hırçın... Tek başıma yürüyorum. Tepem attı atacak... Şeytan diyor ki, bırak orada, çek git... Neden yapıyor böyle? Üsküdar'a motorla geçiyoruz. «Hâlâ söylemedin, neyin var?» «Sen bilirsin...» İstanbul sulara düşmüş... Bir suya, bir karaya bakıyorum. İki İstanbullu yolculuğumuz kısa sürüyor. «Bilmiyorum...» Yürüyoruz Kuzguncuk'a doğru. Koluna giriyorum. «Söylemiyecek misin?» «Salona girerken,» diyor. «Herkes karısına incelik gösterip yol açtı. Sen, beni arkanda unuttun.» «Vay, öyle mi?» diyorum acı acı. Boğazdan vapurlar gelip geçiyor. Kırkayak gibi ışıkları, suyun üstünde kıpır kıpır... Kendi kendime: «Bu kadınla başım belada,» diye düşünüyorum. Ah şu, şu dünyaya gelmesini istemediğimiz, ama başaramadığımız, kıvır-

cık saçlı, kehribarımsı tenli yavru da, biraz daha büyüse... Bu kızı, neden hepimiz, herkes çok seviyor acaba? Evimiz korunun içinde... Yokuş yukarı çıkıyoruz. Yarı aydınlık, hışırtılı bir yol... Bir çıkıyor, bir duruyoruz. Kimi zaman o önde, kimi zaman ben... Bir evimiz olmasa şimdi... Biz karı-koca olmasak böyle... İki dost, eski iki dost olsak... Ama yollarımız ayrı ayrı olsa... O gitse evine... Ben gitsem evime... O düşünse, ben düşünsem... Sonra, bir gün, bir hafta, bir ay sonra yeniden olduğumuzda, konuşsak bu konuyu... Bu konu üzerinde hiç durmamış kişi için, ötekisi, «Ben de amma ciddiye almışım,» diye düşünse... Bir başka olayda, hiç umursamasa aynı kişiyi... Ya da karşılıklı oturup konuşsalar düşündüklerini... Dostlukları, birliktelikleri tazelense, gürleşse budanan bir ağaç gibi... Ama bizim konumuz böyle mi ya? Yan yana, birlikte, bir kapının altından, bir odanın içinden, bir yatağın içine, tâ içine taşınacağız... «Evet mi, hayır mı?» «Ne evet, ne hayır...» «Neden karıcığım?..» «Neden olmasın?» Yokuş bitmek üzere... Karım, nasıl bir zavallı böyle?.. Bir faşist mi o yoksa? Yokuşun başına geldiğimde, bu düşünceler gelip geçmişti aklımdan... Başka bir olay anımsamıştım. Bu olayla birleştirdiğimde, ürperdim doğrusu... İnsan, kimi şeyleri neden çok geç anlayabiliyordu.. Boğaziçi Üniversitesi'nin Tiyatro Bölümü öğrencileri, öykülerimden bir oyun sergilemişti... Karımla birlikte gitmiştik. O gece, orada, toprakla, evlerle, hayvanlarla birlikte insanların da alınıp satıldığı Güneydoğu'da yaşıyan insanların sorunları sergilenmişti... Alkışlar... Sahneye çıkıyorum... Alkışlar... Çiçek, bir demet çiçek veriyorlar. Alıyorum çiçekleri... Alkışlar... Çıkıyoruz tiyatrodan. Gene Beşiktaş... Gene vapurla geçmiştik Üsküdar'a. Karım gerilimli... Önden yürüyor... Arkada kalıyor... Şimdi çözebiliyorum herşeyi... Özellikle, o gecey-

le, bu geceyi birleştirince... Işığı söndürüyorum... Sırtımı dönüp yatmak istiyorum... Uyumama engel oluyor karım. O gece de böyle yapmıştı. Ne istiyordu benden? Şimdi anlıyabiliyorum: Karım alkışlardan korkuyordu. Korkuyordu da, benden, yaşamdan öcünü almanın yolunu da bulmuştu: İşte, o herkesin alkışladığı adam şimdi kendisinin yanındaydı. Alkışlandığı için mutlu olan insanı, kendisi şu dünyada yalnız ve yalnız kendisi mutsuz edebilmek hakkına ve gücüne sahipti... O sahnedeki onurlu, güvenli adam, pijamasıyla, yorgun, kırgın, üzgün oradan oraya dolanmaktadır. Onu yeniden diriltmek ancak kendisinin isteyip istememesine bağlıdır. Bağırabilir... Ağlayabilir... «Seni adam eden benim.» diyebilir... Odadan odaya geçip bütün ışıkları yakabilir... Bütün uyuyanları uyandırabilir... Salonda oturup bir sigara içebilir... Derin derin, çok önemli bir derdi varmışcasına oflayıp poflayabilir... «Neyin var karıcığım?» «Şimdi karıcığınım değil mi?... Sana verilen çiçeği, benim bildiğim, insan getirip karısına sunar. Nerde sende o incelik...» «Çiçekmiş... Çiçeği batsın... Oyundaki insanların çağdışılığı hiç, hiç mi etkilemedi seni? Hayvanlarla birlikte satılanların içinden gelmedik mi bizler de?., Ooff, be...» «Ooff ya...» Bir gecenin başarısı böylesine oflamalarla, puflamalarla geçebilir... Ya da, «Haydi, haydi şaka ettim,» deyip boynuma sarılabilir... Yeni aldığı bir geceliği ilk kez giyip çılgın bir kadın gibi sokulabilir bana... Ama her şey onun isteğine, seçeneğine bağlıdır gene de... Dışardaki alkışların, bendeki yöneticisi kendisi olmak ister... Bu konuda şu yeryüzünde yaşayan hiç bir insan, hiç bir parti, hiç bir ideoloji onun kadar etkin değildir... Söyleyebilecek sözü olan, bunu yazabilen, şunca yıldan beri kendini kanıtlayabilmiş, yasalara, kurumlara meydan okumuş, ölümünü bile beklerken kaçmayan, son sözlerini yaza-

bilmek için çırpınan bir insanı, karısının, salt karısının, gerekti̇ğinde hırpalayabilmesinin gizi neydi acaba? Göremediğim anlayamadığım bireysel gücünün kaynağı neydi? «Öyle uyumak yok canım...» Geceliklidir... Sokulur yanıma... Şu mutlu başlayan, mutlu bitmek üzereyken, tatsızlıkla altüst olan günün, son finalini oynamaya hazırlanır karım... O, herkesin yücelttiği, ama kendisinin sarsabildiği adam, şimdi kolları arasındadır... Kocasıyla yatmak isteyen, kocasının da yatmak, yatmadan önce özellikle uzun uzun konuşmak istediği bunca insana inat, evliliğin kendisine verdiği hakkını şimdi, kocasını alaşağı ettiğine inandığı anda kullanacaktır... Böylece, erkeğinin yeniden dirilip başkalaşmasıyla birlikte, bu kez de cinselliğin verdiği çözülmeyle, ikinci kez yaşamdan ve yükselen kocasından öcünü almış olacaktır...

Sonunda ışık söner. Bu an, benim beklediğim özgürlük anıdır. Karım horlamaya başladığında, karanlıkta açılan gözlerimle, evliliği terkedip yeryüzünün dilediğim bir parçasında yaşarım. Güneş doğup evlilik uyanıncaya kadar yaşarım. Örneğin, kapıları mühürlü bir tren yolculuğunda, baktığım kompartıman penceresinde, bozkırlara doğru doludizgin koşan bir atın sırtında oluveririm...

Son yıllarda, yüzüme kapılar kapanıyor. Mahallede, çocuklar bile başlarını çeviriyorlar. Oysa benim de evlilik kapılarım vardı. Evlilik kapılarını tuttuğum zamanlarda, bütün kapılarla birlikte, özellikle çocukların yüzü de açıktı bana. Nasıl da, herşey böylesine tersyüz oluverdi?.. İki denizin bir sevda yolu vardır şu yeryüzünde. Karadeniz'le Akdeniz'in sevda yolu olan Boğazda oturuyorduk biz de... Yıllarca, küçücük, daracık odalarda, evlerde yaşadık. Ama şimdiki, şimdiki evimiz, kocaman sanki geçmişimize inat... Üç oda, bir salon... Önü Boğaz'ı, arkası koruyu görür... Koruda yeşil, sarı hışırtılar, denizde mavi, gri kıpırtılar hiç eksik olmaz... Dün gibi anımsıyorum o geceyi: Kızıl saçlı kızımın, kara gözlü oğlumun bir zamanlar, evliliğimizin ilk yıllarında tümümüzün barındığı odalar gibi birer odası vardı... Oğlumun yüzünde sakallar, kızımın göğsünde bir çift ayva yeşermişti.. Üçüncü gelenimiz, hepimizin, herkesin pek çok sevdiği, evde, sokakta, okulda aranan kızımız da, ilkokula gidiyordu. Dışarıda, hallacın önünde havalanan pamuklar gibi uçuşan kar, sanki sıcakmışcasına, yumuşacıkmışcasına yağıyordu. Evimiz kaloriferli... Salonda upuzun bir masa vardı... Çevresindeki sandalyaları, konuklarımızla birlikte paylaşmıştık. Bu eve bu satın aldığımız eve, taşınalı birkaç ay olmuştu... En yakın bir iki hısım, en yakın bir iki dostumuz bu geceye katılmıştı. Amacımız: karımın yaş gününü, yirmi yılını dolduran evliliğimizi ve bir eve sahip olmanın mutluluğunu

kutlamaktı. Pastayı kesmesi için, küçük kızımıza bir bıçak verdik. Kollarını uzattı. Elleri, minnacık, yumuşacıktı. Bu elleri ilk kez, hastaneden getirdiklerinde görmüştüm. Sıfır yaşının altı günlük elleri, kocaman, kemikli görünmüştü bana. Utanmıştım yüzüne bakmağa... Yüzüne bakmadan, beşiği önünde diz çöküp ulu bir insanmış gibi ellerini öpmüştüm. Yazık değil miydi, bana da, ona da? İstemediğimiz bir insan olarak, çıkagelmesi aylar sonra... Şu anda beşiğinde, henüz doğru dürüst göremediği, duyamadığı, derinlik kavramının gelişmediği bir dünyada yapayalnızdı. Doğmadan önce, anasıyla neler neler konuşmuştuk arkasından... Gerçi o günler onun, önü, arkası yoktu. O, yuvarlak, eğri, sıcak bir karanlığın içindeydi. Ne olursa olsun gelmemesi için ileri geri konuşmuştuk ya... Ama o çıkagelmişti. Elleri ayakları yerli yerindeydi. Düşmesi, parçalanması için, anasının aldığı ilâçların etkisiyle sakat doğmamıştı... Sevinmiştik buna... Gerçi, kimi korkularımız vardı hâlâ: Ya gözleri görmüyor, kulakları işitmiyorsa?.. Kulakları dibinde gürültü mü etseydik? Gözlerinin içine doğru ateş mi yaksaydık? Küçücüktü henüz... «Baksana yüzüne, hele kime benziyor?» diye sormuştu karım, «Utanıyorum bakmaya ben.» demiştim. «Sen utanmıyor musun?» «Yooo... Sütümü içince, ılıştım hemen.» «ılışmak ayrı. Ben de ılıştım. Sormam, neler konuştuk, neler yaptık doğmaması için... Bir bilse...» İyi ki, dünyaya gelmişti ama, bu kıvırcık saçlı, kehribarımsı tenli kız... Büyüdükçe, bu evde herkes onu sevmeye başlamıştı. Acaba olağanüstülüğü neydi bu kızcağızın?.. Şimdilerde, bu sevginin iki önemli nedenini anlıyabiliyorum: Birinci neden, bu kız, çözülmek üzere olan bir aile için, kurtarıcı olmuş, bireyleri, biçimsel de olsa toparlamıştı. Canı sıkılan can sıkıntısını bu yeni gelenle gideriyor, onu eğlendirirken, kendisi avunuyor-

du. Kimsenin, kimseyle konuşacak fazla bir sözü kalmamıştı. «Yemek hazır mı?» «Henüz erken.» «Peki, o nerde? Nerde? Nerde? Nerde?» «Sokağa çıktı.» «Gelsin artık. Gelsin. Gelsin. Gelsin... Gelsin de sevelim...» Beklenilen, sevilmek istenilen, aslında giderilmek istenilen can sıkıntısıydı. Sevilmek istenilen, evliliğin, uzun süreli birlikteliğin çürüttüğü, kuruttuğu bir sevginin karşılığıydı olsa olsa. Kimi zaman bir kolundan ben, öteki kolundan anası tutup çekiştiriyorduk: «Bana gelsin.» «Yok bana gelsin.» «İlk sıra benim...» «Hayır, ilk sıra benim.» Ablası da, ağabeysi de böyle davranıyordu. Bu çekiştirme bireyler arasındaki sevgisizliğin bir nedeniydi olsa olsa, «Bana gelsin.» denirken, belki de, «Sen neden bende değilsin?» denmek isteniyordu... Bu çılgın sevgi gösterilerinin ikinci nedeni de, erken evlenmemizin, bir gecikmişliğin sonucuydu sanıyorum. Ama orta yaşa gelince, kendimizi, çevremizi biraz tanıyınca, doğanın, gelenin gerçek değerini bir ölçüde kavrıyabilmiştik... Tombul elleriyle pastaya bıçağı batırıyor. Evliliğimizin yirminci yıl pastası... Nelerle yapılmıştı bu pasta? Un, şeker, yumurta, karamelâ, meyva, ateş... Oysa bu yirminci yıl pastasının içinde, göstermelik mutluluk dışında, başka şeyler de vardı: Çoğu kez, bir çatı altında yaşanan, ama kokusunun sızmaması için, kurşun tabutlarda saklanan cesetler gibi, her ailenin birbirinden sakladığı acılar, yalanlar, gözyaşları, iğneleyici sözler de vardı... Kızımın önce ikiye böldüğü bu pastanın bir yarısı karımın, öteki yarısı da benim yüreğimin içinde durmadan büyüyen, dolan, şişen birer apse değil miydi aslında? Ana, ana... Bak karım kırk yaşına geldi... Ana, ana bak, biz birlikte yirmi yılımızı tamamladık... İçki bardağını, şerefimize kaldırmasan bile, yeşil tesbihini, bir kez daha mutluluğumuz adına döndersene... Lailahe illallah. Ana, ana, karımın anası, sen

gelseydin hiç olmazsa... Mezarının başından bir kaç günlüğüne çözülüp şu mutlu günümüze katılsaydın... Kızın önce seni benden bile saklayarak, arka odaların birisine alsaydı... Ellerindeki kınaları, parmaklarındaki yüzükleri, kollarındaki bilezikleri, boynundaki altınları azaltsaydı ya!.. Sonra şalvarını çıkartsaydı... Cebine koyduğun, ikisi altın, üstlü altlı protezini ağzına geçirip şu özgün masamıza getirseydi seni... Getirir mi? Getirmez mi? Getirir mi? Getirmez mi? Gelmişse eğer, punduna getirip sırtıma bir yumruk indiriverseydi: «Ah oğul, oğul kızlarımın yazgısı da benimki gibi yazılmış,» deseydi ilk söz olarak... «Ne ben düştüm bir iyiye, ne de sultanların sultanı kızlarım düştü...» Sonra sırıtsaydı: «Ama öteki damatlarımdan iyisindir gene de... Eee, ilk göz`ağrım, ilk damadımsın... En iyisini de sen kaptın hani...» Neden ama, ana, neden getirip çıkarmıyor seni insan yüzüne.. Gelecek hafta, Macar Konsolosluğunda bir kokteyl var... Oraya da birlikte gideriz... Kızın öylesine seviyor ki böylesi yerleri... İnsan sevdikleri şeyleri, sevdikleriyle neden paylaşmak istemiyor acaba? Ya da bu paylaşmak duyguları yoksa, başkalarının bu duygularını, neden kurutmak isterler, inatla, kusurmuşcasına üstelik... Alkışlar... Silkeleniyorum... Nerelere gitmişim ben... Yeniden masaya dönüyorum... «Bir yastıkta kocayın...» Alkışlar... «Dile kolay, yirmi yıl...» Alkışlar... Pikapta eski bir tango dönüyor. Eskiyi yenileştirmek amacıyla dans ediyoruz. Alkışlar... «Bir papatya gibisin...» «Bizlm tangomuz.» «Papatyalığın mı kaldı hanım?» Bir papatya gibi, beyaz ince... Geriliyor karım... Sokulganlığını geri alıyor. «Dışardakiler, papatya gibi beyaz, ince,» diyor. «Hangi dışardakiler?» «Hadi... Hadi...» Alkışlar... «Gözün dışarda hep...» Bir papatya gibi beyaz, ince... «Her gün, bu gece gibi kendine çekidüzen versen olmaz mı?» «Kim yapa-

cak bunca işi?.. Dışarıda gördüklerinin, süslenmekten başka ne işleri var?» «Yooookkk, caaaaanıım...» «Bir orospuya düşecektin ki...» Alkışlar... Bir papatya gibi... Bir papatya gibi... «Oğlum, şu pikaba bak... Takıldı gene...» Bir papatya gibi... Konuklar arasında, editörüm, aynı yayınevinde yönetmen olarak çalışan bir arkadaşımız da var. Otuz yaşlarında, orta boylu, becerikli birisi... Bir ara kızımla dans ediyor. Kızım onun yanında küçücük bir kız henüz... Öğrenci o... Salonumuz dansla doluyor bir anda. Yorulan, biraz soluklanıyor. Soluklanan, biraz daha içki içiyor. Gülüşmeler... Alkışlar... Masanın orta yerinde bir vazo... İçi çiçekle dolu... Yayınevinde çalışan yönetmen arkadaş getirdi bu çiçekleri... Oturduğumuzda, kızımla konuşuyor. Kızım birkaç aydan beri, hem üniversite sınavlarına hazırlanıyor, hem de yayınevinde çalışıyor. Editör arkadaşım amcası onun... Yönetmen arkadaşımız da ağabeysi sayılır... Yönetmen çok hünerli... O, pek çok masalardan geçmiş anlaşılan... Boş bardakların ağzı üzerinde parmaklarını gezdirdiğinde, tatlı tatlı sesler çıkarıyor. Hepimiz, bardaklarımızdan sesler çıkarmaya çalışıyoruz. Vıııızzzz, vıızzz... «Bak, bu ses benim bardağımdan.» «Bardağımdan.» «Ses...» «Benim, benim...» Dışarıda kar yağıyordu. Salonun içi, sıcak bunaltıcı ağustos gecelerine döndü. Konuşmalar parça parça... Dışarıda kar yağıyordu. Anam, bacım, Beykoz'un eski ahşap evlerinin birinde... Bacım, iki çocuğuyla birlikte, birbirlerini ısıtıyorlardır. Sevgi, şimdi, yoksulluk sobasıdır... Vıızzzzz... Vıı ... Alkışlar... «Evimiz güzel değil mi?» «İyi ki aldık...» «Kaloriferli olması da bir şans...» «Kalorifersiz zor ısınır hem... Kocaman salon, koridor... Ah, sobaların pisliğinden de bıkmıştım hani...» Sesler... Bir kedi mi yürüyor?.. Köpekler mi koşturuyor? Faşistler mi yoksa? Yatağımın ucundayım... Başım ellerimin arasında. Kor-

kuyu beklemek, ne zormuş... Korkuyla birlikte, ölmeden, anlatacaklarımızın sonuna varabilecek miyim? Ayağa kalkıyorum. Duvara bir yumruk indiriyorum. Gecenin sessizliğinde top gibi patlıyor. Dolanıyorum odanın içinde. Elimdeki kanlar parçalanmış. «Ağrısın,» diyorum kendi kendime, «Nasıl olsa, en geç bir kaç saat sonra ölecekler...» Ne söylemişti telefondaki? «Son gecen...» Son gece... Son gecen... Son... Yaşamımın en büyük hatasını, şu evliliğimizin yirminci yılını, karımın yaş günü ile birlikte kutladığımız gece mi işlemiştim yoksa? Belki de en doğrusu. buydu?.. Herşeyin açığa çıkması çabuklaşmıştı. «Arkadaşlar...» O gece ayağa kalkıp konuşmaya böyle başlamıştım. Salondaki sesler azalmıştı az sonra... «Bağışlayın beni, düşündüklerimi açık açık söyleyeceğim,» demiştim. «Yirmi yıl, bir birliktelik için az süre değil... Üstelik üçüncü düşmana karşın yaşanabilmiş birliktelik... Üçüncü düşmanı bekârlar bilmez. Üçüncü düşman evliliktir... Evlilik kurumunun kendisidir...» Alkışlar... Elimi cebime götürdüm. «Acı tatlı günlerimiz oldu bu birliktelikte... Bilirsiniz, tanırsınız beni, bu düzene karşı güvenim yoktur. Hiç bir kurumuna... Ne güvenim, ne saygım...» Elimi cebimden çıkarıp yukarıya kaldırdım. Kordelâya geçirdiğim bir anahtar havada sallanıyordu. «Dedim ya, bu düzen batsın... Açıkçası ben, çocuklarım, karım için, devletlerinden daha önemliyim...» «İçelim...» Konuşmam soğuk karşılanmıştı... Yemekler, içkiler, danslardan sonra üstelik... «Ben sağ oldukça, çocuklarımı, karımı...» Bu kez, ben duraladım sözümün burasında... Çocuklarımın, karımın, ardına özellikle anamı, bacımı, ablalarımı, sevdiğim öteki insanları da eklemek istedim. Ama, katamadım onları. Katamadım... «Çocuklarımı, karımı, ben sağ oldukça, bu düzene karşı koruyabilirim. Çocuklarım evlenip bu evden gidebilirler...

Geriye kalan karımı, açıkçası çocuklarına bile, gönül rahatlığıyla bırakamam. Benim başıma gelenler ortada. Çoluk - çocuk sahibi oldukları sonra, yetişmemde emeği olan hiç kimseye hiç kimseye sahiplenemedim... Şu anda anam, soğuk bir... Neyse... Şey... Sözü uzatıyorum... Karımın emekliliği, bize adadığı sevgidir. Gerçek bir sevgi olmasa bile, bir... Şey... Dedim ya devletsiz... Evet...» Uzandım öne doğru. Kordelâlı anahtarı boynuna taktım. «Yirminci evlilik yılımızda, bu aldığımız evi, ona armağan ediyorum... Tapu işlemlerini kendi adına yürütsün...» Alkışlar... Karım elimi öptü. Yeniden alkışlar... Ben de onu alnından öptüm. Anam soğuk bir odada... Neden bağışladım, bu yıllardan beri binbir güçlükle ancak yaratabildiğim değeri? Anama ettiklerinden ötürü, utandırmak mı istemiştim onu? Yoksa, çok mu seviyordum? Ya da bu düzene hiç güvenmediğim için, önce ölürsem, bir zamanlar benim yaşamımda var olmuş birisini korumakla, aslında kendi onurumu, kişiliğimi mi korumuş olacaktım Gerçi, çağımızda, dünyanın hiç bir ülkesinde bir eşine daha raslanamayacak, üç çocuğun bakımını bir kadına gördürmek gibi lüks bir bakımın bütün ekonomik güçlüklerini ben çekmiştim. Ama, nedenler ne olursa olsun, o çalışamamıştı. Böylece, bu evi, ona bir işveren olarak, emeklilik karşılığı mı armağan etmek istemiştim? Gecenin bu yalnızlığı, bu son saatlerimde bile henüz çözebilmiş değilim, böylesi davranışımın somut nedenini... Üstelik, yıllardan beri evliliğe, karımın eksikliklerine, yanlışlıklarına karşı çıkmış, sonunda, gerçek çözümü, kurulu düzenin değişmesine bağlamış birisi olarak, ev almak, yani, yanlışı tapulamak bir çelişki değil miydi hem? Kısa bir süre sonra bu yanlış, bizi havalandıracaktı belki de... Balon gibi havalandıracaktı... Yüz metrekarelik bir yapının tonlarca betonu, demiri, tuğla-

sı, kerestesiyle havalanacaktık... Karım, bulutları aşıp daha yüksekten isteyecekti... İstedikleri, betondan, demirden, tuğladan, kerestelerden birazını, birazcığını alıp ağırlığı azaltacağına, canlılara, eskimiş canlılara gözünü dikecekti... İlk gözüne çarpan da anam olacaktı kuşkusuz... Alkışlar... Bir papatya gibi beyaz ve ince...

Tapu işlemlerini tamamlayan karım, birkaç ay sonra, anamı evden kovdu!..

Kendisinden çok şey, özellikle dinlemeyi öğrendiğim Beyaz saçlım öldü. O gün, camide, tabutu başında, saygı duruşunda bulunurken, sanki kanadının bir parçası koparılmış garip bir kuş gibiydim... Tabutu altına girdim. Caminin dar, engin kapısından çıkarılmasına yardımcı da oldum. Cenaze arabası az ötedeydi. Tabutu, cenaze arabasına yerleştirilirken, uzaklaştım oradan. Nereye gidiyordum ben? Neden mezarlığa kadar gitmemiştim? Neden mezarına bir kaç kürek toprak atmaktan kaçınmıştım? Ne arıyordum? Gerçek bir sevgi miydi aradığım? Evlilik dışı pek çok kadınla ilişkim oldu açıkçası... Batılı kadınlarla da yattım. Evliliğin, bir şirketin iki ortağı gibi yaşandığı, seksin bir doyumluluk, bir gönül doyumluluğundan çok, bir sayısal çoğaltmanın yarışına kalkışıldığı Batıda... Herkesin kendi hesabına yattığı yataklar... Ülkemizde de pek çok kadın karıştı yaşamıma... Korkak, ürkek cinsellikten çok, bir öç alma, bir tırmanışın merdivenlerinde yatılan kadınlar... Ama hiç birinde gönül nakışı yoktu. Anlık, günlük, haftalık sevgi kopyalarıydı... Bu ilişkilerimin kimisinden karım, sonradan haberli oldu, kimisini hiç bilmedi... Kadıköy'den Üsküdar'a geldim. Faşistlerin kol gezdiği otağlarını kurdukları Üsküdar'ın önünde oturup denize bıraktım bakışlarımı... Beyaz saçlı büyüğümü o sırada, toprağın karnına yatırmışlardı kuşkusuz... Kimdi bu insan? Yetmiş yılını nasıl doldurmuştu? Babam nerdeydi? Anam nerdeydi? Sevgi nasıl bir duyguydu? Beni, gerçek anlam-

da seven olmuş muydu şimdiye kadar Ölen, öldü ğüyle mi kalacaktı? «Yeşilli anam, ne edersin bu saatlerde? Gelip seninle tanışan Beyaz saçlımız öldü. Sen de ölümünü mü beklersin yoksa?» «Oğul, oğul... Son aylarda, yurdum, yuvam bir daraldı, bir daraldı ki, tesbih taneleri bile büyük gelmeye başladı bana... Gel yanıma... Göster o, oğul yüzünü... Sırtla beni, şu eski püskü yatağın içinden... Baba armağanı yatağın içinden... Geniş odalar, bereketli sofralar değil aradığım, susadığım... Bir güler yüz, son günlerde gözlediğim. Gece namaza kalktığımda gördüm: Ay yeni doğmuş. Ay hilâl... Ayı gördüm maşallah, hayırlı aylar olur inşallah, dedim kendi kendime... Kızılım nicedir? Kara gözlüm, kıvırcık saçlım nicedir? Aylar var ki, gelip kapımı çalan olmadı. Duyduğum, ev almışsın... Duyduğum, tapusunu karının üstüne yaptırmışsın. Tapular, kontratlar senin üzerindeyken, bizimle, sırtıyla yaşayan karın, şimdi tapulu evinin eşiğine mi bastırır bizi? Sancağımızı, babanın sancağını düşürdün oğul... O evde, bundan sonra karının sancağı dalgalanacak, desene... Bize zulmün niye böyle?.. Malı, karına tapulamak ne demektir, bilmez misin sen? Geçenlerde bir yaşıtım öldü... Bir malı vardı, bir malı... Dillere destan... O ölünce, yaşarken dost bildikleri, birbirlerine öyle düştüler ki, oh, dedim kendi kendime... Şükür dedim, Allahıma... Şükür ki, öldüğümde malım yok, çoluk çocuğumu birbirine düşman edecek... Sen mal almadın, sen kendine, ölüne, şimdiden düşman topladın... Neyse ne de, gene de yüreğin, ananınkine çeksin... Çeksin de bırak malınla eğleşsinler... Onlar, malla mülkle eğleşirken, sen de hoplat beni sırtına... Şükür, şükür daha düşmedim o kadar... Dayanırım bastonuma, dayanırım donuma düşen oğlumun omuzlarına, yürürüz seninle birlik... Dileğim, ne evine, ne bağ-bahçene gitmek... Dileğim,

şu yeryüzünün üstünü, eski günlerdeki gibi ana oğul birlikte çiğnemek... Gel yürüt, beni... Ayak seslerimizi duyalım... Duyalım da, söyle, aradığım birliktelikleri ayak sesleri, benim aradığım bir lokmacık gözgöze gelebilmeler, gerilerde, çok gerilerde kaldı... İnsanlar, yerken içerken neden hep kendilerine bakarlar?.. Baksınlar ya karşısındakine, karşısındakilere...» «İnsanın karşılığı yok mu ana? Neden insanlar, kendi içlerine gömüldüler, ben de anlayamaz oldum... Neden mezarlarında, kuyu kazar oldular...» «Mezarlarında kuyu kazar oldular, dersin, öyle mi oğlum... Ben öldüm mü yoksa? Yıllar var ki düş görmez oldu, düşleri, ekmek, su yerine koyan ananiz... Yatarım ben, kalkarım ben, düşsüz... Eskiden ne düşler görürdüm oğul... Şimdilerde, yıllar önce gördüğüm düşlerle yaşar oldum, desem sözün yeridir. Hele nasıldı son düşüm: Sen elin-kucağın dolu evine gidersin yıllarca... Bir gün, on gün, yüz gün... Elin, kucağın azalır olur nasılsa... Karın ne demişti düşümde? 'Ana be, senin oğlunun bir gözü kör mü be?' Bir gün, on gün, yüz gün daha... Elin, kucağın bomboş gelirsin evine... Karın bu kez, 'Kız ana be, senin oğlunun iki gözü de körmüş... Körmüş de hiç görmemişim bu güne kadar...' demez mi? Yahülvela... Şimdiki karılar böyle mi? Bir çırpınıp uyandım... Sakın ola, elin, kucağın boş kalmasın oğul... Gözlerini, o ceylân gözlerini kör görmeye başlamasın çoluk-çocuğun... Hu, Allah... Oğlumun rızkı sudan bol olsun... Allah dedim de, o da mı sildi beni defterinden ne?.. Düşlerimde Sırat köprüleri vardı, kıldan ince... Üzerinde yürürdüm ki, koşardım... Geçerdim bir solukta karşıya... Sırat köprüsünün altı ateş... Geçerdim de, cennetin kapıları açılırdı ağzına kadar... Gel yetim kadın, gel kızıl saçlı kadın, senin yerin cennete baş köşe, derdi huri melekleri... Bir sevdiğin, bir istediğin varsa, senin yüzün suyu hür-

metine o da gelsin yanına... Benim sevdiğim bir değil iki değil derdim, düşümün orta yerinde... Üç kızım, iki oğlum var, dünyada kalan... Onlar da öldüklerinde, olsunlar yanımda... Olsunlar, yeşil kadın... Olsunlar, türbe kadın... Bir şımarırdım, bir şımarırdım da, oldu olacak, torunlarım da gelsinler bu cennet köşklerine derdim... Torunlarından, en sevdiğin olsun yanında, derdi. Cebrail... Kimi kimi, diye düşünür durur, parmaklarımda, sıraya koyardım torunlarımı... Düş bu ya... Utanır, kızarır, terler de, saçları bana çeken kızıl saçlı torunum geçsin, sorgusuz, Sırat köprüsünden derdim... Sahi oğul, aylar var ki görmedim kızıl saçlımı. Duyduğum nişanlanmış... Doğru mu? Bir helâl süt emmişe mi düştü acep? Anasını, babasını görseydin, konuşaydın...» «Ana, ana...» Üsküdar iskelesi önünde dolanıp durdum. Anama mı, evime mi gitsem?... Bu sıra bir vapur yanaşıp boşaldı. Onu gördüm gene. Kimdi bu kadın? Bir kaç yıldan beri zaman zaman gördüğüm, o kendi kendine gidip gelen, denizin sularında yaşayan, çevresiyle, örgü bağını çözmüş kadın... Son zamanlarda, yüreğimde derin insanlık çukurları, kuyuları açıldı. Küçük kızım olsaydı şimdi yanımda. Şu Üsküdar Alanında... Elini tutsaydım... O dolaştırsaydı beni... Onun gözleri, yüreğiyle baksaydım İstanbul'a... Neden ben böyleyim?.. Bir süredir, çocuksuz gezemez oldum kenti... Ya da yeni bir insanım olsa... Konuştum, vapurdan çıkıp yanımdan geçen kadınla... «Merhaba...» İrkildi. Akşamın alaca karanlığı çökmek üzereydi... Balıkçılar son pazarlarını bağırıyorlardı. «Merhaba...» O da beni tanıyordu. Onun da gözleri, gidip gelmelerimizde, yabancılamıyordu beni... «İyi akşamlar...» Yürüdük... Neşem yoktu... Beyaz saçlım az önce topraklanmıştı... Bir ölene karşılık, yeni bir canlılık mı yaratmak istiyordum yoksa? «İyi, akşamlar...» Yüreğimde bo-

şaltılan, kurutulmak istenilen, sevgi çukurlarını doldurabilir miydi bu kadın? Neden ille de bu kadın? Ötekilerden ayrıcalığı neydi? Bilinmez... Ama, durgunluğu, sakinliği yenikliğinden çok, bilerek, isteyerek ittiği, sıradan olmamak bilincindendi sanki... «Akşamın dar bir zamanında konuşmaktansa, buluşsak bir gün...» Bakmıştı yüzüme... Kimdim ben? Tanıyor muydu acaba? Kitaplarımı okumuş muydu? Başını salladı. «Bilmem,» dedi. İstemediği apaçıktı... Üstelemedim ben de... «İyi geceler,» dedim, yürüyüşümüzü ayırırken. «İyi geceler.» Bir cenaze... Üsküdar'daki faşistler... Anamın düşleri... Gönül tellerinin akort edilmek istendiği bir raslaşma... Ama evime doğruydum gene de... Kiminle, nasıl konuşacaktım? Kaset konuşmalardı çoğu... İnsanın kafasının içi, bir stüdyo gibi miydi?.. Doğmadan önce kasetler mi yerleştiriliyordu içine?.. Büyüdükçe kasetler, kendiliğinden doldurulmuş mu oluyordu: «Türküm, doğruyum, çalışkanım.» «Yaşasın sosyalizm.» «Taze ekmek yok mu?» «Gelirken alsaydın...» «Ateşin var senin...» «Antibiyotik...» Küçük kızım... Yokuştan aşağıya, gerisin geri indim. Köşe başındaki bakkaldan bir çikolata aldım... Yukarı, bu kez adeta koşarak çıktım. Anam, küçük kızım... Bu iki sevgiye eş, bir de sevgilim olsa... Yüzü, gönlü, anamınki, küçük kızımınki gibi, açık sulara benzese... Sevgiyi aramam niyeydi... Yıllarca uğraşmama karşın, karımda, anamın sevgi aşısı tutmamıştı. Yeni, taze bir sevgi aramam, kırgınlığımdan ötürü müydü? Ya da karıma inat... Sevgi, neden bu denli önemliydi? Gerçi, bir kadınla yaşanabilen gerçek sevginin ne olup olmadığını bilemiyordum. Bildiğim, sevgiden çok, sevgisizliğin yaşanmakta oluşuydu... Bütün analar, babalar çocuklarını sevgiyle kucaklamıyorlar mıydı? Bütün çocuklar, analarının babalarının kollarını sevgiyle doldurmuyorlar mıydı? İnsanlar neden bu denli sev-

gisizdi öyleyse? Sevgisiz miydi? Sevgi... Sevgisizlik... Halkının yaşamını satan bir varlıklı kişi, yoksul bir kızın kanı kadar benzin yakarak, kızını, sevgi adına okuluna bırakmıyor muydu?.. Çocuğun da biricik babacığı değil miydi bu baba?.. Biricik babacığı, pek çok çocuğun düşmanı sayılabilecek adam... Ama, baba olmuş adam!..

Yaşadığımız düzen bu olunca, İnsan, henüz hayvan gibi bir şey miydi yoksa?..

Bir ikindi sonrası kuşlar uçar, kuşlar öter... Deniz hem ayaklarımızın altındadır, hem yüreğimizin içinde çalkalanır. Kimler gelip geçti bu yollardan, buralara bilinmez... Bildiğim, vapurdaki kadın yanımdadır... Yıllardan beri ilk kez, bir insana raslamış gibiyimdir. Oysa, üstüm - başım insan kokar. Etim, canım insandan olma, insanla dopdoludur... Neyin özlemini çekiyorum ben? Bakıyor... Bir kadının bir erkeğe bakması... Bakması ama, insanın insana bakması gibi... Evlilik, neler alıp götürmüş benden?.. Derin derin bakabilmek... Gerektiğinde hiç konuşmamak... Ananın, çocuğunun gözlerinin gerisinde yaşaması gibi... Deniz, gökyüzü, toprak, bütün insanlar bizimledir... Ama biz, onlarla, herşeyle birlikteyizdir... «İsmin ne senin?» Susar... «İsmin kum olsun...» derim. Yumuşacıktır o... Dokunduğum her parçası yumuşacıktır... Aslında yumuşak olan, isteyerek, özenle, sevgiyle dokunmak özlemidir... Sıcaklığı... Bir insanın sıcaklığı değildir... Bakarken, yalansız yaşayabilmektir, önemli olan... Bakarken, salt konuşmuş olmak için cızırdamamaktır... Bırakmasıdır insanın kendisini, karşısındakine... Ellerini tutarım... Pamuk, kum, dediğim ellerdir bunlar... On yıl, yirmi yıl, otuz - kırk yıl tutmak isterim... Bir canlıyı, bir insan canlısını tutmasını ilk kez becerebilmişsem, bu anın hiç bitmesini istemem... Tüm insanlar, el-ele yürürken, bizde, unuttukları pek çok şeyi anımsayacaklarını sezerim... İnsanlar, kurutula kurutula, kıyıda köşede kalmış İstanbul çeşmeleri gibi, sevdamıza bakıp

kestikleri umudu, bizde yeniden yeşertsinler isterim... Ne eller tuttum ben... Ne kollar, koluma girdi... Tuttuğum eller, kollar kendilerinindi ama. Şimdiki eller, bir ikizliğin birleşmesi gibidir. Susar... Ah şu gözüne kurban olduğum susmaları yok mu? «Koş çabuk bakkala git.» «Gene mi uyuyorsun?» «Kasaptan et...» «Bakkaldan nohut.» «Bulaşıkları yıkadın mı kızım?» «Aman anne, sen de.» «Annen batsın, hizmetçiniz miyim ben?» «Hanım, bak bugün...» «Anladım, gene iş yok diyeceksin... «Hanım bak bugün...» «Bir toplantıya...» «Sus be... Bir saniyecik sus da dinle... Bugün yeğenim oldu ..» «Sen var ya...» «Sen...» «Ben...» «Sen...» «Ben...» «Sen bırak bizi... Sen kimsin vapurdaki kadın?» Susar, bakar, gülümser... «Gidelim mi?» Sormaz, nereye diye... Gene gülümser... Kalkar... Yürürüz deniz kıyısında, ellerinin birisi, elimin arasındadır... Birlikte olmanın, yürümenin sevincini yaşarız, konuşmadan... İstemem onu öpmeyi... Ellerine, sakinliğine, gözlerine doymak isterim... Elleriyle, sakinliğiyle, bu insanı, öteki kadınların çırılçıplaklığından, konuşkanlıklarından daha çok, daha derin yaşayabilirim ben... Yüreğim mezarlık benim... Boşaltılmış, kazılmış oyulmuş sevgi çukurları, öbek öbek... Bu çukurlardan, hiç olmazsa birisini doldurabilir bu kadın... Acelem yok benim... Bir çukur dar gelirse ona, bir çukur daha sunarım... Yeter ki sevgi nedir bilsin... Yedi veren bir ağacım belki de ben... Hiç sütten kesilmeyen bir ana ya da... Sütümün tadı, kaynağı, sevgidir benim... Kurutulmak istendikçe, fışkırır başka bir yerden... Karım neden anlayamadı bunu?... Benim sevdiğim, korumak istediğim, bende emeği olanlardır... Bıraksalardı ya onları sevebilseydim, yürek yakınlığıyla... Onlardan boşalan yeri kim dolduracak peki?.. Kendisi bütün bu sevgilerin toplam karşılığı olabileceğini mi sandı yoksa?.. Zavallı küçücüğüm benim...

Minnacık bir sevginin bile ne olduğunu bilemezken üstelik... Yan yana, el ele yürüyoruz ...Vapurda gidip gelirken, neden sulara baktığını soruyorum... Gülümsüyor. «Seni sevebilirim,» diyorum. «Sev,» diyor. Sev, sev, sev... Kolay mı sevmek? Kolay mı sevgiyi haketmek? «Sevgiyi hakedebilir misin?» diye soruyorum, bu kez de, «Bilmem,» diyor. «Ben sevildikçe katılırım, sevdikçe katarım...» «Daha önce sevildin mi?» «Sevildim.» «Sevdin mi?» «Sevgi nasıl bir şey acaba?» diye soruyor. «Sevgi, nasıl birşey?» diye soruyorum... Sevgiye doğru yürüyoruz... Aylardan beri yürüyoruz... Sevgiye doğru yürünür mü hiç?... Sevgi, bir petrolün fışkırmasıdır olsa olsa... Gökyüzünden neden petrol fışkırmaz hem?.. Varsa yürekte sönmeyen, yıllardan beri için için yanan ateş, onu küllendirmeyen, insanın umududur, yaşamının güzelliğine vurgunluğudur. Yeni bir birliktelikte, şöyle şimşek gibi çakan birliktelikte, için için yanan ateşin üzerine tonlarca benzin dökülmüş gibidir... Bizim sevdamız da böyle başladı işte... Tutuştu yüreğimiz... Tutuşur yürekler... Yürürüz... Oturur, konuşuruz... Dinler... Benden bir şeyler öğrenmek, bende kendisini yaşamak ister... Şu, evliliğin ilk yıllarındaki gibidir herşey... Dilenir, bu sevda hep böyle sürsün... «O» döneminin yaşandığı aylar, yıllar gibi... O, vapurdaki kadın, o elleri yumuşak kadın, o dinlemesini bilen kadın, o, o, o, o, o, o... Ben de onun için bir O'yum... Evlilikte geriletilmek istenilen ben şimdi onunla, onun tarafından sanki evlilik kuyusundan çıkarılıp yaratılmış, yaşam zerkedilmiş bir kişi olarak yeryüzüne kazandırılmak istenilenimdir. Kazandırıldıkça, akar, dolarım onun yüreğine... Onun bildiği şeyler adına bile olsa, itilmiş, ezilmek istenmiş bir kadın değildir o şimdi... Benimle birlikte toplanıp ikiye bölünen, sonunda kendisinden fazla bir kendisi vardır yeryüzünde... Yeryüzünün bir gazi-

nosundayızdır. Anlatılan kendisidir. Dinlerim... Yaşı yedi, sekiz... Yengeleri, halaları evlenir... Çoğunun gözleri yaşlıdır... Bilmedikleri, istemedikleri insanlara itilmişlerdir. O yedi, sekiz yaşındaki kız, odalardan kaçıp gider ağaçların altına... Uzanır... Küçük aklıyla düşünür gönülsüzlüğü... «Evlilik nasıl birşey? İtilmek mi, kakılmak mı? Bu gözyaşları niye? Her duvak, gözyaşlarını örten birer perde mi?» Duvaksız ölmek ister... Sevgisini buluncaya kadar duvaklanmak istemez... Yüreğindeki bu çatlaklık, genç kız, orta yaşa ulaşmış bir kadın oluncaya kadar kapanmaz. Kapanacağına, sonradan gördükleriyle, duyduklarıyla bu çatlaklıklar uçurumlaşır... Yüreğindeki uçurumlardan atar kendisini aşağılara... Denizleri, suları sevmesi bundandır... Hergün yüreğinde doğan, kısa bir süre sonra ölen umut cesetlerini, bu sulara bırakır... Evlenmektense, çocukluğundaki, halaları, yengeleri gibi evlenmektense, ölmeyi, ölünceye kadar beklemeyi yeğler... Yeğledikçe sıradan bir insan olmaz... Düşünen, anlamaya çalışan gel-geç duyarlılıklarla avunacağına, dağlar, denizler ötesinden, birisini bekler... Hattâ olmayan birisini... Var olanlara dokundurmaz kendisini... Her uzanan elin parmaklarında lağıma batmışlık vardır ona göre... Bu lağım suyunda kirlenmek istemez... Ama dostluklara, şu pususuz dostluklara açıktır... Bu açıklık onun, dedikodular destanıdır... Hakkında peşin yargılarla konuşanlar, utanırlar, küçülürler sonunda... O hep aynı türküyü söyler; karanlık yalnızlıklar, sevgisiz aydınlıklardan daha aydınlıktır... Sevgi onun için, anadır, babadır, kardeştir, insandır... Ama gerçek olmayan, ucuz, aldatmacalı sevgi, aşağılanmadır yenikliktir... Çalışır, üretir... Oysa, sevda, onun yüreğinden, hiç düşünmeyen bir sihirbazın yüzlerce halkalarıdır... Anası azarlar onu: «Evlensene...» Babası akıllı, aydın kişidir. Sıradan

değildir. Anlar ondaki erdemin paha biçilmez değerini... «Bırak be hanım,» der. «Reisin üstüne varma...» O babasından çok şey öğrenmiştir. Okumayı, sanatı birlikte sürdürmüşlerdir... Onlar baba - kız değil iki arkadaştırlar... «Haydi baba, bilet aldım. Operaya gidelim.» «Haydi kızım, bilet aldım. Tiyatroya gidelim...» Birlikte giderler... Aile birlikte gider... Birlikte eleştirirler «gidişatı» 12 Martta, tutukevlerine yemek taşır o... Devrimin bağıranı değillerdir... Sakin. gizli kahramanıdırlar... Bir gün yuvarlanır babası yatağa... Kızı, üniversiteyi henüz tamamlayamamış, girip bir bankaya çalışmak ister... Babası için, kanserli babası için çalışacaktır altı yıl... O yumuşak elleriyle, o sakin, sevecen yüreğiyle, altı yıl babasına iğneler vurur, kanlar temizler bedeninden... Bir gün, yüreğindeki, uçurumlardan, şu benim yüreğimdeki kuyulara, çukurlara benzeyen yüreğinden, babasını iterler aşağıya... Her «Baba,» dediğinde gözlerinden yaşlar akar... Yüreğindeki mezarlıkta babası dipdiridir ama... Kızıyla birlikte kendisi de ağlar... Bir çift gözden ,bir çift insanın acıları, hüzünleri, doyamadıkları sevgi ağlaşır... Üniversiteyi bitirir... Çantasını açar... Eski bir saat... Uzatır bana. «İşte,» der. «Babam öldüğünde, kolundan aldım... Kurmadım hiç...» Durmuş bir saattir ondaki... Böyle yapmakla, babası ölmüşse eğer, zamanı da öldürmek istemiştir... Saatimi kolumdan çözerim. «Senin olsun...» derim. Alır... Öper saati... «Babam, yeniden yaşamaya başladı.» der. «İlk kez babamın sevgisiyle yarış ediyor sevgin... İlk kez seviyorum ben...» Sonra babasının yürek atışını duymak istercesine, saati kulağına götürür... Yüzü, sular gibidir... Yüreğindeki ceset, şimdi kolunda yaşayan bir sevda zamanıdır... «Biliyor musun? Ben evliyim, ben üç çocuklu bir babayım?..» «Biliyorum.» der. «Evlilikle ilgili hiç bir şeyde ne gözüm var, ne de

bu konuda bir engelim ben...» «Kıyamam?..» «Anlayamadım?» «Ayrılsam bile, evlenmemeliyiz demek istedim... Evliliğin, kirletmesine razı olamam seni... Aslında karım, kötü bir insan değildi... Özellikle evlenmeden, evliliğimizin ilk yıllarında... Yani insanlığı tazeyken henüz... Onu evlilik bozup kötüleştirdi... İnsanlar tek tek suçlu, kötü değiller... Ya da evlilik adına bir araya geldiklerinde, eksiklikleri, yanlışlıkları artıyor... Önemli olan devin karnına yuvarlanmamak... Hani, güzelim, devin karnına da bir isim bulmuşlar: yuva... Bak ben ne düşünüyorum: Biz, her akşam ayrılmakla, ayrı ayrı evlere gitmekle, aslında bir gün sonrasının güzelliğini hazırlamış oluyoruz...» «Keşke günler uzun, geceler kısacık, minnacık oluverse...» «Günler uzun, geceler kısacık, minnacık oluverse, öyle mi? Bu kadar çok mu seviyorsun?» «En az senin kadar...» Yalan, yalanın hecesi bile yoktur aramızda... Yürürüz... Akarız... Her yürüyüşün, her akışın da bir sonu vardır artık... «Elveda...» İrkilir... «Ayrılma zamanımız geldi mi?» «Geldi ya...» Bakışırız uzun uzun... Okyanusun, bozkırın orta yerindeymişcesine bakışırız... Birbirimize bakarken, gelip geçenler görür bizi... Bizim derdimiz başkadır ama: Ayrılmak üzereyken, birbirimize bakarken, birbirimizi özlemeye de başlamışızdır... Gözleri yaşlanır... Benim gözlerim, pırıl pırıldır, o gün evime doğru yürürken... Anasını, babasını seven, onların anılarıyla yaşayan bir insanın sevdalısı olmanın sevinç pırıltılarıdır bunlar... Eve doğru yürürken, karıma yaklaşırken, mırıldanırım kendi kendime: «Sevgiyi bölmeden yaşayan birisinden dönüyorum ben... Babasıyla anasıyla, babalarla, analarla, kardeşlerle birlikte olmaktan utanmayan birisinden... Seviyorum onu...»

Anamın gelini, o olsaydı keşke...

Morgdayım... Bir aile otopsi masasında... Silkeleniyorum. Uyku iyice bastırdı. Tuhaf bir duygu: ölümümü ayakta, dipdiri karşılamak istiyorum. Gözlerim kapanıyor ama. Kapanıp canıma akıyor... Uyumakla, uyumamak arasındayım... Kırpışık göz kapaklarımda, morg... Bir aile otopside... Bu, benim ailem... Karım, üç çocuğum... Bir kişi daha var aralarında: yayınevi yönetmeni... Kızıl saçlı kızımın nişanlısı... O, ölü değil... Masada, ölülerimin arasında, kıpırtısız yatıyor. Gözleri açık ama... Birşeyler düşünüyor. Morgun kalın duvarından, küçük bir pencereden ışık sızıyor. Karım uyanıyor. Ölüler evinde kıpırdanıyor. Morgu, yattıkları otopsi masasını süpürmek, yıkamak istiyor belki... O hep böyle yapardı... Temizlik onun yoldaşı, uyanır, uyanmaz, bir bebenin aradığı yalancı memesi gibidir... İçeride, evde yaşayan bir kişi olarak, dışarıda yaşanılanlara özendiğinde, ama unutmak istediğinde, yardımına çağırdığı sihirli bir lambadır, elindeki süpürge... Bu süpürge, dilediğinde bir temizlik aleti, dilediğinde bir baskı aracı, bir süngüdür onun için... Evde kurmak istediği bir otorite, bir haykırıştır... Onun amacı, salt eşyalar üzerindeki tozları almak değil, aynı zamanda evde yaşayanların kendisine, eksik kişiliğine toz kondurmamaları için hazırladığı bir tuzaktır da... Her toz tanesi, bir top güllesi, bedenini sardığı bir tel örgüler bileşimidir. Karşı çıkışlarda, kabaran, böbürlenen bir kirpinin uzun, sivri kıldan okları gibidir, ondaki temizlik tutkusu... Evde, düğün de olsa, ce-

naze de olsa, günlerden pazar da olsa, bu elektrik süpürgesini dolaştırırdı odalardan odalara... Koridordon salona... Oturanları ayağa kaldırdı. Kalkmayanların, mızmızlananların «Aman anne, bugün pazar, biraz daha uyuyalım,» diyenlerin, kıçına doğru elektrik süpürgesinin parlak, uzun yuvarlak sopasını dürterdi... Ah, o süpürgesi şimdi, şurada olsa... Ölüleri temizlese!.. «Baba, baba bıktık anamızın bu temizliğinden. Kurtar bizi... Lütfen...» «Çocuklarım, çocuklarım, siz onun sopalı, huzursuz temizliğinden bıktınız salt... Ben, hem temizliğinden, hem yorgunluğundan bıktım...» «Al baba, götür anamızı bir geziye... Gidin uzaklara... Biz de şöyle yuvarlanalım, şu camideymiş, müzedeymiş gibi yürüdüğümüz salonda... Yuvarlanalım üç kardeş... Ağabeyimiz sigara içsin... Ama külü yere düşer korkusuyla, sigaranın küllü ucunu ağzına götürmeden, rahat rahat içsin... Bir sigara daha içsin... Anamız gelmeden, bütün sigaraları içsin... Sen anlarsın, sigaraları bitirmiş diye kızmazsın, değil mi baba?..» Yönetmen nişanlısına bakıyor. Morgun soğuk havasında donmuş nişanlısına, soğuk kollarını uzatıyor. «Öldün mü sevgilim?» Ses yok... Ne zaman nasıl anlaştılar?.. Anaları nerdeydi? Ben nerdeydim? Anaları göz mü yumdu bu birlikteliğe yoksa? Oysa kızımız küçücüktü... Kendisinin evlendiği yaşa gelseydi hiç olmazsa... Bir tokat atıyorum, morgda otopsi masasındaki yönetmene. «Ben ölüyüm.» diyor. «Ölüler konuşmaz, ölüler duymaz,» diyorum... Hıncım varmışcasına, birkaç tokat daha atıp tekmeliyorum... Ölü olduğunu kanıtlayabilmek için, sesini çıkarmıyor zavallıcık... Ölü, ölü, ölüler... İkiyüzlü ölüler... Anlaşılan, başım düşüyor öne... Düştükçe, bedenimi de sürüklemek istiyor ardından... Sallanmalar... Gözlerimi açıyorum... Uykudan kurtulabilmek için gidip yüzümü yıkıyorum... Midem bulanıyor... Morg... Otopsi ma-

sasında bile yalan söyleyenler, kalanlar falan... Kolonyayla oğuşturuyorum alnımı... İyice açıldım... Oh... Dünya varmış... Şimdi morgdaki aile canlıdır, evlerindedir... Ama bu kez yeni bir morg... Otopsi masası, salonumuzdaki masadır... Düşünüyorum da, bir yıl geçmiş o gecenin üzerinden... «Yakışır mı sana, görmeyen, bilmeyen yok... Herkesin dilindesin...» demişti karım... Masanın çevresinde oğlum, kızım, kızımın nişanlısı vardı... Kıvırcık saçlı arka odada uyuyordu. Salondakiler, yüzüme utandırmak için bakıyorlardı sanki... Oysa ben, vapurdaki kadınla olan gönül bağımdan ötürü, şu yeryüzünde, utanmak şöyle dursun, ilk kez, belki de ilk kez sevinçle, yüzakıyla dolaştığıma inanıyordum. Vapurdaki kadın, benim herşeyimdi... Nasıl bir duyguydu bu? Babam, anam, kardeşlerim, kızım, oğlum, karım, dostlarım vardı şu dünyada... Ama, bir sabah uyandığımda, İstanbul'dan uzakta bir yerde uyandığımda, vapurdaki kadın, yanımda uyuyordu... Bakmıştım yüzüne uzun uzun... Yaşamımda ilk kez, yanımdaki birisine, insanım diyebilmiştim... Bu benim insanım... İnsanım... Bir insanın, kendisi gibi, elleri, ayakları, gözleri, en önemlisi, de, kendisi gibi yüreği olan bir insanının olması... Acaba şu yeryüzünde, kaç kişinin, insan'ım diyebileceği birisi vardı yaşamında? Kolay bir şey miydi, tek bir kötülük düşünmeden, tek bir hece, harf yalan söylemeden, bir insanın, bir insana dokunabilmesi... İnsan, insana değil de, insanlığa dokunuyormuşcasına yaşamaya aşılanıyordu... Yeryüzüne bu duygunun, bu birlikteliğin gereğini, güzelliğini anlatmadan önce, masadakilere, suçsuzluğumu kanıtlamak zorundayım. Çünkü aylardan beri, bağışlanmaz bir suçluymuşum gibi bakıyorlardı bana... Oysa ben üzülüyor, acıyordum onlara... Özellikle kızıma acıyordum. Babasının yaşadığı böylesi bir sevdanın acaba kendisi, kaçta birini

yaşıyordu nişanlısıyla?. Bağışlamaya, bu zenginliği, her kim ki yaşayamamış, onu bağışlamaya hazırdım. Ama ben, kendileri adına, şu kupkuruluklarından ötürü üzülüp, yumuşak, sakin konuştukça, özellikle karım saldırıyordu bana... «Ayıp be, ayıp yaptığın...» «Neymiş ayıp olan?» «Eşek kadar adamsın...» «Saygılı ol.» dedim. Sonra ekledim. «Dinlemesini, konuşmasını beceremiyen çeker gider buradan. Hem konuşmak isteyen, bir çözüm arayan sizsiniz...» «Çek git... İstediğin yere git...» «Annnneeee...» diye uyardı oğlum, anasını... «Çekip giderim, dediysem, bu masayı terkederim demek istedim. Evden gitmeyi değil...» «Evden de gidebilirsin.» dedi karım. «Gidebilirim ama, gidersem bir daha dönmem...» «Haaa, güleyim bari...» «Çocuklar, belki de yanlış yapıyoruz.» dedim, acımı belli etmeden... «Siz bu konuya karışmasanız, daha iyi olacak... Ama büyüdünüz artık... Kızım, sen evleneceğin insanı seçebileceğin yaşa geldiğini söyleyip duruyorsun... Oğlum sen, ananın da göz yummalarından arkalanarak, devrimi yönetmeye kalkışıyorsun... Bir silahın eksik, ölmek ya da öldürmek için... Bu denli büyüdüğünüze, kişiliğinizi kanıtladığınıza göre, oturup aramızda çözemediğimiz bir sorunu tartışabiliriz gene de...» «Tartışabiliriz baba... Niye yanlış olsun?.. Herşeyi açık açık konuşmakta yarar var... Aslında biz anamıza sahip çıkmak istiyoruz...» «Demek, hepiniz bana karşısınız?...» «Karşıyız baba.» dedi oğlum... «Herşeyin bir kuralı vardır... Açığa çıktıysa, çözümünü de bulmalısın... Gerekirse, bulmalıyız, elbirliğiyle...» «Yani oğlum, sen, açığa çıkmasını, bir beceriksizlik, bir kusur olarak mı görüyorsun?» «Evet baba...» «Bir şeyin yapılıp yapılmamasıdır önemli olan, gizliliği ya da açıkçalığı değildir... Nasıl devrimcisin sen? Kurulu düzenin değişmesi için savaşım veriyorsun, ama aynı düzenin ahlâk anlayışını savu-

nuyorsun... Gizlilik, bir beceri, bir gereklilik oluyor sana göre. Evliyse, bir insanın ilişkileri olabilir, ama gizli gizli öyle mi?» «Öyle baba... Sen mutluluğu yaşıyacaksın diye, bunca insana acı çektirmeye ne hakkın var?» «Kimsenin acı çekmesini istemiyorum... Bu evde, sizlerle birlikte yaşamak istiyorum... Üstüme üstüme geliyorsunuz ama... Böyle davranılınca, çözüm daha da güçleşiyor... Zıtlaşılıyor... Birazcık beklemek... Sizden istediğim bu...» «Evli bir insanın, başka birisiyle ilişkisi neden doğalmış, anlıyamadım?» dedi kızım... «Dilerim, nişanlın olağanüstü bir koca olsun... Ama bu gece, herşeyi açıkça konuşup bir çözüme bağlayacağımıza göre, anana sor istersen, benim daha önce ilişkilerim oldu mu?» «Oldu mu anne?» «Onlar böylesi sakız gibi değildi... Vıcık vıcık... Bu yaman bir orospu...» «O, insanım benim... İlk kez açıklıyorum, benim bir insanımdır o... Böyle çirkin sözler söyletmem ona...» «Ne diyecektim ya?» dedi karım hırçınlaşarak... «Bir melek mi o?... Evli bir insanı ayartana, orospu demezler mi çocuklar?» Çocukların yüzüne baktı tek tek... Kızımın nişanlısı, başını öne eğmişti... O tanımıştı insanımı... Arkadaşımı... Bir kaç kez yolda birlikte görmüştü bizi... Birkaç kez raslamıştı meyhanede... «Bak hanım, bu birlikteliğin önemli bir ayrıcalığı var... Bu birliktelik yaşanılanların üstünde, dışında bir birliktelik... Ne onun, sizlerin kötülüğü için kurduğu bir planı var, ne de benim, evliliği bozmaya niyetim... Açıkçası, her şey evliliğe özenilmeden aramızda hesapsız, kitapsız yaşandığı için önemlidir, güzeldir, sağlamdır, insancıldır... Bir kez yalanını, bir kez kurnazlığını görmüş olsaydım, bu konu şimdi, bu masada konuşulmazdı... Ya aramızda yaşanıp bitmiş bir ilişkinin, acı, anlamsız tortusu kalmış olurdu, ya da öteki ilişkiler gibi yeniden bir raslaşma beklenilirdi... İşin acı yanı da... Şey bilmem

anlatabiliyor muyum çocuklar?» Sustum... Bir sigara yaktım. Dileğim onların da karım gibi, kalıplar, şablonlar, cetvellerle bu olaya yaklaşmamalarıydı. Karımla bir kaç kez konuşmayı denemiştim... Ama diyalog kurmam mümkün olmamıştı... Ben ne anlatırsam anlatayım, enisonu hep kendi bildiklerinde kalıyordu. Benim söylediklerim, camın üzerinde durmayan zeytin yağı tanecikleri gibi kayıyor, akıyordu. Bu karımın yapısında bir kişi için doğaldı... Onu ilk kez tanımıyordum ya... Yirmi yıl... Nerdeyse, bir çeyrek yüzyıldan beri birlikteydik... Öyleyse sorun çocuklarımdı... Onların beni anlamalarını, bana hakvermelerini istiyordum... Aslında bu denli konuşmalar, çözüm aramalar doğru muydu? Bir aile vardı ortada. Yıllardan beri iyi kötü günleri birlikte yaşamış, belli bir gelişme göstermiş, belli bir saygınlık kazanmış bir aile... Evin üreteninin, evin otoritesinin bir masanın çevresinde, yargılanması, aşağılanması doğru muydu? Eğer, utanılmayacak bir güzellik yaşanıyorsa, günübirlik bunu onaylatmanın aceleciliği niyeydi? Zaman ergeç her sorunu çözümleyecekti... Bugün anlayamayanlar, yarın aynı koşullar içinde, anlayamadıklarını, nasıl olsa anlayacaklardı... Yoksa anlayamadığım başka oyunlar mı dönüyordu çevremde? Böylesi tartışmalara itiliyor muydum acaba? İnsan gerçek anlamda sevince, sevilince, oyunlardan o denli uzakta kalıyordu ki, oyunları, tuzakları nasıl sezebilirdi?... «Çocuklar...» Konuşmamı sürdüremiyordum. Aklıma bir şey takılmıştı: yoksa karım, bile bile mi üstüme geliyordu? Yıllardan beri ezikliğini yaşadığı bir birliktelikte, ilk kez kocasının, kendince, yanlışını yakalayabilmiş, onu kıstırmış bir kişi olarak ele geçirmiş olmanın tadını mı çıkarmak istiyordu? Çocuklar neden onun yanındaydılar? «Ne zaman bitireceksin bu işi?» «Şey... Sevgi... Görmeden de sevebilirim.» «Nasıl?» «Şöyle ya da böyle... İnanın

ki evliliğimizin dışında...» «Evliliğimizin dışındaymış... Her gün birliktesiniz... Termal... Uludağ... Şey... İsmi neydi o otelin...» «Bak,» dedim. «Kim gelip söylüyor bütün bunları sana? İnan bu casus, salt benim değil, senin de düşmanındır. Altından kalkamayacağın bir çıkmaza doğru itiyor seni. Casusun kimse, söyle bana. Sanıyorum, bu kişi en yakınımızda, dost görünendir... Arkadaşımı bir kez daha görmemeye razıyım, yeter ki, bu insanı tanıyayım... Seni korumak için hiç olmazsa...» Gülmüştü karım. «Telefon... Bir gün öğrendiğinde şaşıp kalacaksın... Belki de şu, has arkadaşım dediğindir?» «Olabilir... Kanıtla bunu... Bir tek ipucu ver ...Yemin ediyorum, yardım edeceğim sana... İnandığım bir insanın bunları yapabileceğini de öğrenmek yararlı bir şey olur, benim için... Tüm sevdalardan umudumu keserim... Dizlerinin dibinden ayrılmam... Savunmam size... Oturur birlikte güleriz, düştüğüm duruma... Gülün, gülün...» Duraladım biraz. Sonra başımı salladım. «Hayır,» dedim. «Arkadaşım yapmaz böyle şey... Bizim her şeyimiz apaçık...» «Arkadaşın batsın... Yirmi bir yıl... Bu denli vefasız olabilir mi insan?» «Doğru hanım, bu denli vefasız olabilir mi insanlar? Nerde benim anam? Evden kovmadan önce düşünecektin, vefanın ne olup olmadığını... Bak seninle anlaşalım... Git, anamı getir bu eve... Yaşamasını becerirsen onunla, bırakırım arkadaşımı... O, belki de anamdan boşalan yerde yaşıyor... Açıkçası, onun yüreğimdeki yerini, sen kendi ellerinle hazırladın...» «Herkes kaynanasıyla mı yaşıyor? Ananla birlikte miydin, seninle nikâh masasına oturduğumda?» «Anam, anam derken, sen ne sanıyorsun acaba? Anama sahip çıkmak bir ölçü... Bir insanlık, bir dayanışma ölçüsü... Sana yıllarca önce, ta Çapa'da söylemedim mi, anasını kovan, bir gün karısını da kovar... Evet, ben de seni kovdum. Bu kovdu-

ğum yer, ev-bark değildir ama. Yüreğimden kovdum seni... Şimdi orada bir başkası var... Babasını sevmiş, anasını seven birisi... Bu kişiye karşı çıkma hakkını, sana toplum verebilir... Anamdan boşaittığın yerin de hesabını sen, bana vermek zorundasın... Bu konuda karşı çıkma hakkını da insanlık vermiştir bana... Bu hakkı, bir öç almaya bile dönüştürdüm ben... İnanın çocuklar, yaşamımdaki yeni insan aslında anamın, karımdan aldığı bir öçtür.» Kızımın nişanlısı bir sigara yaktı. Bardağındaki içkiyi yudumladı. Sahi, onun anası, babası nerdeydi? Nişana neden gelmemişlerdi? Ansızın, karımın bir sözünü anımsadım: «Bir katı var, üstelik çekirdeksiz üzümdür o...» O zaman bu sözlerin ne anlama geldiğini kavrayamamıştım... Ama, şimdi bir ölçüde her şey açığa çıkıyordu: Yönetmenin ailesiyle ilişkisi kopuk kopuktu... Demek karım, kızının, yapayalnız, özgürce yaşayacağına pek sevinmişti... Yıllardan beri, kendi evliliğinde bir sorun olan, birlikte yaşamak, birlikte yaşamak şöyle dursun, birkaç günlük birliktelikler bile, kızı için söz konusu olmayacaktı... «Bak.» dedim bir ara. «Vefadan falan söz ediyorsun ya, aslında içimizde en vefasız insan, sensin... Diyelim ben bir yanlış yapıyorum... Üstelik bu yanlışı kimileri biliyor... Sen bu kimilerini de yanına, ardına katarak beni hep küçük düşürmek istiyorsun... Bir kedinin, kırk yılda bir yakalayabildiği fareyle oynadığı gibi, sen de benimle oynamak istiyorsun... Anlamaz mıyım ben, insanın yüzünden, aklından geçirdiklerini sanki... Kızım, oğlum, ilk kez, bana karşı çalımlı çalımlı yürüyorlar bu evde. Hattâ küçük kızım bile, yanımdan geçerken, küskün, boynu bükük, biraz da hınçlı bakıyor bana... Sokuluşları bile değişti... Her şeyi telefondan öğreniyorum diyorsun... Kızımıza da mı, telefondaki anlatıyor?.. Söyle, senin casusun kim? Biz bu konuyu aramızda çözümleriz,

diyeceğine, onlara, önüne gelenlerle, bacak kadar kardeşini bile üstüme salman doğru mu? Sonunda, bu masanın çevresinde olmak zorundak kaldık işte... Hep birlikte... Dedim ya, yeni bir insanla birlikteliğim ne denli insancıl olursa olsun, toplumumuzun genel ahlâk yargılarına göre, savunulması güçtür, hattâ olanaksızdır... İnsan çoğunluğun yanında olunca, güçlü görünür, ama çoğunluk haklığı anlatmaz her zaman... Sen çoğunluğun sayısal gücüne inanıyorsun, ben gerçek sevginin savunulmasını, bir kişilik sorunu olarak görüyorum... İnandığım her şeyi bugüne kadar savunduğumun, sen de tanığısındır... Beni yedi buçuk yılla suçlayan savcının karşısına, inandığım düşünceleri savunduğum için çıkarmadılar mı? Aslında devrim gibi birşeydir bu... Önce tek tek inanılır... Sonra çoğunluk katılır... İnsan, inandığını savunamadıktan sonra... Hem şimdiki sorunumuz, savunup savunmamaktan çok, gizli yaşayıp yaşamaktı sanıyorum... Gizli yaşayamadım... Bundan ötürü de utanmıyorum. Bugüne kadar gizli yaşadıklarımdan utanmıyorum... Apaçıklığın, içtenliğin hesabını veremem belki ...Ama gizliliğin de hesaplaşmasını siz istemiyorsunuz... Tuhaf değil mi çocuklar? Yoo, herşey şu kutsal ailenin korunması için, hoş görünüyor çoğu kez... Özellikle gizlilikler...» «Utan, utan şu genç nişanlılardan utan... Nasıl bir örnek olduğunun farkında mısın?» Güldüm. «Açık konuşuyorum... Dilerim bu gençler, benden, bundan sonra utanacak hiç bir davranışta bulunmasınlar... Dileğim budur... Biz, belki onların yüzüne kusurlu kişiler olarak bakıyoruz... Diyelim, özellikle ben... Ama, dedim ya, bu gençler de utanmasızlar hani... Bu masaya yatırdınız beni... Otopsi masasına yatırılır gibi... İster misiniz şimdi de ben sizi yatıraym... Ben kusurlu bir kişiyim... Ben yanlışım... Böyle kalkıyorum bu masadan...» «Of be, midem...

Yeter artık... Batsın herşey... Arkadaşın sana mübarek olsun...» «Kolayına kaçma... Evet çocuklar şimdi ananızın otopsisi yapılacak... Hem onun otopsisinde, siz de sırası geldikçe, yatırılırsınız bu masaya...» «Baba,» diye çıkıştı kızım... «Her şeyi alaya almanın sırası mı?» «Neden alaya alacak mışım? Daha düne kadar, kapı aralarında bile, bana ananızdan yakınmıyor muydunuz? Onun aşırı baskısından, kuralcılığından illallah eden kimdi? Bak kızım, bana öyle geliyor ki, bu aşırı baskı ve sevgisizlikten ötürü, sen acele bir seçim yaptın... İşte yüzüne karşı söylüyorum. Karşı çıksam bir yararı olur mu? diye sormuştum anana... Hayır, demişti, kararları kesin... Sen aslında, nene, teyze, hala, amca, konu komşu sevgisi nedir bilemedin... Sevgilerini yaşaman şöyle dursun, bunların sevgisizliği anlatıldı hep... Acılarını, dertlerini, tartışmalarını dinledin. İlk çıkışında bu evden, ilk gidişinde dışarıya, kurtulmuşluğunun sevinciyle, coşkusuyla bir erkeği yaşamaya başladın... Bir insan... Aslında sen, kurtulmak sevincini, sevgi diye yaşadın, hattâ yaşıyorsun da... Sevgiyi, gerçek sevgiyi hak etmek kolay mı sanki... Hep ananızın aşırı baskısı... Ama işin ilginç yanı, özellikle son yıllarda, yani, sizinle bir olup bana karşı birleşme girişimi, bu baskıyı belli ölçüde azalttı. Oğlumuzu da bana karşı korumaya çalıştı... Geceleri geç dönen, ya da hiç dönmeyen oğlumu, huysuzluğumu ileri sürerek, hep kolladı, önünde kalkan gibi durdu... Bu kollama girişiminde oğlumun yanında kendisinin benden daha çok olduğunu kanıtlama isteği yatıyordu düpedüz... Oğlumuz, anası tarafından yönetilmeye başlanınca, evlilik kurumunun, kurum olarak yanlışını, bireysel kusurlar olarak algılamaya başladı... Devrimci savaşımında, beni izleyeceğine, en aşırısını yeğlemekle, anasının öcünü, babasından alacağını sanıp geceleri silâh belinde, afişler as-

maya çıktı... Ölmemiş olması bir mucizedir aslında... Dilerim, şimdi doğru yoldadır... Sevincim... Neyse, sevinçlerimizin sırası değil... Kırılmayın bana... Karşımda oturup sigaya çekmek istediniz beni... Bu konuda, söz hakkı tanınmasını istediniz... Ama üretime hiç birinizin katıldığı yok... İş üretime gelince, kimse demokratik olmaya yanaşmıyor.. İnsan, ürettiği kadar insandır. Emek yaratılmadan, onun kokusu koklanmadan, devrimi yönetmek olası mı? Kim engel oldu? Demem şu ki, senin baskın sonunda, ilk fırsatta kişiliklerini kanıtlamak isteyen çocuklarımıza, bu kez de başka bir tuzak kurdun: Bende bulamadığın sevgiyi, onlarda yaşatarak, kimi zaman ezdin, kimi zaman olduğundan fazla korudun... Giderek, çocuklarımız olmaktan çıktı onlar... Senin çocukların oldu... Her şeyi bilen, düzenleyen, yönlendiren kadının çocukları... Ben de, çocuklarımıza taşıyan bir eş, bir baba değil, bir herif durumuna düştüm. Yani çocuklarının bakımını da bana gördürüyordun... Çalışan bendim... Yöneten, her şeye sahip çıkan, sendin... Köle miyim ben... Köle mi? Şimdi de karşıma geçmiş, bu genç insanların önünde, hesabını veremiyeceğim bir sevgiden ötürü, kıstırılmış bir kişi olarak aşağılamak istiyorsun beni... Temelinde de ekonomik çıkarınız yatıyor aslında... Oğlum, ekonominin, ne olduğunu iyi bilir... Okuduğu marksist kitaplar hep bu konuyu işler... Bundan önceki kadınlara neden ses çıkarmadınız? Çünkü onlar uzaktaydı... Onlar, sevilen değil, yatılan kadınlardı... Şimdi bu sevgiden, utanmaktan çok, korkuyorsunuz... Sanıyorsunuz ki, günün birinde, bu sevgi kapımızı çalacak... Kimi şeylere ortak olmak isteyecek... Hayır, diyorum ben de... Köleliğim, hiç olmazsa, en küçüğüm adına sürecektir... Kızımı, oğlumu nasıl bu yaşa getirdiysem... Ama bundan böyle, köleliğini sezmiş bir kölenin bilinciyle...» Sustuğumda, yorulmuş-

tum... Haklı olsam bile, bu neye yarardı?... Sevdiğim insanlardı hepsi... Su gibi genç insanlar... utandım kendimden... Sevgi üzerine konuştuklarımdan değil ama... Şu para falan... Neyse... «Baba, ben konuşmak istiyorum,» dedi oğlum... Başımı sallayıp dileğini onayladım. «Senden önce, ben konuşacağım,» dedi karım. «İsteyen konuşsun,» dedim. «Yönetmenimiz de konuşsun...» «Gerekirse konuşurum,» dedi. Yönetmenin tuhaf bir huyu vardı: Ona göre, iyi-kötü, güzel-çirkin, yanlış-doğru, gece-gündüz, hem şöyleydi, hem böyle... Konuşmalarının sonunda, haklı ya da haksız çıkmak diye bir çabası yoktu pek... İnsan bugün haklı, yarın haksız olabilirdi... Olabilir, olmayabilirdi de... «Sen ne adammışsın meğer,» diye öfkeyle konuşmaya başladı karım. «Utanmıyorsun...» «Kabalık, terbiyesizlik yok... Bak, acı sözler söyledim ama, sanıyorum kabalık, saygısızlık etmedim... Ne demek, utanmıyor musun?» «Utanmıyor musun, utanmıyor musun demek...» «Bak hanım, şimdi biz ayrı bir odada başbaşa olsaydık, konuşmaya yumuşak başlardın... Ya da tersi, şöyle bizi yirmi otuz kişi dinleseydi...» «Şey... Kızdığım, bir kadınla olan birlikteliğini haklı çıkarmak için hepimizi aşağıladın. Hayınlık değil mi bu davranışın?» «Acıdır, ama hayınlıkla ilgisi yok bu değerlendirmemin... Gerçek böyle...» «Yarın buluşacak mısın o kadınla gene?» «Hayır... Evet...» «Hayır mı, evet mi?» «Üstüme gelme hanım... İncinmeni istemiyorum...» «Bırak öyleyse o ahlâksızı...» «Ona ahlâksız deme... Bırak şimdi bu konuyu. Bak oğlumuz konuşmak istiyor...» «Sen de onu savunma bana... Savunursan, sen de...» Başımı salladım... Arkamdan belki böyle sözler ediyordu, ama yüz yüze, çocukların önünde... «Bu konuyu sonra konuşuruz,» dedim. Karımın elleri titriyordu. «Ya o, ya ben?» «Bırak bu kadıncağızı... Başka şeyler de konuşuldu bu akşam...

Senin şu değişmez huyun... Eleştiriye kapalı olmam, falan...» «Kadıncağız, öyle mi?» «İnsan, o bir insandır... Kadınlığı batsın... Erkek, kadın... Ona, bu olaya, anan gibi bakma... Anan gibi bakarsan kaybedersin... Kendi dışındaki bir insanı kötülemek kolaydır... Hem onun kötülüğünde ben de varım, yaşayan... Onu bırakacağım, diye ikiyüzlülük yapamam... Dedim ya ilk kez, onu tanıdığımdan beri, kendimi buldum... Yalansız kendimi... Artık bütün kadınlar, anam, bacımdır benim...» «Git, yaşa onunla öyleyse... Hemen...» «Gitmem... Bu güzelliğin, doğru kalabilmenin gizi, ayrı olmamızda...» «Senden açıkgözü yok mu bu dünyada? Hem gönlünce dışarıda yaşayacaksın, hem de eve gelip kocalık, babalık tasiayacaksın...» «Eskiye oranla olsa olsa ne değişti bende, utanılacak? Güleryüzlü, sakin, bir de, hiç olmazsa, bir insana karşı yalansızlığım, aydınlığım...» «O kadını görmeyeceksin bir daha...» «Göreceğim...» «Görmeyeceksin...» «Göreceğim...» «Göreceksen, defol bu evden...» «Terbiyesizleşme...» «Terbiyesiz, ahlâksız, sensin...» Elini masaya vurdu. O hırçın, gerilimli elini... Bardaklar şangırdadı... Sakin ol hanım...» «Bana hanım deme, bundan sonra...» Bu kez masadan kaldırdığı yumruğunu ileriye doğru uzattı. «Defooolll...» «Gidersem, dönmem bir daha ama». «Cehenneme kadar yolun var!.» Ne yapıyordu bu kadın böyle? Yıllardan beri bin bir kahırla büyütebildiğimiz çocuklarımızın önünde üstelik... Şaka olsun diye, «Gidiyorum;» dedim. «Durduğun eşeklik,» dedi. İşte o anda, parmağımızdan kan alınırken, batırılan iğne gibi bir acı, bir damla kan aktı yüreğimden... Korktuğum, evlilik apsesinin patlamış olmasıydı... Ayağa kalktım. Ceketimi giydim... «Elveda,» dedim masaya doğru... Oğlum, ayağa kalkıp engel olmak istedi bana... Ama karım, önüne doğru kolunu uzattı. Sabaha dönüşmüş gecenin çocuksu karanlığında dal-

renin kapısını açtım. Kapıyı açık bırakıp koridordan, küçük kızımın yattığı odaya girdim. Uyuyan yüzünden öptüm... Aşağılanmış bir baba olarak, birkaç damla gözyaşı yüzüne düştü. Babası gidiyordu işte... Bir daha dönmeyeceği bir yolculuğa çıkıyordu... Hiç bir sabah, uyandığında, beni göremeyecekti belki de... Koridordan geçtim. Salonun kapısı açıktı. Açık kapıdan, kara gözlü oğluma, Avrupa mamalarıyla büyüttüğüm kızıl saçlı kızıma baktım... Onları da son kez görüyormuşum gibi bir duyguya kapıldım... Ama salt babaları olarak değil, gerçek anlamda sevmekten başka suçu olmayan bir insanın onurunu kurtarmak zorunda bırakılmış kişi olarak da dışarıya doğru yürümeliydim... Çeyrek yüzyıllık karıma da baktım... Ağlıyordu. Küçük, hırçın, zavallı bu insan için, karanlık sokağa vardığımda ben de ağlıyordum... Yıllarımı, belki de evliliğimi içerde bırakarak, sokağa çıkmıştım. Karım, içeriyi yüzüme kapatmıştı. Ama o, gideceğime inanmıyordu. Yirmi yıl koruyabildiğimiz, katlanabildiğimiz, geliştirdiğimiz bir birlikteliğin bozulabileceğine kesinlikle inanmıyordu. Beni de en çok üzen bu duygusuydu aslında... Kendisini, evliliğin bir kurbanı olduğuna ve ölümsüz köleliğine o denli inandırmıştı ki, onun için beyaz gelinlik, ancak beyaz bir kefene dönüşebilirdi bu evde... Sık sık bu düşüncesini, «Benim için cesedimin sarılacağı kefen, gelinlik giyerek geldiğim evdir,» diye açıklardı. Beni de böyle değerlendiriyordu. «Kocam ölünceye kadar, koşullar ne olursa olsun, bu evin değişmez erkeğidir. Biz ayrılmaz, ayrılamaz iki insanız...» İşte beni kızdıran, deli eden de bu duygusu ve bu duygusunun rahatlığıyla yaptığı çıkışlardı. Ben de kendisi gibi boynundan zincire vurulmuş bir köpek gibiydim ve karşıma geçip pervasızca taşlayabiliyordu beni... Ya da elleri kolları bağlı bir tutsaktım... Kendisi gibi bir tut-

suktım... Tutsaklığımızın nedenlerini genelde arayıp bir çözüme yöneleceğimize, beni aşağılamayı yeğliyordu. Yaşadığım bir sevgiyi yadsıyamıyordum... İki kadının yerlerini değiştirmek diye de bir amacım yoktu. Ama karım, bu davranışıma, birlikteliğimizi bozmayı göze alarak karşı çıksaydı, kendi kişiliğini korumak istediğinden ötürü, saygımı sonuna kadar sürdürdüm. Onun amaçladığı, kendi kişiliğini korumak değil, benim kişiliğimi yok etmekti aslında... Korunun hışırtılı sesleri içinde, kişiliğime doğru yürüdüm. Caddeye vardığımda, bir kaldırımın kıyısına oturdum. Nereye gidebilirdim ben? Otele mi? Bir arkadaşımın evine mi? Yoksa anamın yanına mı? Anam, karımın kendisine ettiklerini kuşkusuz unutmayacaktı. Ama, özellikle çocuklarımdan ayrıldığımı duyunca, benden eve dönmemi isteyeceğini biliyordum. İki denizin gönül yoluna, üsten alttan birbirine akan, denizin kıyısına geldim. Işıklı suların, soluklarını dinledim bir süre. Boğaz'ın aktığı Üsküdar'a doğru yürürsem, gönül yoldaşıma kavuşacaktım. Beykoz'a doğru yürürsem, anama ulaşacaktım. Kararsızdım... Az ötede de küçük kızım uyuyordu. Kızıl saçlı kızım, kara gözlü oğlum için yıllardan beri katlandığım evliliğe, küçük kızım için katlanmaktan neden kaçınıyordum.. Değer miydi şu dünyada, bir kızcağızın, yüreğini daraltmaya? «Baba, baba gel, gitme... Seninle bu sabah da okulculuk oynayalım... Her sabah yaptığımız gibi... Öğretmenin olayım ben, senin... Sor bana...» «Öğretmenim, öğretmenim, güneşsiz dünya olur mu?» «Olmaz çocuğum...» «Öğretmenim, öğretmenim, anasız, babasız çocuk büyür mü?» «Susuz, güneşsiz çiçek büyür mü oğlum?.. Büyür mü hiç...» «Öğretmenim, öğretmenim, şöyle yat göğsüme, upuzun yat... İnsanlık ver bana, henüz kurutulmamış sevgi fidanlığından... Öğretmenim, öğretmenim, diyelim, anan ya da ben

gidecek olsak bu evden, hangimiz gitsin?» «Çocuğum, çocuğum, ne sen git, ne anam...» «Diyelim kaçınılmaz...» «Çocuğum, çocuğum, anam giderse, şu gardrobun üstünde, arkada, onun saklı çantaları benim olur mu?» «Ah öğretmenim, sen ne kadar kadınsın böyle...» Yürüdüm Beykoz'a doğru. Yürümeden önce dar, karanlık yokuştan yukarıya doğru baktım. Öğretmenim dediğim kızım, babasının başına gelenlerden habersiz uyuyordu... «Öğretmenim... Aahhh, gidiyorum işte... Ananın çantaları gene senin olamayacak... Ama ben sana, bütün, çantaları alacağım...» «Çocuğum çocuğum, öğrenmenin, şu dünyadaki bütün çantalardan vazgeçmeye çoktan razı, yeter ki sen, evimize dön, benim çocuğum babacığım... Hem daha ben bir çanta yaşındayım. Al bir çanta... Koy içine beni... Başım dışorda kalsın... Dolaşalım seninle dünyayı.» «Dönerim gene öğretmenim... Bu yollara dönerim gene öğretmenim .. Bu yollara dönerim... Köşebaşında buluşuruz iki sevdalı gibi... İçerde, gözlerinin önünde küçülmektense, dışarıda kalıp özlemi yaşamak, bunu göğüslemek, sevgi adına, sevgimiz adına kaçınılmaz öğretmenim...»

Sen ağlama... Baban ağlasın senin yerine de...

Beykoz'a doğru yürüdüm. Gecenin, yeni güne filizlenmiş aydınlığında yürüdüm. Sırtımda bir tabut taşıyordum sanki. Tabutun görünüşü korkunçtu kuşkusuz. Ama eğer insan, çölde bitki yetiştirebiliyorsa, insandan, insan yaratılabilmesi de olasıydı. Korkunç görünümlü tabutun kapağı açılmıştı. Kapağı açık tabuttan üç insan gülümsüyordu sanki. Anam, gönül yoldaşım, kıvırcık saçlım... Ahlarla, vahlarla, acıyı tatlıya kararak Beykoz'a vardığımda evin ışığı yanıyordu. Sabah namazı ışığıydı bu. Tek tük evlerde yanıyordu bu sabah namazı ışığı... Kapıyı çaldım uzun uzun... Kızkardeşim açtı... Uykulu gözleri korkuluydu. «Hayrola ağabey, gecenin bu saatinde...» «Yok birşey,» dedim. «Doğru söyle,» dedi merdivenleri çıkarken. «Anam?» dedim. «Namaz kılıyor,» dedi. Namazlı odaya girdim. Ayakta durup baktım ona. Son aylarda namazını oturduğu yerde kılıyordu. Yumak gibiydi. Oturduğu, secde ettiği anlaşılmıyordu. Yüreğindeki duaları, diline aldı... Eşşedüenle ilahe illâllah... Sonra başını sağa sola döndürerek namazı uğurladı... «Oğlum!..» «Yok birşey,» dedim. «Elini öpmeye geldim...» Elini, yanaklarını öptüm. «Bir izleyen mi var? Eve niye gitmedin?» «Anlatırım be, ana,» dedim. «Hele bir çay içelim.» «Çay demle kızım,» dedi. Bacım çay demlemeye gitti. Uzandım yanına. Başımı, yetmişlik, dizine bıraktım. Saçlarımı okşamaya başladı. Kötü birşeyler olduğunu sezinlemişti. Konuşmadan duruyordu. Bir anda yanlış bir iş yaptığım duygusuna kapıldım. Karımı ceza-

landırmak istemiştim önceleri. Şimdi, böylesi gelişimle, anamı cezalandırmıştım oysa. Nasıl bir cezalandırmaydı bu? «Alo kimsiniz?» «Buyrun.» «Siz?» «Evet... Benim...» «Başınız sağolsun... Nasıl söyleyeyim... Kızkardeşiniz dedi ki...» «Yoksa anama mı birşey oldu» «Başınız sağolsun...» Koşuyorum sokaklarda... Vapur... Taksi... Anamın ölüsü üzerine kapanıyorum. «Nasıl oldu, nasıl oldu bacım?» Bacım ağlıyor... Bacım anlatamıyor... Anlatan komşu kadın... Ölmüş oturduğu yerde... Sessiz, sakin... Bir damla, son dünya suyu içemeden, çoluk çocuğunu göremeden ölmüş... Ellerimle yıkıyorum... Öpüyorum, ölüsüne bile hasret kalacağım kızıl saçlı yetim, yeşil kadını... Tabutu altından hiç çıkmıyorum. Mezarına yatırıyorum, yüreğime yatırır gibi... Mezarını topraklıyorum... Anam yok benim... Anam öldü benim... Mezarlıkta karımı anımsıyorum... Anamın, kendisine intizarlı, kırgın gittiğini anımsıyorum... Orada, mezarı başında bir öç kuruyorum, karıma: Anamın öldüğünü söylemeyeceğim ona... Önümüzde bayram var... Bayramda hazırlanacağız evde... Şu, göstermelik sevgi tazeleme törenine getireceğim onu... Yolda hiç bir şey söylemeyeceğim karıma... Karım, anama çorap alacak... Bayram şekeri alacak... Çıkacağız merdivenleri... Çalacağız kapıyı... Kızkardeşim açacak... Karım, birkaç ay önce, anasını kaybetmiş bir evladın, solgun yüzünün ne anlama geldiğini bilemeden, yan odaya gidecek... Anamın karyolası da olmayacak orada... «Anamız... Nerde o?» Ben gülümseyerek, hayince gülümseyerek, «Haberin yok mu?» diyeceğim... «Anam öleli, çok, çoookkkk oldu?» Ağlayacak karım ...Ben, kızkardeşim onun yüzüne, bu kez anlamsız anlamsız bakacağız... «Sevinmen gerekirken, neden ağlıyorsun, be kadın?» diye soracağım. Şaşıracak karım... Utanacak karım... O ağladıkça, biz de inanmamış bakacağız ona... Ama

böyle olmadı işte... Tersi oldu bir bakıma.. Kurabileceğim tuzağa, bu kez kendim düştüm... Evine terketmiş kişi olarak, onun dizleri dibine çökmekle, anama, altından kalkamayacağı acılar taşımıştım... Bir otele mi gitseydim? Bir arkadaşın evinde mi kalsaydım? Ya da ev tutup anam ölünceye kadar, evden ayrıldığımı saklasa mıydım? «Derdini söyle oğlum,» dedi anam, dizlerini, o ağrıyan dizlerini hiç kıpırdatmadan... «Hele çayımızı içelim, anam,» dedim. «Siyasal bir şey mi?» «Yok ana...» «Karınla mı kavga ettin?» «Öyle bir şey...» «Hele sabah olsun,» dedi anam, tesbihini, başımın üzerinde döndürmeye başlarken... Sonra bir yatak yapıldı. Çayımı içtim... Horozlar öterken, anam, titrek bacaklarıyla taşıdığı yorganı getirip üzerime örttü. Gözlerimi yumdum. Uzun, yorucu bir gecenin dumanlı, nemli gözleriydi yumduğum gözler... «Yıllar var ki,» dedi anam. «Uzun, uzun yıllar.. Saçlarım ağarmamıştı henüz...» Uyudu, uyuyacaktım... Anamın sözleri, bir salıncağın içindeymiş gibi sallanıp duruyordu odada.. «Saçlarım ağarmamıştı... Sen o yıllardan beri ilk kez, yalnız yatarsın babaocağında... Saçlarım ağarmamıştı.. Çocukların nasıl? Kızıl saçlım nasıl? Saçlarım ağarmamıştı... Ağarmamıştı saçlarım...» «Çocuklar, ellerinden öperler ana...» «El öpenler sağolsun... Uyu oğlum... Uyu... Uyandığında, al bir boy aptesti... Şap... Meyremhort... Cadi... Zağter de var... Hepsi var oğlum... Bir kılıcımız eksik... Bir de kılıcımız olsaydı... Çocukluğunda yaptığım gibi, üzerinden hoplatırdım seni, uyandığında... Nazarı gelmişsin besbelli...» Az sonra ışığı söndürmeden, sırtımın açık olup olmadığına baktı. Sırtım kapalıydı... Ama gene de yorganı, iyice bastırdı sırtıma... Bu dokunuşların bir eşi, küçük kızımda, bir eşi de gönül yoldaşımda var idi...

Bu iki cana, selâm olsun Beykoz'dan...

Kendimi, kendime gelin ediyorum. İlk kez, şu dünyada varolduğumdan beri, bir evim oldu. Benim evim, diyebileceğim ev... Karım yok artık... O, salt çocuklarımın anası sayılır... Çocuklarım da yok yanımda ...Hiç kimse yok bu evde... Kapımı kilitliyorum. İçerdeyim işte... Yalın, üç-beş eşya... Bir kaptıkaçtının arkasına sığdı, kadınımla birlikte aldığımız eşyalar... Sevgisiz, dünya saraylarına dudak büken kadınım, nasıl da sevinmişti şu üç-beş eşyaya... Üstelik bir arada olamayacakken... Sevgi, ne denli zenginlikti böylesi... Karyola, divan, masa, kapkacak... Bir de, en önemlisi sevdiğim kadının, gönül yoldaşımın elleriyle diktiği, elleriyle astığı perdelerim var. Şu, Denizli bezinden yapılmış kar beyazı, tüy gibi kıpırdanıp soluklanan içeriyi, dışarıya kapatan perdeler... Bu perdeler, birlikteliğimizin gelinliği de sayılır aynı zamanda... Bir sevdanın birlikteliğini simgeleyen gelinliğimiz... Kapatıyorum onları... İçerdeyim işte... Dolaşıyorum salonda... Bir boydan bir boya dolaşıyorum... Dolaşıyorum bir kez daha... Gidip geliyorum. Ne arıyorum ben burada? Hiç bir şeyi, hiç bir kimseyi aramama gerek yok... İlk kez, kendimi buluyorum bu yalnızlıkta... Uzaktan, çok uzaktan gelmişim gibi... Kendime doğru gelmişim... Kendimden neler kaybetmişim meğer... Seslerim varmış benim... Ayak seslerim... Soluğum varmış... Yaşadığımı anlatan, yaşamı fısıldayan soluklarım... Derin bir soluk alıyorum... Sesli havayı göğsümde tutuyorum bir süre. Sonra bırakıyorum... Can... Canlılığım,

yumak yumak yayılıyor odaya... Benim odama... Yürüyorum yeniden. Yavaş yavaş yürüyorum. Adımlarım bir bebenin adımları gibi. Ama bilincim, kendim kadar... Bilincimle ilk kez başbaşa kalabildiğim için, kendimden de büyük belki... Bir adım atıp duruyorum. İkinci adıma geçmeden, attığım adımın eksikliğini öylesine yepyeni yaşıyorum ki... Adımlarımız... Şu kalabalık, şu kavgalı, şu horultulu evlerde hiç bir zaman duyulmayan adımlarımız... Özlemle, yarım yüzyıla varan bir özlemle adımlarımın çıkardığı sesin tadına varıyorum... İlk kez, bu yalnız başımalığımda, özellikle hiç bir evli, çoluk-çocuk sahibi evli bir insanın başaramayacağı güçte görüyorum kendimi... Yıllar sonra kavuştuğum özgürlüğün gücüdür bu kuşkusuz... Su iç, diyorum kendime. Gidip doyasıya içiyorum... Suyun bardağa konuluşunu, bardaktan mideme akışını, boşalan bardağın bıraktığım yerde çıkardığı sesi, cam sesini, her bir şeyi duyuyorum... Şu dünyada, ne çok ses varmış meğer... Sen, diyorum kendi kendime, gecenin bu ilk saatlerinde bile yatabiiirsin... Hiç yatmayabilirsin de... İşte, dile yeter ki... İşte, dile, kendinden ne istersen herşeyi yapabilirsin. Başkaları senden istemeyecek artık... Kendi kendinin efendisi olacaksın... Ne başkalarının efendisi, ne başkalarının kölesi... Sen, sendesin işte... Uyumak istesem, uyuyabilirim demek? Uyuyabilirsin, diyorum kendime... Ne tuhaf, yoksa ben iki kişi miyim? Bir insan iki kişi olabilir mi? Bir insan, ansızın çoğalabilir mi? Gürültülerde, kalabalıklarda kaybettiklerimiz, yalnızlığımıza eklenince, insan neden çoğalmasın? Neden bir, iki olmasın?.. Uyuyabilirsin... Uzanıyorum divana. Gözlerini yumabilirsin. Yumuyorum gözlerimi. «Kalk yatmanın sırası mı?...» «Kalk orada yatma... Kalk, Kalk, kalk...» Aldırma bu sözlere, diyorum kendi kendime... Olsa olsa, kulaklarında artakalan kalabalığın paslan-

mış sözleridir duydukların... Gerçekten uyuyabilir miyim burada? İstediğin yerde, istediğin zaman uyuyabilirsin... Sihirbaz mı oldum ben? Sihirbaz olmana gerek yok... Özgür, bir insan oldun salt... Özgürlüğün, bu yalnızlığın bilincinde gizliydi. Kendini, bilinçli yalnızlıkta bulunca, özgürlüğüne kavuştun... Özgür, özgür, özgürlük... Uyumak istemiyorum. Kalk öyleyse kardeşim... Kalkıyorum... Çevreme bakınıyorum. Ne tuhaf, terliğimi bıraktığım yerde buluyorum... Sesler... Karım uyanmasın... Çocuklar uyanmasın... Konuklar uyanmasın... Kedi uyanmasın... Eşyalara dokunulmasın... Kıpırdatılmasın hiç bir şey... Yok, yok... Karın yok senin. Çocukların yok senin. Korkulu eşyaların yok senin. Bu evde, sen varsın salt... Yürü, koş, bağır, sus, susma, ağla, gül, oku, okuma ışığı yak, ışığı söndür düşün, düşün... İstediğin kadar dilediğin herşeyi düşünebilir miyim? Hayvan mısın sen? İnsanım ben... İnsan olan korkar mı düşünmekten? Televizyon radyo... Gürültüler... Yok, yok, hiç biri yok bu evde. Televizyonun da, radyon da var oysa... Ama, düğmeleri senin elinde. Radyoyu açmak istiyorum... Aç... Açabiliyorum anında... Televizyonu da ...İkisi birden var oluyorlar. Düğmeleri elimdedir ama... Tık, tık... Sessizlik... Geldin, demek? Yıllar sonra çıkageldin... Kendine geldin... Kendini buldun... Kendine döndün... Gerçekten kendimde miyim ben? Traş olmak için aldığım aynaya doğru yürüyorum. Yürürken, gene ayak seslerimi duyuyorum. Gitmemişler... Demek bu sesler hep bende kalacaklar... Üstelik, bir konuk gibi değil... Yerleşik... Gülümsüyorum, sokağa çıkacak bir çocuğun sevinciyle... Aynadayım işte... Yepyeni bir ayna... İçinde, ben de yepyeniyim. Bakıyorum kendime... Uzun uzun bakıyorum. Baktıkça, tanış çıkıyorum kendimle... Şu, kendimden ayrıldığımda, saçları dalga dalga, dişleri sapasağlam,

yüzü albeyaz, gözleri çakmak çakmak olan mıyım yoksa? Evet, ben oyum... Nerede unuttum, nerede kaybettim gençliğimi? Kimler alıp götürdü? Karşılığında, tiyatrosuz bir güleryüz kazanabildim mi? Aynanın içinde kıpırtılar oluyor. Özenle bakıyorum. Beyaz bir şey kıpırdanıyor. Bir gelinlik... Gelinliğe sarılmış bir kadın... Onunla birlikteyim, işte. Ne kadar da gençmişim böyle... Koşuyoruz aynanın içinde... Koştukça, gelinliğin eteklerinden çocuklar dökülüyor... Bir, iki, üç... Gelinlik siyah, kapkara bir atlas oluyor... Çocuklar içine sığmıyorlar. Kaçak... Dünyanın öbür ucuna gitsen, gelip buluruz seni... Enayi seni... Bak bize... Taşı bize... Şambabası değilsin ya... Taşı...' Hiç sütten kesilmeyeceksin sen... Unutma bunu... Analar kesilir, babalar kesilmez sütten... Sağılacaksın ömür boyu... Yumruklar... Silkeleniyorum. Yumruklayanlardan birisine bakışlarımı dikiyorum... Tanıyorum onu... Kızıl saçlı kızım o... Bir gelinlik içinde. Anasının, gelinliği gibi bir gelinlik... O evlendi bugün. Ben buraya, bu eve taşınırken, onun da nikâhı kıyılıyordu aynı saatlerde. «Bak kızım, nikâhına gelmek istiyorum. Ama anamı görmek, bu kaçınılmaz gibi beklenilen raslaşmanın, bir barışma nedeni, bir barışma umudu olabileceğinden korkuyorum...» demiştim. «Gelme öyleyse baba,» demişti. «Ayrı ayrı oturmanız, hiç gelmemenden daha kötü, daha çirkin...» «Anan batsın,» öyle mi? Benim kırgınlığım, salt anasına değil ama... Salt anasına olsaydı, gene giderdim bu nikâha... Kızım o benim... Yıllarımın emeğini büyüttü o... Emeğimi görmeye giderdim hiç olmazsa... Ama, kızım bana, «Senin anan batsın.» demişti... Cağaloğlu yokuşu... Raslıyorum ona... «Nerdesin baba?» diye soruyor. «Annemin yanında kalıyorum.» diyorum. Yüzünü ekşitiyor. «Yo, yo.» diyorum. «Evden ayrıldığım için, bana kırılabilirsiniz. Ama nişanlını alıp bir güne bir

gün, ne neneni, ne halanı aradın...» «Nikâh davetiyeleri basılıyor. Basılsın, dağıtırken, onlara da bırakacağız...» «Anan gibi kuramcı, hesaplı olma.» diyorum. «Sevgi, ölçülüp biçilmiş günlere sığmaz... Git bugün... Hatırım için git... Sende, bu ihtiyar kadının emeği çoktur... Son günlerinde ara onu... Kızıl saçlı torunum deyip duruyor...» «Davetiyemiz basılsın, dağıtırken... Dedim ya, dağıtırken...» diyor. «Davetiyesi batsın.» diyorum... «Davetiyesiz gel...» «Senin de anan batsın...» Bu ses kimin sesiydi? Gerçekten kızımın, kızıl saçlı torunun sesi miydi? Yoksa, anasından kızımıza geçen, ta Çapa'da, yıllar önce karımın haykırışının bir yansıması, bir uzantısı mıydı? Yokuş aşağı iniyorum... Anamla birlikte, sevgisiz, emeklerin yadsındığı bir dünya batıyor sanki... Kızıma, kırgınlığım bundan işte... Anamın, diz hakkı, uyku hakkı ne çabuk unutulmuş... İnsanlar hep böyle unutulur mu oldu?... Nikâh salonundan girmişlerdir gene de... Babasız bir gelin... Bu gelinin yazgısı da, anasınınkine benzedi... Onun da nikâhı babasız kıyılacak... Sevgi, bir boğuşma mı? Sevgi bir haykırış mı Sevgi kıpırtısız, için için ağlamak mı? Sevgi... Şimdi, bu nikâh kıyılırken, ilginç bir devrim olmuş olsa... Bir anons yapılsa 'Yarın saat on ikiye kadar, evli, ister kadın, ister erkek olsun kimki, Kızılay olanındaki büroya kaydını yaptırır, özellikle çocukların sorumlulukları da çağrıyı yapanların sorumluluğunda olmak üzere, hemencecik, boşanmış sayılacaklardır...' Nasıl da kıpırtılar başlar nikâh salonundaki konuklar arasında... Gelinle damadın tanıkları, ikisi olmasa bile, birisi diker gözlerini kapıya... Oradan Ankara'ya... Dışarısı ana-baba günü... Bir bilet daha, Ankara'ya... Bir bilet de bana... Trenler, otobüsler, kamyonlar, traktörler, motosikletler, bisikletler... Yer bulamayan, bir araç uyduramayanlar da atların, eşeklerin sır-

tında... Deh, çüş Ankara... Koşan koşana... Ankara'da bir milyon, iki milyon, üç milyon... Ben de... Benim de ismimi yaz memur bey ağabey... Karım... Karıma ayıp olmasın... Karınız, kaydını daha önce yaptırdı beyefendi... Vay canına... Yeni trenler... İnsanlar salkım-saçak... Düşüp ölenler de var... Yakın yerlerden koşarak gelenler... Birbirini çiğneyenler... Birbirini çiğneyecek konuklar kızımın nikâhında... Koparılan nikâh çiçeklerini, saçlarına, göğüslerine takan genç kızlar... Evet kabul ediyorum. Evet, ben de, ben de kabul ediyorum. Kabul... Nikâh şekerini yiyemediğim kızıma, gene de mutluluklar diliyorum... Hâlâ aynadayım... Eğiliyorum... Nikâh salonlu yüzümü yıkıyorum... Suyun sesini kaybettikleri için, kızıma da, damada da, - benim değil, daha doğrusu karımın damadına da - acıyorum... Su sesi bana, kadınımı anımsatıyor. Yüzü, sular gibi aydınlık kadınımı... Hiç bir bağımlılığımız olmadan, birbirimizde yaşamamızın sevinciyle salonuma dönüyorum. Karmakarışık bir günün, ilk yalnızlık gecesi... Seslerime kavuşmanın mutluluğuyla, gözlerimi yumuyorum. Uyu, diyorum kendime. Gözlerimi kapatıyorum. Uyu... Gözlerim kapalı. Kirpiklerimi seviyorum. Uyu... Dönüyorum yatağın içinde... Ben, döndüm diyorum, dönüşümü yaşarken... Bir o yana, bir bu yana dönüyorum aralıklarla... Neden uyuyamıyorum ben? Yoksa, yatağıma, benden önce özelikle yirmi bir yılım mı saklanmış? Her dönüşümde, bu yirmi bir yılın üzerinde mi dolanıyorum? Dolandıkça, bir şeyleri mi eziyorum?.. Uyu... Bu yalnızlıkta, kendimi bulduğum, ilk gecemin sonuna vardığımda, neden istediğimi yapamıyorum? Kalkabilir miyim yatağımdan? Kalkabilirsin. Kimseden izin almadan giyinip çıkabilir miyim sokağa? Çıkabilirsin. İstediğim yere, hattâ ayrıldığım evime bile dönebilir miyim? Dönebilirsin... Ama neden uyuyamıyorum? Şu anda

bu istekten daha kolay, daha doğal bir şey var mı dünyada? Uyu... Dolanıyorum. Yumuk gözlerimin gerisinde, yaşadığım, yaşamak istediğim bütün güzellikleri düşünüyorum. Amacım, inatçı uykumu, güzelliklerle dolaştırıp avutmak... Avutup gözlerimin birisini bilincimin, birisini yüreğimin orta yerine gömmek... Olmuyor ama... Of, off... Kalkabilir miyim? Kalkıyorum... Işığı gönlümce yakıyorum. Nasıl uyuyabilirim? Başımı, elerimin arasına alıp düşünüyorum uzun uzun... Sonra yenilmiş bir insanın üzüntüsüyle, utanarak, televizyonu açıyorum. Çoktan kapanmış... Bir ses arıyorum... Bende, bu yalnızlık evinde olmayan bir ses... Yeni tanıştığım yalnızlığımı sevsem, çok sevsem bile, bu evin dışından bir ses istiyorum gene de... Küçücük, minnacık bir ses... Dışarıdaki yaşamla ilgili bir ses...

Sabahleyin uyandığımda, uyuyabilmek için açtığım, açıp uyuyakaldığım, şu düğmesi elimde olan radyoda bir türkü çalıyordu:

«İncecikten bir kar yağar, tozar Elif Elif diye..»

Polisim ben. Ama şu, kıçında tabanca, belinde copla aramızda dolanan, aramızda yaşayan polislerden değilim. Bir CIA ajanı gibiyim... Bir örgütün içine sızmış kışkırtıcıyım ya da... Çıktım yalnız kaldığım evden. Sokaklar alaca karanlıktı henüz. Pek çok yapıda, çalışacakları, güne hazırlayan ışıklar yanıyordu. Benim de bir işim var, filizlenen günün bu ilk saatlerinde... Yürüdüm Kızıma doğru. Kalkmıştır şimdi o... Yıllarca birlikte yaşadığımız ev, gözlerimin önündeydi. Siyah önlüğünü giyiyordur Kızım. Beyaz yakasını, ince boynuna, anası yerleştirip düğmeliyordur kuşkusuz... Okul arkadaşları da evlerinden çıktı çıkacaklardır. Belki, geçen yıl Viyana'dan getirdiğim askılı çantasını kollarına getirmiştir. Evden ayrıldım ayrılalı, ne onun sevdiği meyvaları, ne de yemekleri yiyebildim. Özellikle çilek, muz, kızarmış patates haram oldu bana. Bir kaç kez, boş bulunup yiyecek oldum, ilk lokmada, boğazıma birşeyler düğümlendi. Gözyaşlarım yemek tabağına, meyvalar üzerine döküldü. Boğazıma düğümlenen, özlemdi, sevgiydi, görememek acısıydı kuşkusuz... Kızımın az sonra geçeceği yola ulaştığımda, ellerim, ayaklarım titremeye başladı. Uzun bir zaman geçti onu görmeyeli. Uzun bir zaman görememek, kıvırcık saçlı, kehribarımsı tenli kızımı... Kim engel oluyor buna? Haberler gönderdim... Yalvarmaya varan ricalarda bulundum karıma, «Gönder kızımı bir kez,» diye... «Kızını çok seviyorsa, eve dönsün,» diye yanıtladı her girişimimi. Geçti artık o günler, o yıllar... Çocuk-

larım için, onlarına katlanmayacağım... Katlanamayacağım... Ne eve dönerim, ne de kızımı görmekten vazgeçerim. Başaracağım bu dileğimi. Kızımı görmemekle, salt ben değil, benimle birlikte, kızım da cezalanıyor çünkü... Gülmüş karım. Gülüyormuş hep... «El mi yaman, bey mi yaman? Evden çıkıp gitmek kolay... Demek zorlanıyor... Zorlansın... Zorlansın...» Aslında karım, ayırımında olmadan, böyle düşünmekle, böyle davranmakla, zor olanın da aşılmasını, becerilmesini istiyordu benden... Özellikle, küçük kızıma karşın da anasına inat, dayanmalıydım. Dayanmalıydım ya, sevgi yüreklere sığmaz olunca, yollara düşmek kalıyordu geriye... Bir ajan gibi, kızımın gelip geçeceği yol üzerinde gizlendim. Kimi gelip geçenler görüyordu beni. Ben onlardan utanıyor, onlar da benden ürküyordu. Belki de az sonra buradan geçecek birisine pusu kurmuş bir faşist sanıyorlardı beni. Oysa ben sevgiye pusu kurmuştum. Nasıl bilebilirlerdi ama... Hem ne gereği vardı bütün bunların?.. Sokaklarda, köşebaşlarında gizleneceğime, çıkıversem ya yokuşu... Dönüversem sağa... İkinci apartımanın kapısından girip üç nolu dairenin zilini, çeyrek yüzyıla varan bir süredir çaldığım gibi çalıversem... Geldi... Döndü... Sevinçli kucaklaşmalar... Sonra? Ama sonra?.. Sevinç, aydınlık sular gibi bulanıverince yavaş yavaş. Salt kızım okula gider güle oynaya... Babasının eve dönüşünün sevincini zıplar gün boyu... Ama, inmişsem yokuştan, kolay mı bir daha aynı yokuştan çıkmak?.. Unutulabilir mi konuşulanlar, önceleri, bu denli düşmanca olmasa bile, sonraları alınmış tavırlar?.. «Defol, git bu evden...» «Senin anan batsın baba...» Ya oğlumun ettikleri?.. O gece nasıl da tekmelemişti, yeni taşındığımız evin kapısını?.. «Açın ulan...» Yanında iki arkadaşı... «Yoklar evde, haydi gidelim.» «Evdeeeeler, evdeeeleeeerrrr,» demişti oğlum, kinayeli, ba-

ğışlamaz bir sesle... Gönül yoldaşımla donakalmıştık. O küçücük çocuğumun, o kundaklardan çıkarıp kapılara sığmaz emeğimin, kapımı tekmeleyeceğini nereden bilebilirdim... Herşey su gibi akarken, herkes birbirini severken, ansızın sevgi yumağının böylesine kine dönüşmesi nasıl olabiliyordu? İnsan, iyiyle kötüyü, güzelle çirkini, doğruyla yanlışı aynı ölçüde mi besleyebiliyor, gizleyebiliyordu yüreğinde?.. Salt verebildiğin, katabildiğin, çoğaltabildiğin sürece sevilmenin ne anlamı olabilirdi öyleyse? Verebildiklerini, katabildiklerini, çoğaltabildiklerini bir olaydan ötürü esirgemek şöyle dursun, kuşkulandırdığında bile, insanlar, - ki en yakınların, canlarını bildiklerin - nasıl da değişebiliyorlardı ansızın. İnsanlar, bu ansızın değişebilirliği saklıyabiliyorsa karşısındakilerden, sevdiğini ya da sevildiğini nasıl sanabilir, nasıl gönül rahatlığıyla bir çatı altında kalınabilirdi?. Olsa olsa, olabilecekler, önceden bilinemiyor, sezilemiyorsa, yaşanabiliyordu bir arada... Ama gene de, el bombasıyla oynayan bir çocuğun saflığı, bilinçsizliği gizlidir bu birliktelikte... Arı kovanı gibi bir şey ya da... Kovanı hazırlayan, arılar yaratan bendim, benim emeğimdi. Üstelik kovanın önüne, yorulmasınlar, yıpranmasınlar, telef olmasınlar diye çuval çuval da şeker döken bendim. Ama, günün birinde, değil parmağımı, parmağımın gölgesini, arı kovanının üzerine düşürdüğümde, nasıl da bütün arılar üzerime saldırdılar, bir anda... «Açın diyorum kapıyı.» Oğlumun, kapıya attığı tekmeler sanki yüzümüze, gözümüze atılıyor gibiydi. Kararsız duruyordum olduğum yerde. Salt baba-oğul değil, arkadaştık da biz... Yollar boyu konuşurduk birlikte... Dertleşirdi benimle... Sevgililerini anlatırdı kimi kez de... Arkadaşlığımızın hatırı için yapmamalıydı bunu bana... Onu böylesine kuran kimdi? Ana sevgisi mi? Anasının terkedilişi mi? Hakkı var mı, anası adına,

babasıyla hesaplaşmaya? Gücü yetecek mi buna? Yoksa, daha çok zıtlaşmaya mı neden olacaktı? «Açın dedim.» «Evde yoklar işte... Gidelim...» «Işık var içerde... Açın, yoksa kapıyı kırarım üzerinize..» Kalkıyorum ayağa. Kapıya doğru yürüyorum. Acaba, oğlum, arkadaşım, bunca sevgilileri olmasına karşın hiç sevmemiş miydi? Yüreğine, sevginin bir lokma ışığı bile düşmemiş miydi? İnsanlar, neden maymuniar gibi birbirlerinin sırtına sıçrayarak yaşıyorlardı böyle? Bir birliktelik çözülürken, kopan haykırışın temelinde yatan, ama gizlenen es geçilen gerçekler nelerdi? Yoksa insanlar, birbirlerinin içine gömülmüş gibi mi yaşıyorlardı? Kapıya değil de, sanki sevgi nedir bilmeyen oğlumun kuşağına doğru yürümeye başlıyorum. Nasıl yetişti onların kuşağı böyle? Sevgi, onlar için bir tabanca mı? Dalgalanan sevgi bayrakları da, okudukları bilimsel kitapların havada uçuşan yaprakları mı? Oğlum... Kapımı tekmeleyen oğlum... Üretime katmadığın emek, neden seni, sevgi adına da tembelleştirdi böylesi? İki insan arasındaki sevgi özen ister, emek ister... Yürürsün sevdiğinin ardından... Bakar, ya da bakmaz yüzüne... Ama bakmışsa, hele gülümsemişse, izlediğin sevgi yüreğinde güller gibi açar. Bir gün, bin gün daha yürürsün, konuşursun, ellerinden tutarsın... Sonunda iki can bir olunca, emeğin hakkı, bedenlerinizde sevgi kokusuna dönüşür... Kokladıkça birbirinizi, doyamazsınız bakmaya, bakılmaya... Sen hiç sevişirken, sevdiğin insan kollarındayken özlemeye başladın mı oğlum?.. Devrimci savaşımındaki gibi nasıl işin kolayını, ama çıkmazını seçmişsen, sevgide de, kolayı, ömürsüz olanı mı seçiyorsun yoksa? Bugün senin olan, yarın bir başkasının mı oluyor? Yataklarda sevgi üzerine konuşmak varken, Mao'yu, Stalin'i, Marks'ı, Lenin'i mi konuşup tartışıyorsunuz? Konuştukça, konuşmanın tadına vardıkça,

yatağınızın bir ucuna Mao, bir ucuna Stalin, bir ucuna Marks, bir ucuna da Lenin mi oturuyor? Oturup size mi bakıyorlar? Sevgiden ne anladığınızı soracaklarına, yazdıkları kitaplardan sorular mı soruyorlar size? Kızım, artık - değer nedir? Oğlum, proletarya diktatörlüğünü, Fransız Komünist Partisi neden yadsıdı? Şehir gerillacılığı... «Açın kapıyı...» Sevgi yoldaşımın yüzüne bakıyorum. utanmış, korkmuş, başı önde. Oysa kapımız tekmelenmeden önce neler konuşuyorduk... Sevgi üzerine konuşuyorduk çoğu... Sevgi, bir insanın kendisini, karşısındaki insanda bulmasıdır demiştik. Aslında insan, karşısındaki insandan çok, o insandaki kendisini sever... Ama yeter ki, o insan, kendisini, kendisi gibi sevsin, korusun... Hele bu duygu, hesapsız kitapsız, karşılıklı olunca, yaşamak, iki insan arasında, bir yücelme, bir coşkunluktur... Böylesi olunca da, insan canını değil, daha önemlisi, ölümünü bile adayabilir karşısındakine... Çünkü insan, ölen değil, üzerine eğilip ağlayandır aslında... Kendisi ölmüşse ne çıkar bundan?.. Yaşayanda, bir tane daha var ya kendisinden... Açıyorum kapıyı. Oğlum, yanındaki iki arkadaşı... Oğlumu içeriye çekiyorum. Darmadağın aslında... Kollarında, ayaklarında anası var sanki... Onunla birlikte gelmiş üzerimize doğru... Oğlumu içeriye alır almaz, getirdiği arkadaşlarıyla yumruklaşıyorum. Tekmeler atıyorum. İkisi de dünkü çocuk... Az mı konuştum onlarla... Devrimi, sömürüyü, sanatı az mı anlatmıştım... Kimbilir, belki de, anlattıklarıma duydukları saygıdan ötürü ellerini kaldırmıyorlar bana. «Gidin,» diyorum. «Çekin gidin buradan. Oğlumla konuşurum ben. Biz, baba-oğul çözümleriz sorunlarımızı. Yirmi yıldır, siz mi vardınız yanımızda?» Gidiyorlar. Giderken, «Seni istasyonda bekliyoruz,» diyorlar oğluma. Kadınım da ayakkabılarını giyiyor. «Seni geçireyim,» diyorum, sanki dışa-

rıda düşmanlar varmış gibi... «Ben giderim.» diyor. Oğlum masanın bir ucunda, çöktüğü sandalyede oturuyor. Ağzında bir sigara. Bakmıyor hiç bir şeye... Hiç kimseye... Kendisini, anasını, beni, düşünüyor kuşkusuz. Anasının kolayına kaçarak bulduğu suçlu, çıkıyor evden. Yüreğime bir korku düşüyor ansızın: ya bu kadına, oğlumun arkadaşları bir kötülük yaparlarsa?.. Ama, arkadaşları da, benim yanımdadır... Babasının yanında bırakılmış bir tutsak oğul... «Sen bekle oğlum,» diyorum. «Şimdi geleceğim. Bekleyecek misin?» Kırgın, kızgın, şiş gözleriyle bakıyor. «Beklerim baba...» Su gibi akıyorum merdivenlerden. Koşuyorum. Gecenin karanlığında, uzaktan görüyorum kadınımı. Hızlı hızlı yürüyor. Çevresinde kimseler yok. Vurmuyorlar ona. Tekmelemiyorlar onu. Rahatlıyorum... Uzun, geniş yolun sonuna, ona caddeye çıkıncaya kadar uzaktan izliyorum... Döndüğümde, oğlum ağlıyordu. Bir süre hiç konuşmadan birbirimize, salondaki eşyalara bakınıyoruz. Kuşkusuz oğluma bu ev, bu evdeki herşey yabancı, yalancı geliyor. Hatta birbirimize bile yabancılaşmış gibiyiz. Yıllarca bir çatı altında yaşamış, o büyümüş, ben yaşlanmıştım. Kimi kez, birlikteyken, varlığımız o denli iç içeliğe dönüşmüştü ki, evde yumuşacık, gölge gibi dolaşmış, oturmuş, yemek yemiş, uyumuştuk. Konuşup konuşmamak, önemli bir olayı gerektirmiş, önemli bir olay olmadan konuşmak istemeyen, ille de konuşmaya zorlanmamıştı. Ama şimdi durum bambaşkaydı... Konuşmadan durmak, aramızdaki gerginliği, kopukluğu daha çok açığa çıkarıyordu sanki. Karşımda oturuyor. Kolumun birisini uzatıp «Ağlama,» diyorum, saçlarını okşarken, «Doğru mu yaptığın?» Bakıyor yüzüme. Konuşma kapısını açmışken, sürdürüyorum konuşmamı. Amacım onu da konuşturmak... «Sorunları, böyle davranılırsa nasıl çözeceğiz oğlum?» «So-

runlarımız yok, sorun var baba,» diyor. «Bir tek sorun: eve dönmelisin.» Acı acı gülümsüyorum. «Bak oğlum,» diyorum. «Evin, benden sonra büyüğü sen sayılırsın. Herşeyi açıkça konuşalım. Sakin bir ortamda konuşsaydık daha iyi olurdu ama, ne yapalım...» «Konuşalım baba,» diyor, titreyerek, gerilimli. «Kızkardeşimin boynu büküldü. Benim boynum büküldü. Sen, salt anamı değil, bizi de bıraktın.» «Vazgeç bu mahalleli ağızlarından oğlum. Genç bir insansın. Devrimcisin. Dünyayı değiştirmeyi amaçlıyorsun, evdeki değişiklik darmadağın ediyor seni... İçinizde acının çoğunu çeken benim, ama gık diyor muyum? Herkes kendisini düşünüp dövünüyor. Birisini öldürseydim, hatta anamı gözlerinizin önünde parçalasaydım, gene de beni arar, sevginizi sürdürürdünüz. Birisini sevmek, birisini öldürmekten daha mı korkunç?.. Dünya nerelere ulaştı... Sen kimsin?.. Ben kimim? Her sistem, kendi aile kurumunun niteliğini oluşturur, bilirsin, okumuşsundur... Feodal bir aile olsaydık, karışamazdın bana... Girişimim iyi kötü, yanlış doğru... Kapitalist bir toplumda, şu Batı'da olduğu gibi, şu sanayi evrimini tamamlamış toplumlarda yaşasaydık, ananla konuşarak, anlaşarak vardığımız kararı öğrenip susardınız. Sosyalist toplumlarda ise durum daha da başka... Kimse kimsenin üstüne yığılmıyor. Nasıl bir toplumuz biz öyleyse?.. Aslında her konuda, herşey geçiş döneminin sancılarından başka birşey değil... Çözümsüz kaldığında, elli yıl öncesini, bir de elli yıl, yüz yıl sonrasını düşün. Elli yıl sonra, dünyayla birlikte toplumumuz da değişmiş olacak... Bugünlerde hayvanca çözdüğümüz, çözemediğimiz sorunları, yakın bir gelecekte insanlar acı gülümsemelerle anımsayacaklar... Ama hiç bir şeyi de o büyük güne, devrimcilerin beklediği büyük güne bırakmamalıyız... Düzen değişse, aile yapısı da değişecek deyip sürüp giden, çatlayan,

insanı tek tek ya da bütünüyle aşağılayan bir birlikteliği hoş göremeyiz. Geldiğin iyi oldu aslında. Konuşalım seninle. Dedim ya, açıkça konuşalım... Şu çok yakın akrabamızın durumunu sen de biliyorsun... Sevdiğini söylediği bir kadın var hani yaşamında... Yıllardan beri fırsat buldukça gidip koynunda sabahladığı kadın... Sevdiği, ya da öyle sandığı bu kadının koynuna girmesi için, yüzbin yalan uydurduğu bir gerçek. Karısı da biliyor, ama bilmezlikten geliyordur, kuşkusuz... Geçenlerde, yoldan geçerken gördüm, karı-koca çocuklarıyla balkonda oturmuş, çay içiyorlardı. Gülmeleri, kahkahaları sokağa dökülüyordu. Beni gördüklerinde, bana aşağılayarak baktılar. Evinden ayrılmış bir suçlu gibi geçtiğimi sandılar... Ama, inan oğlum, şu sizin düşman bildiğiniz kadınım, yaşamıma katıldığından beri, babanız, aslında ilk kez yalansız, dubarasız yaşadığı şu yeryüzüne, yiğitçe basıyor. Sorarım sana, böyle bir babayı mı, yoksa bir kadının koynuna girebilmek için evdeki kadını aşağılayan, ama sonra gelip aşağıladığı kadının da koynuna girip iki kadını, iki kadınla birlikte, yaşamı, kendisini bile aldatan, aşağılayan bir babayı mı yeğlersin? Ama işin ilginç yanı, evdeki çocuklar gene de, babalarının, analarını başka kadınlarla, hattâ orospularla paylaşmasını doğal karşılıyor da, sevdiği bir kadını, aslında sevgiyi yiğitçe savunmasını, yanlış, ahlâkdışı buluyorlar... İğrenç bir çelişki değil mi kara gözlüm?» Ceketini çıkarıp sedirin üstüne bırakıyor. Başını sallayıp minnacık gülümsüyor. «Sen ne dersen de baba, hiç bir şey konuşulanlar, okunulanlar gibi değilmiş gene de... Evde, kızkardeşimin boynu büküklüğünü, anamın ikide bir ağlayıp odadan odaya, odalardan salona dolanmasının acısını, sen değil ben yaşıyorum. Ne yediklerimiz yedik, ne içtiklerimiz içtik... Sen benim yerimde olsan, babam haklı deyip geride bırakılan

çöküntüyü görmemezlikten gelebilir misin? Hem evde, benim yerime sen geçmelisin, hem de evdekilerin değil, benim yanımda ol, diyorsun... Yolun yarısında bizi bırakacaktın da, neden hiç bırakmayacakmışsın gibi aramızda yıllarca yaşadın baba?» «Yaşın, deneylerin yan tutmaya elverişli değil henüz. Kesinlikle yan tutmanı değil, yansız kalmanı istiyorum senden... Aile çorabı senin başına örüldüğünde, nasıl olsa anlayacaksın beni de, bu düzenin öteki kurumlarını da... Yolun yarısında sizleri bıraktığımı söylüyorsun bir de... İnan oğlum, devrim olduktan sonra, bu pis düzenden artakalan suların bile yıkanması gerekecek... Bu nedenle, düzen değişmeden kadını değiştirmenin bir yararı olmayacağına inandım ve böyle yaşadım aranızda. İkiyüzlülüğüm yoktur hiç birinize karşı... Bu konuda işin ilginç yanı şu aslında: sandığın gibi, sizleri bırakmayı hiç düşünmedim. Bugün bile, ekonomik sorumluluğumu sürdürerek, salt biçimsel olarak ayrıldım evden... Ama anan bu kararlılığımdan, attığım imzadan dönmeyeceğime kesinlikle inandığından, gönül rahatlığıyla beni aşağılamaya kalkıştı. Korumaya, kurtarmaya evet, ama kendimi size karşı korumak da kişisel zorunluluğumdur, hani... Her devrimci, her namuslu aydın, bu düzenin doğal olarak, eğitimine, hukukuna, dinine karşı çıkıyor da, aynı düzenin aile kurumuna hiç ilişmiyor... Kanımca herşey aileden kaynaklanıyor. Bu, toplumun en küçük birimi, aslında bir araya geldiğinde...» «Ama baba, senin bu çıkışın, olaylara yaklaşışın, bireysel.» diyor, oğlum, birazcık sakinleşmiş. «Sorun iç içe oğlum. Birbirinden neden soyutluyorsun? Bilimsel olarak, kuşkusuz toplumsaldan bireye gidilir. Ama, bireysel çıkışlarla, özlenen toplumsal değişiklik hızlandırılabilir. Bireysel çıkışlar, bireyci bir yaklaşımla değil, çözüme toplumsal bir özümlemeyle yaklaşmak koşuluyla kuşkusuz...» «Söylediklerin

genelde doğru bile olsa, özelde ne yararı var? Anam ne olacak benim? O ezilip gidecek mi bu arada? Yazık değil mi ona?» «Bana anamı acındıracağına, onun dört elle sarıldığı burjuva değerlerine, sınıf atlama çabalarına karşı çıksan ya... Aslında sen, ne denli devrimci olursan ol, duyarlılığına yenik düşüp haklı olanı değil, «mazlum» olanı, daha doğrusu böyle görünmesini becerebileni tutuyorsun. Hem sorun sahip çıkmaksa, ben anama sahip çıkarken neden susuyordunuz? Çünkü işinize öyle geliyordu. Bak oğlum, dedim ya, her şeyi açık açık konuşalım. Ben anana yirmi yıl sahip çıktım. Onu bu düzene karşı korudum. Sosyalist ülkelerdeki devletin görevlerini, bu düzende ben yüklendim. Ama korundukça, kazandırıldıkça, hak ettiğinden daha çoğunu istedi. Geldiği sınıfı yadsımak şöyle dursun, sınıfına düşman oldu... Hem bak, ben sana birşey daha söyleyeyim mi, toplumumuzda, özellikle küçük burjuva ailelerinin her biri, devrimci savaşımı engelleyen, evrimi geciktiren bir nitelikte... Bunu, bu gerçeği, çıkarları adına hazırlamış burjuvazi biliyor, ama bizler hâlâ anlamak istemiyoruz. Anlamamakta direndikçe, aileyi silkelemedikçe, devrimden çok, burjuvaziye uşaklık etmiş oluyoruz. Mülkiyet tutkusu alabildiğine gelişiyor ailede. Ama, üreten genellikle erkek olduğu için, inan ezilen hep o... Hele hele, küçük burjuva ailelerinde çocuklar prensler, prensesler gibi yaşıyor. Anaya, bir hizmetçi gözüyle bakıyor çocuklar... Baba, taşıyan, taşıyabilmesi için de, çoğu kez yalan söyleyen, çalan, aşağılanan, giderek bu düzenle, sömürüyle uyum arayan oluyor... Yanına, iki arkadaşını da alıp ev basıyorsun. Ev basacağınıza, gidip çalışsanıza... İş yok, diyeceksin. İş yok kuşkusuz... Ama babalar için iş var... Her sabah eline çantasını tutuşturup kıçına, para getir diye tekme vurduğunuz kişilerin akşam elle-

ri dolu geldiğinde, iş yoktu, bunlar, bu paraları nasıl kazandılar diye soruyor musunuz kendi kendinize? Üreten kişileri, daha çok üretmeleri, alınteriyle üretemiyorlarsa daha çok çalmaları, daha çok yağmaya katılmaları için her sabah sokağa ittiğinizde, sevgiden, saygıdan, neden söz etmiyorsunuz? Unutma, bugün seyirciliğini yaptığınız bu sevgisiz köleliğin üzerine gitmemekle, aslında kendi köleliğinizi hazırlamış oluyorsunuz...» «Senden para isterken, utanmıyor muyum sanıyorsun baba? Ama öğrenimimi yarım mı bırakayım?» Gülümsüyorum. Yüzüne, taze bıyıklı yüzüne bakıyorum uzun uzun. «Bak oğlum,» diyorum. «Sorun okumak ya da okumamak değil... Sorun, koşullar ne olursa olsun, üretimin kaçınılmaz olduğunun, özellikle çağımızda, özellikle devrimciler için kaçınılmaz olduğunun bilincinde olmak... Bu bilinci yaşama geçirmek... Dedim ya, özellikle küçük burjuva ailesinin yapısından geliyor bu çarpıklık. Kırsal kesimde, daha çocuklar el kadarken üretime katılıyorlar... Ekmek, su taşıyorlar çalışan büyüklerine hiç olmazsa... Şöyle sizin yaşınıza gelenler, kıçlarına bulicin pantolon çekip baba parasıyla fiyaka satacaklarına, tarlalarda at yerine, öküz yerine sabanlara koşuluyorlar... Şu sizin yaşınızdakilerin pamuk gibi elleriyle koparıp yedikleri ekmeğin buğdayını üretiyorlar... Ama büyük kentlerde, üstelik işçi sınıfı oluşuyor diye böbürlendiğiniz bu sanayi kentlerinde milyonlarca genç, aile içinde, tüketici olmaları doğalmış gibi yetiştiriliyorlar... Daha küçük yaşlarda başlıyor bu yanlış koşullandırma... Yattığınız yatağı bile, analarınıza serdirip toplatıyorsunuz... Yemek sonrası tabaklarınızı bile, uşağın önüne iter gibi itiyorsunuz. Aslında, anaların yapısı buna yatkın hani... Onun da evlenmeden önce bir hizmetçisi, bir kölesi vardı. Durum böyle olunca neden çalışasınız... Üstelik ta küçük yaştan beri

insan kullanmaya alıştırıldığınız için, aslında, insanın kullanılacağı işler arıyorsunuz kendinize... Ama unutma, insan kullanmayı, karşı olduğunuz burjuvalar yüzlerce yıldan beri yaptıra yaptıra öylesine ustalaşmışlar ki...» Susuyorum. Konuşmuyoruz bir süre. «Çay içelim mi?» diye soruyorum bir ara. «İçelim baba,» diyor oğlum. Duruyoruz. Bakıyorum yüzüne. Kıpırtısız duruyor. «Çayı ben mi yapayım?» diyorum. Anlıyor. Başını sallayarak mutfağa giriyor. «Söylediklerin doğru baba. Ama hemen çözümlenecek sorunlar değil bunlar.» diye mutfaktan konuşuyor. «Hangi sorunu çözümleyelim öyleyse?» Gelip yerine oturuyor. «Anam hasta. Kızkardeşimin boynu bükük. Dön eve...» «Dönmem oğlum. Sorumluluğumu dışarıdan sürdüreceğim. Ama, aynı çatı altında yaşamam sizinle. Ölünceye kadar destekleyeceğim sizi. Ölünceye kadar... İnanarak değil, kaçınılmaz bir sorumluluk olduğu için... Anana sağlıklar diliyorum. Küçük kızıma gelince, onun ruhsal bunalımını birlikte çözelim. Sakın ola, anan gibi davranma ama... Onu çok sevdiğimi, eve dönmememi, onu sevmediğim biçiminde yorumlayıp, özellikle yanında konuşmayın lütfen... Lütfen... Ablana gelince, ne tuhaf değil mi oğlum, evlenir evlenmez, kendisini kurtardığını sanıp nasıl da kapandı evine... İşte... Neyse... Yanlışlarına karşın, seni daha çok seviyor, daha çok yanımda görüyorum. Bilinçaltı, kişisel çıkarın adına bile olsa bu olayla iç-içesin. Ablan gibi, adam sende deyip geçiştirmiyorsun... Doğru, yanlış bir çözüm arıyorsun gene de. Gelip evimi tekmelemeni bile bağışlıyorum. Senden ricam, ananı bana karşı savunma... Onu bana karşı korumaya kalkışma... Aslında, bak şimdi, ilk kez birşey sezdim.» Yerimden kalkıyorum. Yanına gidiyorum oğlumun. «Ayağa kalk,» diyorum. Kalkıyor. Kucaklaşıyoruz. «Şu anda baba - oğul gibi sarılmamış olalım.» diyorum. «Baba-oğul

gibi sarılalım, baba,» diyor, ağlamaya hazır. «Ben, evini basmaya falan gelmedim hem...» diyor. «Arkadaşlarla içtik evde. Resmini çıkardım. Baktım, baktım ağladım. Gelip seni görmek istedim...» «Peki,» diyorum. «Öyle olsun... Demek, resmime bakıp bakıp ağlıyorsun?» «Ağlıyorum, ağlıyoruz baba...» Sarılıyorum. Omuzuna ulaşmayan başımı, göğsüne bırakıyorum. Ben de ağlıyorum. «Dönemem,» diyorum. «Bunu benden istememelisin. Hatta dönersem bir gün, çaldığım kapıyı sen açarsan, alma beni içeriye... Çünkü benim o tartışmalardan, o aşağılanmalardan sonra, saygınlığımı yeniden kuramam evinizde... Üstelik ayrıldıktan sonra, verdiğim kararın doğruluğu kanıtlanıyor sanki... Söyleyeceğimi unuttum... Şey... Baba - oğul değil, analarına sahip çıkan iki oğul gibi tokalaştım seninle. Senin de korumak istediğin bir anan, benim de korumak istediğim bir anam var. İlginç değil mi, binlerce, milyonlarca yıldan beri süregelen tarihsel bir yazıda birleştik ikimiz de... Ben anamı anana karşı koruyamadım. Bakalım, sen ananı bana karşı koruyabilecek misin? Aslında anan kendi gücünü, birey olarak gerçek gücünü, ölçmesini becermeli öncelikle. Ya bu düzenle bütün bütüne uzlaşacak, ya da kendisine kazandırdıklarımın değerini anlayacaktır. Anlar da, bir daha masalara, güç ölçüsünde yumruk indirir... Sana öğüdüm olsun, bağışlamayı haketmemiş insanları hiç bir zaman bağışlama... Bu tutum, yarardan çok zarar veriyor bağışlanana... Kendisi kadar büyüyeceğine, başkasının sırtında büyümeye alıştıkça, kendisini, yükselen kişi gibi sanıyor insan...» Ayağa kalkıyor oğlum. Kapıya doğru yürüyor. «Gelseydin, gene de iyi olurdu,» diyor çizmelerini giyerken. «Gelmemekle, sana çok değerli bir miras bırakıyorum aslında.» diyorum. «Nasıl bir miras?» diye soruyor oğlum, eli kapıdayken... «Babam,» diyorum. «Ölün-

ceye kadar evli kaldı. Ben, yolun yarısında bitirmeye çalışıyorum. Sana bunun mümkün olabileceğini, ölmeden önce kanıtlayabilirsem, bir yanlışı, yıllarca yaşamazsın oğlum. Ama sevdiğin bir kadın da yaşamına girerse, dünya ayağa kalksa vazgeçmezsin ondan...» Acı acı gülüyor oğlum, «Nerdeyse, anamı bıraktığın için, sevinmemi istiyeceksin baba.» «Olaya baba - oğul açısından bakarsan, sevinemeyeceğin doğal... Hani biz iki insandık... İki erkek... O senin için bir ana, ama benim için bir kadın...» Öpüşüyoruz. Bir kaç adım atıyor. Kapıyı kapatacağım sıra sesleniyorum. «Paran var mı?» Duruyor. Elimi cebime götürüyorum. Çıkardığım paralardan veriyorum ona. Alıyor. Merdivenleri iniyor. Kapıyı kapatıyorum. Işıkları söndürüp balkona çıkıyorum hemen... Sokak lâmbalarının incelttiği karanlığın içinde, selvi boyunu görüyorum. Adımları solgun... Köşeyi döneceği sıra dönüp bakıyor. El sallıyoruz birbirimize... Bağırıyorum. «Oğlum...» Dönüp geliyor balkonun altına. «Kalsaydın bende,» diyorum, çırpınarak. «Bacım, anam evde yalnızlar,» diyor. «Ben olmazsam, geceleri korkuyorlar.» «Bacını hâlâ göremeyecek miyim?» diye soruyorum. Karanlığın içinde duruyor. Susuyor. «Kıvırcık saçlıya selâm söyle,» diyorum. Yürürken, «Söylerim baba,» diyor. Salona dönüyorum. Işıkları açıyorum. Yok oğlum sandalyesinde... Gitmiş... Uçtu o sanki... Az önce konuştuğumuz oda büyüyor. Denizin orta yerinde gibiyim... Haykırmak istiyorum... Sevgiye ve sevgisizliğe haykırmak istiyorum. Utanıyorum kendimden. Bu denli konuşmalardan sonra, oğluma verdiğim paralardan ötürü utanıyorum. Ansızın, onu aşağıladığım duygusuna kapılıyorum... Bir fokurtu duyuyorum bu sıra... Oğlumun yaptığı, ama içmeyi unuttuğumuz çay bu... Demek, bu çayı da yalnız içeceğim...

Oğlum, oğlum, oğlum...

Kızımı gördüm. Önlüğü, elinde çantası, bir kaç arkadaşıyla çıktı köşeden. Ben de fırladım saklandığım yerden... Karşıdan geliyormuşum gibi raslaşmak istedim onunla. Babasının bir polis gibi, bir casus gibi gizlendiğini anlamasını istedim. Ama, acele ettiğimi sezdim hemen. Geri dönmem mümkün değildi. Kızım, bana doğru koşarken, aynı köşeden anası da çıktı. Öpüştük baba-kız. Tutuştuk el ele. Anası yetişti bize. «Merhaba...» «Merhaba.» dedim yüzüne bakmadan. Kızımızın bir elinden de o tuttu. Eski günlerde olduğu gibi yürümeye başladık. Kızımın arkadaşları da yanımızdaydı... Hep karşıya bakıyordum. Dönüp kızıma, dönüp karıma bakarsam, ağlamaya hazır dudaklarımın titremesini görebilirlerdi... Saçlarını okşadım kızımın. Hiç birimiz konuşmuyorduk. Birlikte olabildiğim, günler, geceler boyu düşlediğim yol tükenecekti az sonra. «Nasılsın kızım?» «İyiyim baba. Sen nasılsın?» «Sağol. Ben de iyiyim.» Dönüp baktım. O incecik boynu nasıl da, bir bana, bir anasına dönüyordu. Bu bakışlarıyla bir ayrılığı birleştirmek için can attığı öylesine belliydi ki... Haydi, konuşun, sarılın, bu ayrılık bitsin, der gibiydi... «Seni çok özledim,» dedim. «Ben de seni özledim baba,» dedi. «Döndün değil mi?» «Sonra,» dedim. Gözleri, gözlerim ıslaktı. Belki karım ağlıyordu... Hâlâ bir bana, bir anasına bakıyordu. Bu bakışıyla amaçladığı başka birşey mi vardı? Yoksa, çok sevdiği babasıyla, birlikte yaşamaya zorunlu olduğu anası arasındaki sıkışıklığın bir çırpınışı mıydı bu? Öp-

tüm, ayrılacağımız yolun başına geldiğimizde... Arkadaşları yürüyüp bizi yalnız bıraktılar. «Gene geleceğim,» dedim, savaştan kaçıp gelmiş bir askerin acısıyla, korkaklığıyla. «Dön baba,» dedi. «Seni çok seviyorum.» dedim. «Arayamamam sevgisizlikten değil... Bunu hiç unutma olur mu? Ama hiç unutma lütfen...» «Unutmam baba.» dedi. «Sen beni çok seviyorsun. Ben de seni çok seviyorum. Dönsene... Dön de, öğretmencilik oynayalım. Oğlum olursun gene...» Yokuş yukarı koşmaya başladı. Arkasından bakarken, anası tuttu elimi. Böyle görünce bizi durdu. El salladı. Binbir umutla arkadaşlarına yetişti. Onlara, bizi göstererek bir şeyler anlatmaya başladı. Küçük, sekiz on yaşlarındaki kız çocukları sevinçle el çırpıp alkışladılar bizi... Kızım kaybolunca, çektim elimi, «Lütfen...» dedi karım. «Lütfen... Dön eve... Şu yavrumuzun hatırı için dön...» Yürümeye başladım Üsküdar iskelesine doğru... Yirmi yılı aşkın bir süredir birlikte yürüdüğüm karımla. Üsküdar'a, birkaç yüz metre yürümek, dağları aşmaktan zor geldi bana... Ama kaçınılmazdı. Yürümeliydik birlikte... O son gecemizde tavus kuşu gibi kabaran kadın, şimdi neden böyle solmuş bir kâğıt gibiydi? İnsan, enfarktüs geçirmiş bir hastanın radyografisi gibi neden böylesine grafikler çiziyordu yaşamında? Şöyle deniz kıyısında oturabilseydik, konuşup dertleşebilseydik birlikte... Ama bu olanak, bu düşünsel bütünlük olsaydı aramızda, olaylar bu denli zıtlaşmaya varır mıydı sanki?.. İki insan önemli konularda, hatta herhangi bir konuda bile, kendilerini hayvandan ayıran, konuşarak, sorunları çözmek olanağından yoksunlarsa, dünyaya neden çocuk getiriyorlardı? Çocuk, aralarında çözümlenemeyen herhangi bir konudan daha mı önemsizdi? Yoksa çocuklar, iki insanın uzlaşamazlığını unutturan, geçiştiren uğraşlar mıydı? «Dön diyorum... Lütfen...» «Bitti her-

şey... Buraya kadarmış demek... Sakin, gerçekçi olabilirsen, geçirdiğimiz birliktelikteki güzellikler miras kalmış olur bize... Yoksa, onları da kaybederiz... Umudum yok benim.» «Nasıl istersen öyle davranırım.» «İstediğim hiç bir şey yok senden. Kesinlikle, pazarlığa girişmeyeceğim... Kızımı göstermemen doğru mu? İnsanın değişeceğine inanırım ben. Sen de değiştin... Ama olumsuz... Hem bak... Şey... Tartışmak istemiyorum seninle. Tartışmayı becerebilseydik, sonuç böyle mi olurdu?» «Dönmeyeceksin demek?..» «Hayır... Dönmemi gerektiren hiç bir neden yok çünkü. Hâlâ üstüme üstüme geliyorsun... Bir gömlek, bir ceket istedim senden. Evden ayrıldığımda yazdı... Şimdi havalar soğudu... Herşeyi bıraktım sana... Evi, eşyaları... Hatta çocuklarımı... Ne tuhaf değil mi, insan birlikteliğinden umudunu kestiği karısına, çocuklarını emanet ediyor... Neyse... Yollamadın... Dönmemi, kişisel öç almak amacıyla istemeyip sevdiğinden ötürü istemiş olsaydın, başka türlü davranırdın. Ayrıldığım günden beri, bir kez bile utandırmadın beni... Verdiğim kararın yanlışlığı üzerinde, bir an bile düşünmeye yönlendirmedin beni... «Kocam, gömlek mi istemiş, kocam ceket mi istemiş?» derdin, derdin de, istediklerimin birkaçını koyardın, ellerinle işlediğin çeyiz bohçalarının birisine... Giysilerin üzerine, ben senin yerinde olsaydım, bir de solmuş, kurumuş bir gül bırakırdım... Açtığımda bohçanı, nasıl darmadağın olacağımı, nasıl yüreğimin acıyla çırpınacağını bilirsin... Sen ne yaptın ama: Ya bu eve, tersyüz döner, ya da bu evden hiç bir şey yollamam ona... Yollama... Ben kendimi alıp çıktıktan sonra... Dedim ya, senin amacın: bir kusurumdan diyelim, beni nasıl evin içinde ezmeye kalkıştıysan, şimdi de dışarıda ezmeye kalkışıyorsun... Giysisi batsın... Bohçan batsın... Ama kızımı neden yollamıyorsun?

Ona karşı duyduğum sevgiyi neden kullanıyorsun? Ayıp değil mi yaptığın?» «Dönmeni istiyorum eve... Salt bunu istiyorum senden... Neden anlamıyorsun, özledim seni.» «Hıı... Maymunu yavrusuyla bir fırının içine bırakmışlar... Maymun yavrusunu kucağına almış... Ama sıcaklığı arttırdıklarında, ayakları yanan ana maymun, kucağındaki yavru maymunu, sıcak zemine bırakıp üzerine çıkmış... Kusura bakma, sen de böyle yapıyorsun... Aramızdaki sorunu, kızıma duyduğum sevgiyi kullanarak çözümlemek istiyorsun... Zorla, inatla, hayınca olmaz... Hem, ben sana bir şey söyleyeyim mi?..» Yüzüne baktım. Gene kendisine dönmüştü. Kaybedeceğini, kaybettiğini anlar anlamaz saldıracaktı kuşkusuz. «Söyle,» dedi isteksizce. «Yok,» dedim. «Gereği yok aslında...» «Söyle, söyle,» dedi. İskeleye gelmiştik. Kalabalık arasına katıldık. «Şey...» dedim. «Eve dönersem, gene sen kazanmış olacaksın. Daha çok, bunun için istiyorsun. Ama bu kez, kazandırmayacağım seni... Yaşamdan gücün kadar, hak ettiğin kadar istemesini öğrenmelisin... Masalara vurup insan kovmak kolaydır... Sonuca da razı olmak bir kişilik sorunudur ama... Hiç olmazsa, bundan sonra, masalara vururken, bağırıp çağırırken, biraz düşünmeyi, gücünü tartmasını öğrenirsin belki... Haydi hoşça kal...» «Bekleyeceğim seni... Biliyorum, döneceksin bir gün... Ergeç döneceksin...» «Peki, peki,» dedim vapura koşarken. Yürüyordu... Ağlayıp ağlamadığını göremedim... Vapur kalktığında, bin, iki bin kişinin arasından baktım ona. İskelenin boş, demir çubuklu kapısı önündeydi. Vapura, vapurdaki binlerce insana doğru, bir körün el sallaması gibi el sallıyordu... Boğazın sularından geçerken, sevinçliydim. Karımı, eve dönmeyeceğim konusunda verdiğim kararın kesinliğine birazcık da olsa inandırabildiğimi sanıyordum. Acı da olsa, mutsuzluğu yaşama-

ya başlaması, olmayacak bir umudu taze tutmasından, yaşamından, sağlığı adına daha yararlı olacağı kanısındayım çünkü... Vapur gözden kaybolunca, karım, evine doğru yürürken neler düşünüp kurmuştu acaba?..

Bunu bilmek güçtü... Hatta olanaksızdı benim için... Çalışan bir kadın değildi... Geçimini, ev kadını olarak sürdürmüştü hep... Evlilik, onun için bir meslek olmuştu... Usta işi, ince, nasıl gelişeceği değil nasıl korunabileceği bilinen, bir meslek... Örnek alabileceği, akıl danışabileceği pek çok da meslektaşı vardı, mahallede...

Gözlerimi yumuyorum. Uyusam mı? Belki de, güzel bir düş görürken kurşunlanmış olurum... Güneş nerelerde? Sabah olduğunda, canlı kalabilmişsem uyurum... Ama gelecekler bu gece. Boğuşurum onlarla... Boğuşmak bile bir umut benim için. Kalkıyorum uzandığım sedirden. Gidip yüzümü yıkıyorum. Sakallarım gene gelmiş. Binlerce kez traş oldum yaşamımda. Her traştan sonra yeniden çıktılar. Bir türlü sonunu alamadım sakallarımın. Umut da böyle birşey... İnsanın yüreğinden ne denli kazınırsa kazınsın, gene de filizlenip gürleşiyor. Şu ölümü karşılayacağım gecede bile, umudum var: Masanın üzerinde duran umudumu seviyorum. Bu, otomatik bir tabancadır. Geldiklerinde, onlardan önce ateş edebilirsem, hiç olmazsa birisini öldürebilirim... Tıkırtılar... Tabancamı kapıp kuş gibi kapının arkasına varıyorum. Merdivenler tıkırtısız. Üst katta oturan yaşlı kadın, sabah namazına kalkmış anlaşılan. Dinliyorum... Yeşil kadının, anamın tıkırtısına benziyor bunlar da... Rahatlıyorum. Öpüp masanın üzerine bırakıyorum tabancamı. Üç insanı son kez görmek istiyorum ansızın. Umudu simgeleyen küçük kızımı... Şimdiyi simgeleyen gönül yoldaşımı... Dünü, emeği simgeleyen anamı... Bir saç ayağı gibi onlar. El ele tutuşsalar, bu salonda. Türkü söyleseler bana. Üçünün de ortak söyleyebileceği türkü... Üçünün de ortak söyleyebileceği türkü, sevgi üzerinedir kuşkusuz. Üç elim olsa... Her biriyle, birisinin elini tutsam... Açılsa sokak kapımız... Yürüsek, hiç arkamıza bakma-

dan yürüsek... Sınırlar açık olsa... Geçsek yeni ülkelere... Emeğin köle olduğu değil, emeğin, kendi kendisinin efendisi olduğu ülkelere ulaşabilsek... Ne güzeldi, ne görkemliydi yürüyüşümüz... Değil özlemini duyduğum salt üç kişi, o gün, binlerce, yüzbinlerce güzel insanı bir arada görmüştüm. Bayraklar, flamalar... Marşlar söyleniyordu alanlardan olanlara yürünürken... İnsandan, insanlar görünmez olduğunda yüksekçe bir yere çıkıp haykırmak istemiştim... Emekçiler, emeğinize sahip çıkınız. İşyerinizdeki emeğinizle birlikte, har vurulup harman savrulan aile içindeki emeğinize de sahip çıkınız. İşyerlerinde kazandığınız hakları, evlerde yağma ettirmeyiniz. Kapitalizmden, tepesine bine bine aldığınız hakları, yeniden, gölgeli sevgilere, tepenize bindirip yağmalatmayınız. Dün şu kadardı emeğinizin hakkı... Bugün, dünden fazla... Yarın, bugünden de fazla olacak... Olacak, olacak... Ama salt siz üreten, ürettiğinizi, aslında bu düzen adına dağıtmak gene de, boynunuzun borcuymuş gibi koşullandırıldıktan sonra, geriye, size, köleliğinizden başka ne kalabilir? İki katı, üç katı yaşlı olmanıza karşın, siz çalışırken, gencecikler nerelerde şimdi? İşçi sınıfının iktidarını, kapitalizmin, emperyalizmin üslendiği aile daha da geciktirmiyor mu? Tavuk yumurta... Yumurta tavuk... Emekçiler... Alkışlar... İşsizlik... Bozuk bir düzenin rahmi... Bir çocuk, bir çocuk, bir çocuk, bir çocuk daha... Bu düzende her çocuk, bu düzen adına daha çok kölelik... Dibi delik bir kova. Çalış... Ver... Verdikçe, bu düzen adına yetişsin çoğu... Mezarlıklara gömülmüş, emekler... Emekçiler, mezarlığa gömülmeden gelebilseniz ya bir araya... Bir araya gelip nedir bu hay huy diye konuşsanız ya aranızda... Hiç olmazsa, sanayileşmiş öteki toplumlardan örnekler alsanız ya!.. Üretime daha okul sıralarında katılan, babaların, anaların sırtında kapitalizm

gibi, emperyalizm gibi asalak yaşamayan çocuklarla, kendi çocuklarınızı örnekleyip hesaplaşmaya otursanız ya... Hem bu düzenin herşeyi, herşeyi yozlaştırdığını, yağmaladığını bilmek, hem de, hâlâ ailenin kutsallığına inanıp secde etmek niye?.. Grevler... Toplu sözleşmeler... Bilinç, daha çok bilinç... Bu elle söküp alınanın, öteki ele geçmeden yağmalanmasının da bilinci... Bir gün getiremeyecek duruma gelindiğinde, sevgileri uğruna, yaşamınızı adadıklarınızın, nasıl da karşı olduğunuz düzenin kimi kurumlarıyla anlaşarak, birleşerek sizleri suçlayacaklarını, dirsekleriyle itiştirip kakıştıracaklarını bir bilseniz, bilseniz ya!... Bayram Başka bir bayram ama... Üç insanla eleleliğim sürüyor hâlâ... Emeğin iktidar olduğu ülkelerden birindeyiz sanki... Geniş, alabildiğine geniş bulvarlar... Akıyor emek... Bayraklar... Flamalar... Marşlar... Babalar, analar, çocuklar, devlet elele... Biz de ellerimizi uzatıyoruz onlara... Bu eller, bu bize sımsıkı yapışan eller, yeniden yaratılmış... Yaratılmış da, kendi iktidarını, kendi devletini yazmış... Önce çocuk ananın, ana babanın, aile sömürü düzeninin elinden kurtulmuş... Çocuk bir gül... Kadın, bir insan... Erkek, salt sevginin, güzeliğin, kardeşliğin, yoldaşlığın kölesi... Çocuklar, bir öpülüp bir tokatlanmayan... Bir öpülüp bir tokatlanmayan... Bir öpülüp bir tokatlanmayan... Kadınlar, birkaç çocuğun, bir erkeğin kölesi değil... Emekleri, fabrikalar yaratmış... Çocuğu, çocukları devletin, ama kendi devletinin, ama kendi iktidarının kollarında yeşerip büyüyor. Babalar... Babalar... Aileye neden bu denli karşıyım? İnsanı, insanın birlikteliğini, aileyi çok mu yüceltiyorum yoksa? Çoğunluk neden karşı değil?... Yoksa, bir televizyon görüntüsü gibi, çoğunluğun yaşamında herşey, görüntü, ses uyum içinde mi? Antenler hiç kıpırdatılmıyor mu?.. Şöyle biraz kımıldatılsa, bozulacak görüntü,

ses düzeni karışınca, gene de böylesi bir dayanışmanın, uyumun görünümü içinde olabilecekler mi? Ama, benim yaşamında da sevgi var... Üstelik, damıtılmışı, özü... Beni de ayakta tutan, bu denli dirençle sevgisizliğin yüzüne doğru haykırmam, sevgiyi bu denli coşkun yaşamamdan kaynaklanmıyor mu? Masamın üzerinde duran tabancama bakıyorum. Çevresi bomboş bu masada, geçenleri anımsıyorum ansızın. Kapım çalınmıştı. Soğuk bir kış gününün, yağan karlarla apaydınlık bir öğle sonrasıydı. Kapıyı açtığımda, karımı görmüştüm karşımda. Üsküdar iskelesinde ayrıldığımızın üzerinden aylar geçmişti. «İzin verirsen içeriye gireyim,» dedi. Yalnızdım evde. Yabancı, o güne kadar hiç görmediğim bir kadın gibi görünmüştü bana. Duraladım bir süre. Bu yabancı kadın neden içeriye girmek istiyordu? Toparladım kendimi. Eskimiş, solmuş, unutulmuş bir resim gibiydi, girdiğinde. «Ne istiyorsun?» diye sordum salonda. Yeni bir evde, eski bir insanıyla karşılaşmak, onu da şaşırtmıştı. Oturamıyordu. «Konuşalım,» dedi, yutkunurken. «Çocuklarımız için konuşalım, istedim.» Oturdu, şimdi, bomboş duran sandalyeye... Daha önce, oğlumun oturduğu sandalyeye... «Konuşarak bir şeyi çözümleyemeyeceğimizi daha önce söylemiştim,» dedim. «Böylesi bir şansımız yok bizim. Üstelik, her gün yüzlerce dedikodu da üretiyorsunuz... Hâlâ casusunu öğrenemedim. Ama öğreneceğim günün birinde. O zaman söylediğin gibi, gerçekten çok yakınımızsa, yuh olsun bu insanoğluna... Sana da yuh olsun ki, en yakınımızla, en yakınının olduğunu söylediğin birisine karşı örgütlenmiş olursun... Neyse...» Çevresine bakındı. Odaların kapalı kapılarına dikti gözlerini. Kapıların arkasında, birisinin olup olmadığını sordu. «Yok,» dedim. «Yalnız, tek başıma yaşıyorum.» «O gelmiyor mu?» «Geliyor,» dedim. «Gelip gidiyor. Gönül yol-

daşım gibi geliyor. Anam, bacım, insanım gibi geliyor... Ama özellikle çocuklar görmesinler, bilmesinler diye çekip gidiyor.» Uzattı elini. Masada duran elimi tutacağı sıra çektim. «Rica ederim,» dedim. «Tutamazsın, ellerimi bile...» «Karınım ben senin,» dedi. «Eskidendi. Şimdi başka birisi varyaşamımda.» «Bıkmadın mı daha?» dedi alaycı bir sesle. «Çocuk muyum ben? Oyuncak mı o?» dedim. «Bıkacaksın bir gün,» dedi. «Nedenmiş?» diye sordum. «Bu işin kuralı böyleymiş,» dedi. «Bir yıl, bilemedin iki yıl...» Gülümsedim. «Bir kadından bir yılda, iki yılda bıkılıyormuş da, senden, yirmi yılda neden bıkmış olmayayım?» «Yirmi bir yıl...» «Evden ayrılalı bir yıl oldu. Bu bir yıl olsa olsa, kâğıtlardan silinemediği için ekleniyor... Ama ben eklemiyor, çıkarıyorum. Seninle yirmi yıl birlikte oldum.» «Yirmi bir yıl...» «Yirmi yıl...» «Yirmi bir yıl...» «Yirmi yıl...» «Yirmi bir yıl...» «Yirmi bir yılsa, tut elimi, tutabilirsen» dedim. «Burada, kayıtlarda görünüyoruz, ama yüreğimden sildim seni.» Ayağa kalktı. Başucuma gelip durdu. «Seni bağışlamaya hazırım,» dedi. «Neden bağışlayacakmışsın?» diye sordum. «Ben yasalara karşın bir yanlışı yaşadım ve yaşamayı sürdüreceğim de... Bağışlayacağına, suçlamalısın. Daha çok suçlamalısın. Yaşamımda değişen, değişecek olan hiç bir şey yok ki...» «Yirmi bir yıl... Kolay mı sanıyorsun?» «Defol deyip kapıyı göstermeden önce düşünmeliydin... Bu çıkışında direnseydin, sana saygı duyar, belki de bağışlaman için, ben sana yanaşırdım. Ne güzel... Git... Gel... Kovuldun... Bağışlandın... Bıktım bu evliliğin vıcıkvıcıklığından ben...» «Sen de az mı ettin bana...» «Ödeşmeye hiç niyetim yok... Hem kesinkes biliyorum ki, bu kimsenin olmadığı yerde, başbaşayken, bağışladığını, kalabalıklarda aşağılarsın sen... Satarsın bağışını... Bana satmazsan, çocuklarımıza satarsın. Si-

zin için, yavrularım, canlarım, ciğerlerim salt sizin için, bu herifi bağışladım dersin...» Gidip yerine oturdu. Baktım yüzüne. Yüreğimde küçücük bir sevgi kıpırtısının bile kalmamış olduğunu bir kez daha anladım... Üzüldüm... Acıdım... Ellerini tutup saçlarını okşayabilseydim... Ben bir suçlu olabilirdim... Bunun üstesinden gelebiliyordum ama... Sevdiğim bir kadının varlığıyla, onu hiç görmesem bile, onun gibilerin şu dünyada var olduklarını görüp yaşadığım için, kendimi çok güçlü, yaşama karşı umutlu buluyordum. Sevgi, saygılı, güvenilir sevgi, nasıl büyük bir güçse, sevgisizlik de, o ölçüde bir yılgınlık, bir umutsuzluk, bir isteksizlikti... İnanabilseydim ki, karım, beni gerçek anlamda seviyor, hattâ sevmeye çalışıyor, ondaki sevgi pınarını kurutmamak için, bu evliliğe hiç olmazsa bir süre daha katlanabilirdim. Çünkü biliyorum ki, insan birisini gerçek anlamda sevmeye başlarsa, insanı, tüm insanlığı sevebiliyor. Karım bir kez daha elimi tutmak istedi. Acıyla çektim. Kırılacağını, yıkılacağını bile bile çektim. Amacım, bu evliliği bitirmekti çünkü. «Ama ben, senin karınım,» dedi. «Sevgiyi kirletemem,» dedim. «Yıllar, yıllar sonra bulduğum sevgiye hayınlık edemem. Üstelik, hiç bir yasal baskı olmadığı, hatta seninle yatmam, yasallığını korusa bile...» «Ama önceleri?.. İkimizi de yaşarken...» «Böylesi bir duyguyu, bağışla beni, sana karşı hiç duymadım. Hem lütfen inan, bir başka kadın önemli değil... Hiç önemli değil... O yaşamımdan çekilebilir... O beni istemeyebilir... Bu birlikteliğin güzelliği, burada hem... Doğru, dürüst, saygılı, güvenli bir birliktelik... Birisinden biri, değil yok olursa, azalınca bile, açıkça konuşmak, yalansız olabilmek yani... Şimdi seninle gitsem eve... Bir süre sonra, şimdi söylemediğin, ama söyleyeceğin kimbilir ne çok, güzel, çirkin sözler saklıdır sende... Ama biz, şu anda ayrılsak, birbirimize söyle-

mediğimiz bir tek, ne güzel, ne çirkin söz, sözler var aramızda. Bu az bir şey mi?» «Hııhhh... Güleyim bari... O yaşamımdan gidebilir, diyorsun, bırakır mı hiç böyleleri?...» «Onu tartışmayalım şimdi. Senin, bende bitmiş olman önemli... Hırçınlığından, öfkenden, gerilimli baskından, o denli bıkmışım ki, bu evde, yapayalnızlığımda da mutluyum. Sakinliğe böylesine özlem duyduğumu hiç sanmazdım doğrusu. Evden ayrıldığımda anladım bunu...» «Başka şeyleri de anlayacaksın yakında... Üstüne gül kondurmadığın kadının, bir ahlâksız olduğunu anlayınca, sorarım ben sana...» «Bak,» dedim. «Tartışmaya hiç niyetim yok. Kimilerine göre, sevilmemene karşın, bırakmak istememen, ahlâksızlığın, onursuzluğun ta kendisi... Çocuklarımız için geldin buraya... Konuşalım... Hem, diyelim, sevdiğim kadın bir ahlâksız. Senin ölçülerine göre ahlâksız olmasaydı, bu birlikteliği doğal mı karşılayacaktın?» «Belki...» «Az sonra gelecek buraya... Bir iki saatliğine gelecek... Sen de kal, bildiklerini anlat... Bir tek hece yalan söylemiş olursa, yemin ediyorum, ceketimi alıp seninle dönerim eve. Ama işin içyüzü, senin dediğin gibi çıkmazsa, ayrılır mısın benden?» Elini masaya vurdu. «Asla...» «Bu masaya vuramazsın,» dedim, sakin olmaya çalışarak. «Bir daha vurursan, kolundan tuttuğum gibi atarım seni dışarıya. Hem, sen benden ne istiyorsun? Anlamıyor musun, seninle hiç bir koşulda birlikte olmak istemiyorum. İs-te-mi-yo-rum. İstemiyorum, çünkü düşmanımsın sen benim. Ben de senin. Salt çocuklarımız için birbirimize karşı duyduğumuz düşmanlık, yeniden bir araya gelmememize yeter de artar bile. Sana göre ben, bana göre sen, çocuklarımıza kötülük edenleriz. Özellikle küçük kızım, benden son parçadır şu dünyada. Hiç olmazsa onu, kötülüklerden korumaya ant etmiştim. Ona kötülük eden kim şimdi? Dışarıdakilerden hiç

biri... En yakını, kızımın anası... Benim için, kıyametin ne zaman kopacağını şimdiden biliyor gibiyim. Alnımın orta yerine, bir sevgi kurşunu sıkılacak... Kızımı, bunca ayrılıktan sonra gördüğüm gün sıkılacak... Sinecek çünkü köşelere... Tutmak istemeyecek elimi... Bakacak yüzüme... Korkacak, büyüklerinden utanarak bakacak... Günlerce, aylarca aşağıladığın babasıyla el ele tutuşturacaksın... O an benim yıkılışım, senin yücelişin olacak... Böylece, sanıyorum son, evet son sevgi kalem de düşmüş olacak... Korkum bu işte... Çevresine benzin dökülmüş bir akrep gibi kıvranmaktayım. Evden ayrılmakla dışarıda değil, içeriyi, dışarıda yaşayan, evliliğin çemberine sıkıştırılmış birisiyim aslında... Oğlumuz için de durum bundan daha içaçıcı değil hani... Bir senin yanında, bir benim yanımda... İlerideki günlerde kullanabilmek, babasına karşı anasının fedailiğini yapabilmesi için, olabildiğine hoş tutuyorsundur onu... Ben de, bir suçluyum gibi, ezildikçe karşısında, oğlumuz bir sevgi soyguncusu olup çıkacak... Yazık değil mi, çocuklarımıza?.. Durumumuz böylesi olunca, ayrılmaktan başka bir çıkar yol kalıyor mu geriye?.. Ayrılmak... İs-te-me-mek...» «Bunca yıl birlikte olduk, yurt içinde, yurt dışında birlikte savaşım verdik... Yüz kez, bin kez, seviyorum diyen sen değil miydin sanki?..» «Doğru... İlk yıllar belki... Ama sonraları herşey çözüldü aramızda... Bu çöküşü senden saklamakla, şimdi anlıyorum, en büyük kötülüğü kendime karşı da yapmışım... İkiyüzlülüğümün, seninle yer değişecek birisinin olabileceğine inanmamakla, belki de varolanı bile bozmamak, kaybetmemek için açıkgözlük etmişim... Doğrusu, sana ve yaşama karşı suçluyum, kusurluyum... Ama işin ilginç yanı, duyduğum, yasalar kusurlu tarafa dava açma hakkı vermiyormuş... Kusurluyum... Bağışladığım, salt seni değil, kendimi de hoş gör-

düğüm için kusurluyum... Haydi gücün yetiyorsa, sen de haykır... Kusurlusun, kusurlusun diye haykır... Haykır da kurtulayım...» «Seni bırakacağımı mı sanıyorsun yoksa?..» «Evet...» «Asla... Ölünceye kadar ayrılmam senden.» «Bu zulüm, bu düpedüz zorbalık ama.» «Senin yaptığın ne? Zulüm değil mi?» «İyi ya ben kötüyüm, ben alçağım... Ben zulmedenim... Ben zorbayım. Hâlâ neden istiyorsun beni öyleyse? Üstelik, ben seni istemezken...» «Yaptıkların yanına kâr mı kalacak sanıyorsun?.. Korkaklar gibi, kaçarak, sinerek, saklanarak, şöyle bir oh diyemeden yaşayacaksınız...» Baktım yüzüne yeniden. Küçücük ellerine... Tuhaf, anlatılması güç bir duyguya kapıldım. Yılları, geçmiş yılları düşündüm: Onunla evlenmekle, o, çökmüş ailesinden kurtarıp milyonlarca harcanmış, ezilmiş, horlanmış kadına karşılık, kendisine genç kızken düşleyemeyeceği bir yaşam sunmuştum. Sunduğum bu yaşamda mal-mülk olanağıyla birlikte ünümün de ortaklığı vardı. Ama, gene de, şimdiki kadar, şu ayrılmamız söz konusu olduğunda, birlikteliğimiz sürerken bu denli güçlü değildi sanki... «Hayır,» diyordu ikide bir. «Hayır, asla ayrılmayacaksın. Ben, hayır dedikçe aslâ...» Belki de ilk kez, yaşamında kullandığı, yüzlerce, binlerce, yüzbinlerce kez kullandığı hayır sözcüğü, gerçek karşılığını buluyordu. Korkum, anlatılması güç duygum, karımın işte bu hayır sözcüğünün, yasaları da yanına alarak tadına varmış olması ve ölünceye kadar ayrılmak istemeyeceğiydi... Ama, yüzüne baktıkça, çeyrek yüzyıla varan birlikteliğimizi anımsadıkça, karıma, gene de acıyordum... Nedeni, bir kadın olarak, bir insan olarak, biliyordum ki, dünyanın en güçlü kadını da olsa, geceleri yatağına girip tek başına kaldığında, sevgi diye inleyecekti. Sevgi... Sevgi... Sevgi... Konuşmuyorduk... Kendisinin, yaşamında ilk kez tadına vardığı hayır sözcüğüne karşılık, be-

nim de, tadına vardığım hayır sözcüğüm vardı... Ona söylemedim ama... Çekindiğimden değil, acıdığımdan söylemedim... Sevgiye hiç bir şeyin gücü yetmez, diyebilirdim... Şu güvendiğin burjuva yasaları, şu sen istiyorum, dedikçe, bozulması nerdeyse mümkün olmayan evliliği bir yana bırak, elimi tutabilir misin? Üstelik güvendiğin, bir zamanlar, birlikte karşı çıktığımız yasalardan şimdi arkalanıp tüm orduları, orduların toplarını, tüfeklerini, alanlar dolusu yasalarını diksen karşıma, ellerimi tutturabilirler mi sana? Ellerimi tutman şöyle dursun, bir yokuşun başında, sen siyah bir şalın içine girsen, salt gözlerinin önü açık olsa... Ben ellerim cebimde olsam... Gözlerim de, kurşuna dizilmek için götürülen bir vatan hayını gibi bağlı olsa... Deseler, bu yokuşun bittiği yere kadar, şöyle yirmi, otuz metre, karın sana parmağının bir ucuyla dokunacak... Buna razı, bu dokunuşa, üstelik karanlıkta, üstelik kimseler görmeden, bu dokunuşa razı olursan, yokuşun bittiği yerde, boş, bomboş sayılacak senden... Benden, gene de hayır... Hayır, hayır, hayır... «Ne zaman gelecek?» «Kim?» diye silkeleniyorum. «O işte... O...» «Az sonra... Bekleyecek misin?» «Bekleyeceğim...» «Ama ricam, sakin olman... Çocuklarımız nasıl?» «Yolunu gözlüyorlar...» «Yolumu gözletmekle, onlara haksızlık yapıyorsun sen... Düpedüz haksızlık... Evliliğimiz güzel gidiyordu. Ama diyelim, bir şanssızlık... Şey... İnsanlar evlenirler... Evlendikleri gibi ayrılmaları da doğaldır... Hele küçük kızıma. daha da yazık... Dönmeyeceğime hazırlamış olsaydın, şimdiye kadar çok şey değişmiş olurdu... Geçenlerde, oğlumuzun ettiklerini duymuşsundur... Onu da kuruyorsun sen... Dedim ya, birlikte yaşarken, gene de umudumu yitirmemiştim sana karşı... Ama ayrıldıktan sonra, öylesine yanlışlıklar yaptın ki... Öylesine, görünmez bir karanlık yanın varmış ki, pes doğ-

rusu... Kürtaj gibi... Yüreğimde, sevgiden, umuttan yana ne varsa kazımak istedin...» «Kızımızı gönder diyorsun. Düşünmeden istiyorsun bunu benden... Bu eve... Yabancı bir kadınla, bir ahlâksızla yaşadığın bu eve nasıl gönderirim onu?.. Yazık değil mi? Ayıp değil mi?» «İnanmadın hiç bir zaman... Hâlâ da inanmıyorsun... Gözlerinle bakıyorsun, ama, körler gibisin... Offf, be... Ne dedim sana, yalnız yaşıyorum... Hem tersi olsa bile, bu davranışımın yanlış, ya da doğru olduğunu ben düşünemez miyim? Ne zamandan beri, herşey adına düşünme hakkını salt kendinde buluyorsun? Eşyaları, her şeyi, şu tavana astığım, uçan balıkları, oyuncakları, terliğine varıncaya kadar, her şeyi çocuklarımın gelip kalabileceği biçimde, özenle düzenledim. Bak, kırmızı, yeşil, beyaz balıklar nasıl da uçuşuyor... Burada bir kadın yaşıyor mu? Onun neyi var görünürde? Kadınla ilgili, bir tek çöp bile yok... Hayır ama... Efendim... Baban bir kadınla, üstelik bir ahlâksız kadınla yaşıyor, denir mi çocuğa?.. Tut ki yaşasam... Dedim ya, tut ki böyle olsa, bunun hesaplaşması bizim aramızda olmalı... Çocuğa, çocuğun yanında, konuşulur mu böyle şeyler?.. Haydi diyelim, konuşulmalı, o zaman gerçeği anlatamıyacağınıza göre... Çünkü gerçek sizin bildiğiniz, bin yıllık, yüz bin yıllık senaryodaki gerçek değil... Sevgi... Dedim ya, bağışla, daha önce söylediğim gibi, çocuklara karşı tutumun, salt kendi çıkarın, kendi onurun için güttüğün tutumun, ayağı yanınca yavrusunun sırtına binen maymun anadan hiç bir ayırımı yok...» Kapı çalındı bu sıra. Sırtındaki kürk mantosunu, şu Almanya'dan aldığımız kürk mantosunu fiyakayla düzeltti. «Açayım mı?» diye sordum. «Aç.» dedi. «Aç da hesaplaşalım... Boyunu, posunu bir de yakından görelim hele...» «Sen aç,» dedim. «Şaşırsın seni görünce...» Kapı bir kaç kez daha tıkırda-

tıldı. Karım kalktı yerinden. Sakin görünmeye çalışarak, saçlarını düzeltip kadınca açtı kapıyı. «Uy,» diye bir ses duydum. Uy diyen anamdı. Anamı içeriye aldığımda, karım hışımla çıkıp gitmişti... «Şeytanın işi ne burda?» diye sordu. «Yok, yok bir şey,» dedim. «Çocuklar için gelmiş...» O gün anam, abdesini tazeleyip iki rekat namaz kıldı... Sonra, gönül yoldaşımla beni önünde diz çökürttü... Bir hac yüzüğünü onun parmağına, bir hac yüzüğünü de benim parmağıma takıp, «Uğurlu, kademli olsun,» dedi. «Bildiğim, nikâhların en yücesi, gönül nikâhıdır. Sevginiz mübarek, sevginiz daim olsun...» Ellerinden öptük. Anam, gönül yoldaşımın saçlarını okşadı. «Oğluma sevgini kattın,» dedi. «Onu sevgisiz bırakmadın. Allah senden razı olsun... Ol, ilk gelinin tersi, ol başımızın süslü taçı... Yüreğin pek olsun oğlumdan yana... Nikâhınız kıyılmıştır gökyüzünde... Sakın ola, ilk gelinimiz gibi kudurup binmeyesin, onun bindiği şeytan atına...»

Anamın yüzü gülüyordu. Karımdan, anaları, babaları kovma hakkını gelinlere vermiş yasalardan öcünü almıştı... Almıştı ya, gene de bu öç alma duygusuna kapıldığı için utanıp korkup tanrısına, bağışlanabilir umuduyla, kimbilir kaç kez secde edecekti?..

Tutukevinde, bir hükümlü gibi, evimin salonunda volta attım. Salonu bin kez, yüz bin kez adımladım. Görünürde bomboştur salon... Ama, bacaklarıma dolanmış, kollarıma asılmış, sırtıma çökmüş, yüreğime yapışmış pek çok insanla gidip geldim aslında... Kimisini ittim, Kimisini kapı dışarı ettim. Kimisini de bağrıma basıp yürüdüm. Bu ayrılığa bir çözüm aradım hep... Kalabalık yollarda, gönül yoldaşımı dalgın, yorgun, bana doğru gelirken, koşturdum çoğu kez. Koştururken, caddeyi geçerken, bir araca parçalattım onu. Ölüsü üzerine eğilmiş kalabalığı dağıtarak baktım, şu, üstü açık sular gibi yüzüne... Sevgiyle boynuma dolanan kollarından birisini kopardım gövdesinden. Kopmuş koluna bağlı, yıllar önce tuttuğum, tutmaya doyamadığım çalışan, yalansız, sıcacık, yumuşacık elini de öldürdüm. Ağlayarak kendimi genişliklere, yalnızlıklara doğru koştururken düşündüm: şimdi ne olacak? İşte gönül yoldaşım, çoğunluğun, herşeyin nedeni sandıkları kadın ölmüştü. Öyleyse, ailemle arama girmiş biricik engel ortadan kalktığına göre, o mezarlığa götürülürken, ben de evime doğru mu yollanmalıydım? Çocuklarımdan birisi ağır hasta da olabiliyor, yaşaması benim eve dönmemi gerektiriyordu... Ya da, kendimi örneğin kanser hastalığına yakalanmış kabul ediyordum, voltalarımın bir bölümünde... Çıldıran hücrelerim ölürken, bir, birden çok organım için için çürüyüp karnıma dökülürken, sancılarımla yeri göğü birbirine katarken, bir dokunuş, karımın on parmağın-

dan birisinin, en küçüğünün ucuyla bana dokunmasıyla, anamdan doğmuş gibi yepyeni olacağımı bilsem, gene de değil bir birlikteliğe, bu dokunuşa bile razı olabilir miyim? Durdurdum, voltalarımın bininci, on bininci adımlarında... Ne gönül yoldaşımın ölümü, ne çocuklarımın amansız hastalıkları ne de kendi yaşamımla ilgili hiç bir şey, beni geriye döndüremezdi... Döndüremezdi de, ya ben şuracıkta ölüversem, kim sahip çıkacaktı ölüme? Yıllar önce gönlümden kovduğum, birkaç yıla yakın süreden beri de, değil yüz yüze, değil sırt sırta, sokaklar, mahalleler, hatta uydular arası bir uzaklıkta yaşadığımız kadın mı sahiplenecekti ölüme? «Ben, onun karısıyım mı?» diyecekti? Başsağlığı telgrafları, karım sanılıp onun adına mı çekilecekti? Biz karşılıklı iki canlıyken, birbirimizde yokken, ölüm olayında, birimiz, ötekisine sahiplenebilir miydi? Bu duyguları yaşarken, salt kâğıt üzerinde kalmış karım, acaba neler düşünüyordu? Gecenin bir saatinde, bir çukurun içinde görse beni... Benim ölümü görse... Bir tekme de o atmaz mıydı? Ama bir yıl, birkaç ay önce birbirimize karşı böyle miydik ya? Özelikle ben?.. Geçen her an, bozulmuş bir birliktelik düzeleceğine, güneşe bırakılmış buz parçası gibi, nasıl da eriyordu tüm umutlar... Ayrıldıktan, daha çok zıtlaşıldıktan sonra, umutlar bir buzdağı bile olsa, erir erir de yerle bir olmaz mıydı?.. Buzdağı erimesin diye, güneşi söndürebilir miydi insanlar? Ölüme, hiç çekinmeden bir tekme de atar mı o? Atar, ama gene de sürüyerek, sokaklardan geçirip şu Kuzguncuk'taki yokuştan aşırıp evinin içine aldığında, sanki az önce, eve döndükten, ona döndükten sonra öldüğümü kanıtlamak için, avazı çıktığı kadar bağırmak istemez miydi? İki insan bu denli birbirine karşı acımasız, güvensiz sevgisiz, hattâ, taraflardan birisi bu durumda olduktan sonra, cesedimi bile emanet

edemeyeceğim bir kadına, karım diyemeyeceğime göre, geriye ayrılmaktan başka bir seçenek kalır mıydı? Voltalarımı, sokak adımlarına dönüştürüp avukatıma gidiyorum. Anlatıyorum olup bitenleri. Nasıl kolay, engelsiz, hattâ özendirilerek evlendimse, böylesi bir kolaylıkla da ayrılabileceğimi umuyorum doğrusu... Hukukçu arkadaşım, ciltli ciltli yüzlerce yasa kitapları arasında başını sallayıp, «Ayrılmazsın,» diyor. «Ben mi? Nedenmiş?» diye soruyorum. «Kadın, daha doğrusu taraflardan birisi istemezse, ayrılmak adeta mümkün değildir», «Ama nasıl olur?» diye çırpınıyorum. «Yasalarımız böyle,» diyor. «Çözüm?» «Karınla anlaşacaksın. Onun onayını alacaksın. Yoksa...» «Yani ben, bu koşullarda ayrılamaz mıyım?» «Ayrılamazsın,» diyor hukukçu. «Gene de açarız boşanma davasını.» «Demek şu duyduğumuz, yıllardan beri bir türlü ayrılamayanlar, kişisel beceriksizliklerinden değil, yasalardan ötürü ayrılamıyorlarmış...» «Bu yasalar bizim değil ki... Bize göre değil ki...» «Ben gene de deneyeceğim... Bu kez karıma değil, yasalara inat ayrılacağım, nerdeyse...» «Sen bilirsin, ama ben senin yerinde olsam, gerçekçi olurum. Akıntıya kürek çekmem...» «Bir çıkar yol... Yasaların benden yana olabileceği, tek bir çıkar yol da yok mu?» «Bak arkadaşım,» diyor avukat. «Boşanabilmek için yasaların saptadığı beş neden var: Aşırı geçimsizlik... Zina... Delilik... Cana kast... Terk... Anlattıklarına göre, senin durumunda boşanma nedeni olsa olsa, geçimsizliktir. Bunun bir boşanma nedeni olabilmesi için de, geçimsizliğin eşler arasında ortak yaşamı çekilmez bir duruma getirecek denli şiddetli olması gerekir... Ufak-tefek karı-koca kavgaları bir boşanma nedeni olamaz. Örneğin, eşlerden birisinin yakalanmış olduğu ağır hastalık, cüzzam ya da sifilis gibi hastalıklar, öbür eşin iğrenmesi ve ortak yaşamın çekilmez duruma gelme-

si sonucunu doğuracak geçimsizliğe neden olabilir... Hem işin ilginç yanı, böyle bir hastalık evlenmeden önce varsa, öbür tarafça bilinmiyorsa; ancak bu nedenle doğan şiddetli geçimsizliğe dayanılarak boşanma davası açılabilir. Bu saydıklarımın dışında, boşanmaya karar verilemez...» «Ayrılmak için, geçimsizliğin bir başka nedeni olamaz mı? Örneğin hiç bir konuda anlaşabileceklerinden umutlarını yitirmiş olmaları... Giderek hiç konuşmamaları... Evde, hayvanlar gibi, birbirleriyle konuşmayan hayvanlar gibi, inde yaşarcasına yaşamaları... Birbirlerine hırlayıp mırıldanmaları... Bence, iki insan bu duruma itilmişlerse, nedeni ne olursa olsun, ayrılmalılar... Hiç konuşamamak, konuşup kavga etmekten daha hüzün verici değil mi?» Hukukçu arkadaşım ayağa kalkıyor. Yanıbaşıma gelip omuzuma dokunuyor. «Sen neler söylüyorsun arkadaş?» diyor. «Hukuk, bir çelik kalıplar örgüsüdür. Hukukçular, olsa olsa, bu örgünün boşluklarından yararlanmaya çalışırlar. Özel durumlar, özel düşünceler hukuka hiç bir şey anlatamaz. Boşanmak istiyorsan, hukukun kurallarına uymak zorundasın. Geçimsizlik nedenlerinin olması bile, boşanma nedeni olamaz aslında... Bunun çevreye yansıması da gerekir... İki insanın, yani karı - kocanın arasındaki kavgalar ne denli şiddetli olursa olsun, bunun çevrede bilinmesi ve tanıklarca kanıtlanması gerekir. Yani tanıklar düşüncelerini, kanılarını salt söylemekle, tanıklık etmiş sayılmazlar... Kanıtlamak zorundadırlar... Efendim, ben inanıyorum ki, bu iki insan bir arada yaşayamazlar... Yargıç kızar ve sorar: «Neden, neden, neden?» «Neden?» diye soruyorum. Arkadaşım dalga geçtiğimi anlayınca kızıyor bana. «Karın istemediğine göre, boşanman o-la-nak-sızz... Söyleyeceklerimi yerine getirebilirsen, açarız bir dava... Ama dedim ya, bir yıl, beş yıl, on yıl da sürebilir bu dava... Üste-

lik hiç bir sonuç alamayabiliriz... Tanıkların, inandırıcı, kişilikleri mahkemeyi etkiletebilecek tanıkların, var mı? «Nasıl yani?» «Nasıl olacak, diyecekler ki, bu kadın, bir aile toplantısında, kocasını dövmeye kalkıştı... Ona puşt dedi. İbne dedi. İt oğlu it dedi. Senin ağzının ortasına sıçarım dedi. Dedi de, terliğini çıkarıp yüzüne doğru attı. Ama davacı, terliği havada karşılayabildi... Başka başka? İşte böyle şeyler... Sen, bu tür aşağılayıcı, kişiyi küçük düşürücü konuşmaları çoğaltabilirsin. Ulan pezevenk... Ulan komünist gibi... Komünistsen eğer, davayı karın açmışsa, komünistliğini kanıtlayabilirse, yasalar, komünist olmayı yüz kızartıcı bir suç saydığı için, karın kazanabilir...» «Şey... Anlayamadım, komünist olmak, hırsızlık, pezevenklik gibi yüz kızartıcı, adî suçlardan mı sayılıyor yani?» «Öyle... Dedim ya, karından ayrılmak istiyorsan, karınla anlaşmaya bak... Para ver... Malın varsa bağışla... Ölümle korkut... Yalvar... Ama ne yap yap, gönlünü kazanıp onu razı et, vesselâm...» Çıkıyorum arkadaşımın yazıhanesinden... Bugüne kadar anlatılanlar doğruymuş meğer... Merdivenleri koşarak iniyorum. Caddeye çıktığımda kusacaktım nerdeyse. Bir kaç ölü fare, bir kaç dilim baklava, bir kaç hıyar turşusu yemiş, üzerine de bir tas hintyağı içmiş gibiydim... Yürüyen, duran, koşan insanlara bakıyordum şaşkın şaşkın... Bağırmak istiyordum... Yok mu beni sevip de, bana puşt, ibne, alçak, pezevenk, orospu çocuğu diyecek? Nerde beni, en yakın dostluklarda baş köşeye oturtanlar? Sizler gelin yardımıma, hiç olmazsa... Çıkalım yeşil yakalıların karşısına... Yüzüme yüzüme, karımın yanında, bir bana bakın, bir ona bakın... Bu şırfıntı, bu şıllık kadın, söyleyin söyleyin, böyle söyleyin... Ağzınıza sağlık... Benim için de, it oğlu itin, ırz düşmanı, falan söylemiş olsun karım. Sizin yanınızda söylemiş olsun... Bir baloda

söylemiş olsa daha iyi... İçip içip söylemiş olsun, hiç içki içmeyen ayyaş, keş karım... Duran, yürüyen, koşan insanlar... Kimileri çocuklu... Acaba, onlar da benim gibi, boşanmanın adeta olanaksız olduğunu bilmeden mi evlendiler... Neden acaba, evliliğin bu denli kolay olduğu ülkemizde, ayrılmak bu denli güç?.. Ovalı, dağlı insanımız, şu yurttaşlık yasasını umursamamakla doğru mu yapıyor acaba? Bastır başlık parasını... Bastır hoca nikâhını... Bastır kadına... Olmadı, boz yeni baştan... Demek, karım bastırmak istiyor bana... Şimdi, biz taraflarız... Ben yapayalnız sayılırım. Karımın tarafında, çocuklarım, konu-komşu, köleliklerini savunmaya can atacak milyonlarca evli insan... En önemlisi, bu kez karımı, yasalar da tutuyor... Oysa bu güne kadar yasalar benden yanaydı... Karım bir köle gibiydi açıkçası, birlikteliğimiz sürerken... Yapayalnızdı... Evlendiğimizde benim soyadımı aldı... Benim nüfusuma girdi... Çalışıp çalışmaması benim onayıma bağlandı. Erkek hısımlarının evimize girip çıkması da benim rızamlaydı... Yani ben, evliliğimizde, daha çok söz ve hak sahibiydim... Üstelik, dışardaki ilişkilerde de, her türlü ilişkilerde de, yasalar beni kolluyordu. Bara, saza, söze, genelevlere gidebilirdim... Ellerimi yıkayıp ağzımı çalkalayıp evime sallana sallana dönebilirdim... Paramı istediğim gibi kullanabilirdim... Düzenin tüm parasal olanaklarından, yalan söyleyerek, istifçilik yaparak yararlanabilir, hatta ülkenin yağmalanmasına, satılmasına katılabilirdim... Ama bir tek koşulla... Bir tek koşulla yasaların benden yana olduklarını şimdi anlıyordum: evliliğin korunması, sürmesi koşuluyla... Bozacağımı açıkladığımda, yasalar inanılmaz bir ikiyüzlülükle, nasıl da karımın yanına geçebiliyordu. Yokuş aşağı iniyorum. Daha önce parça parça duyduğum, şu boşanmayla ilgili bildiklerim bütünleniverdi bir anda. Gerçekten, nereye git-

sem? Kiminle konuşup bir çözüm arasam? Evlilik sürerken erkeğin, evlilik bozulacağı zaman da kadının yanına geçen yasalarla nasıl başedecektim? Yıllarca erkeği arkalayan yasalar aslında, erkeğe, evdeki kadını umursamama rahatlığı kazandırırken, kadını da, evdeki köleliğinin biricik nedeni olarak gördüğü kocasına karşı, günün birinde öç almak konusunda bilemiş, hazırlamış mı oluyordu yoksa? Kadının öç alabilmek için kolladığı an da, erkeğin evliliği bozma girişiminde bulunduğunda, yasaların kadının yanına geçmesiyle mi başlıyordu? Ama gene de ayrılma girişiminde, taraflardan birisi ağır bastığında, bu kez de, yasalar, suçluluğunu örtbas edebilmek amacıyla, anlaşamayan iki insandan birisini, anlaşamamak suçmuş gibi, çocuklara kötüleyerek mi aklanmaya çalışıyordu? Yeşil yakalı adam, nasıl, nasıl da bağıracaktı: «Yaz katip... Taraflardan kötü bir baba... Evi terk... Taraflardan kötü bir anne... Kocasına köpek dediği...» Çocuklar için taraflar kimdi? Yıllardan beri sevdiği, sevildiği iki insan... Birisi ana, ötekisi baba... Ellerim titriyor. Başım dönüyor. Duyduğum, bildiğim boşanmalarla ilgili konuşmalar, gelip geçiyor kafamın içinden... O zamanlar, kendi başıma gelinceye kadar inanmadıklarım... Bir çıkar yol arıyorum. Salt kendi adıma değil, ailem için... Bu yasaların önünde ne yargılamak, ne de yargılanmak istiyorum... Ayrılmak neden bu denli aşağılanmak olsun?.. Karım önceleri dirense bile, yasalardan arkalanıp şu yıllardan beri biriktirdiği öç almanın tadına varmak için can atsa bile; gene de araya koyacağım kimi kişilerle, onu razı edebileceklerine inanıyorum. Karımın pek çok eksik, yanlış tavırları, tutumları, huyları olabilir... Kimi kusurları, toplumsal yapımızın, toplumsal değişimin kargaşalığı nedeniyle çoğalmış bile olabilir... Ama onu hiç kimsenin, özellikle yasaların benden bek-

lediği, istediği biçimde aşağılamasına ne gönlüm, ne de bilincim razı olabilir... En önemlisi, yıllarımızın ortak ürünü olan çocuklarımızı, bu yasalardan uzak tutmak, özenli olmak gerekmez mi? Yayınevinin merdivenlerinden çıkıyorum. Amacım, damadımı görüp konuşmak. Ondan bu konuda yardım isteyeceğim. Çıkacağız iş bitimi. Koluna gireceğim yokuş aşağı inerken. «Ayrılmamız kaçınılmaz.» diyeceğim. Sonra ona soracağım. «Yeniden bir araya gelebilir miyiz sence?» «Hayır,» diyecek. «Bu iş burada biter. Ama gene de... Şey...» «Yok damat.» diyeceğim. «Şeyi falan yok. Bir bildiğin varsa, geveleyip durma... Geri döner miyim ben? Hem, dönsem bile, tadı-tuzu kaldı mı bu birlikteliğin? Senin dediğin gibi ...Bu iş, dünyada ne ilk, ne son... Her şeye sen de tanıksın... Bak sana söylüyorum, lütfen karıma anlat bir bir... Ona yardımcı ol... Evet, benden önce ona yardımcı olmalısın... İnanırsa benim dönmeyeceğime, yeni bir yaşama sürecine girebilir... Yardımcı oluruz elbirliğiyle, kendisine... Diyelim, bir şanssızlık oldu bu kendisi için. Ama gerçekleri değiştiremeyeceğimize, patlayan apseyi patlamamış kabul edemiyeceğimize göre, ayrılmamız kaçınılmaz. Yasalar çok hayın, acımasız, ikiyüzlü bu konuda... Hep kurulu düzenin çıkarını kolluyor... Kendisine bir ev, evle birlikte bir dolu eşya bıraktım. Ceketimi, salt ceketimi alıp çıktığımda sen de oradaydın... Sen de gördün... Benim geriye neyim kaldı?.. Üç-beş kitabım... Çalışırım... Daha çok çalışırım. Kendisinden özgürlüğümü, bağışlanmamı, yani vizemi istiyorum... Her ay, geçinebileceği kadar para... Hatta kitaplarımdan birisinin, ikisinin yaşam boyu tüm haklarını da bırakırım... Başka neyim var ki...» Durum yolun bir orta yerinde... Aylardan beri, sağlığımı altüst eden bu olaydan ötürü soluğum azalmış olur. Bakalım yüzüne. Girerim yeniden koluna...

«Anlatacaksın değil mi?» diye sorarım. «Anlatacağım.» der. Ama nedense, gözlerime, yüzüme bakmadan yanıtlar sorumu. Yeniden yürürüz... «Yasaların önünde, birbirimizi aşağılamamıza, senin de gönlün razı olabilir mi?» diye sorarım. «Yasaların aradığı, diyelim, kendi değerlendirmesine göre saptadığı bir kötü ana, ya da bir kötü baba seni üzmez mi? Kızımız, karın değil mi?» Vapur iskelesine, Üsküdar'a kalkan vapurların iskelesine gelmiş oluruz. «Anlatacak mısın?» diye sorarım. «Anlatacağım.» der. «Yasalar, araya girmemeli.» der. Vedalaşırken, son bir söz daha söylemek isterim damadıma. Son bir söz... «Karımla hesaplaşmak değil, helallaşmak istiyorum... Lütfen böyle söyle... Lütfen... Hesaplaşmak değil, helallaşmak istiyorum kendisiyle...» Ben başka bir iskeleye yürürüm... Martıların çevresinde kanat çırpmalarıyla süslediği bir vapur da Üsküdar'a doğru yol alır. Vapur, binlerce insanla birlikte, son sözümü de taşıyacaktır:

Hesaplaşmayalım, helallaşalım, karıcığım... Lütfen, lütfen helallaşalım...

Ovalarda büyüdüm. Sıcak, bozkır günlerinde, güneşin eriyerek, üstüme, başıma döküldüğünü izledim. Bağırdım, hey, hey diye... Seslerim, sınırları aşıp Suriye'ye ulaştı. Ulaştı ya, gerisin geri gelmedi hiç bir zaman... Dağlarda dolaştım... Hey, hey diye dağlar arasında da bağırdım. Seslerim, bire on, ona yüz olup yankılandı. Şimdilerde de tek bir sözcük durmadan, çoğalırcasına, gece, gündüz diye ferman dinlemeden yankılanıyordu: Ayrılamazsın, ayrılamazsın, ayrılamazsın... Elleri, gözleri bağlı, göğsüne ölüm yaftası asılmış bir idamlığın bile, umudu vardır. Son ana kadar umudu vardır... Ya benim?.. Göğsüme bir yafta astılar. 1933 Urfa doğumlu... 1957'de evlendi... Üç çocuk babası... Suçu :Yirmi bir yıl evliyken, ayrılmaya kalkıştı... Cezası: Ayrılamamak... Evliliğe devam... Çin'de çok yaygın olan bir çekçek arabasına, daha doğrusu, bizde öküzlerin çektiği bir kağnı arabasına yıllar önce, 1957 yılında koştular beni... Bu kağnı arabasıyla uyudum... Bu kağnı arabasıyla dar, kalabalık yollardan geçip gittim işime. Açsam sırtımı, yıllardan beri şaklatılan kırbaçların izi görünür. Bağırdım... Özgürlük, emek adına bağırdım... Ama, kağnı arabasına koşulmuş bağırdım hep... Şaklayan kırbaçlarla silkelenip alanlardan iş yerlerine doğru, kağnı arabasını kuş gibi uçurttum... Önceleri, koşulduğum arabalarda, salt karım vardı... Yıllar geçtikçe, koşulduğum araba, bir ağırlaştı, bir ağırlaştı ki... Çektiğim yük ağırlaştıkça, daha çok koşturuldum... Koştukça, daha çok kırbaçlan-

dım... Dağ bayır demeden, ülkelerden ülkelere aşırttım arabamı... Harran'da doğdum, Berlin'de çalıştım... Yaşananın bir anında, yüküm ağır, yüküm yokuş yukarıyken, koşulduğum kağnı arabasının içindekilere dönüp seslendim: «Beni sevenler, sevginiz adına, canımı adadıklarım, derim ki, yaşlılar ve çocuklar kalsın arabada, hiç olmazsa, gençler insin aşağıya... Gelip yardım etmenizi istemem gene de... Yükünüzü, şu tuttuğunun suyunu çıkarabilecek güçlü yükünüzü; azaltın sırtımdan, razıyım ben...» Kırbaçlar şakladı yeniden... Ana kadın dedi ki, «Siz aldırmayın ona... Çeksin çekebildiği kadar... Çeksin, çekerken ölünceye kadar... Hem, getirip getirip yokuşun dibinde bırakması doğru mu?» Ben, nice yokuşlu dağlardan aşırttım onları... Bu yokuş ilk değildir... Bilip bilip de bilmezlikten gelmeleri niyedir? Oğlum yirmi yıllık... Kızım, yirmi yıllıktan da fazla... Onlar büyüdü, ben çöktüm... Karımın elinde bir kırbaç, boyundan büyük... Sırtımda şakladı gene. «Oğlum üniversiteyi bitirecek, kızım evlenecek... Düğün - dernek parası... Çek aslanım çeekk. Çek yiğidim, çeekkkk...» Çekmeye başladım yokuş yukarı, yıllar geçtikçe ağırlaşan yüklü arabamı... Soluyarak, terler alnımdan dökülerek, yokuşun bir yerinde, benim gibi, arabaya koşulmuş bir köleyle yan yana olduk. «Senin koşulduğun arabada kimler var?» diye sordum. «Bir ölü var... Bir anam... Bir de, çalıştığımın çoğunu, elimden alan devletim var.» dedi. Yokuşun başına geldiğimizde, uzun saçlarının her bir telinden terler akıyordu. «Sen kadınsın.» dedim. «Ben çalışan, üreten kadınım,» dedi. Durduk yokuşun başında bir soluk. Üreten iki insanın gülümsemesiyle gülümseyip baktık birbirimize. «Yolun açık olsun» dedim. «Yolun açık olsun.» dedi. Bu kadarcık konuşmamız bile, arabadakileri kızdırmıştı. Yeniden şakladı kırbaçlar... «Haydi herif,

haydi sevgili can babamız para, para, para...» Bir kez daha söylenip sızlandım. «Yoruldum, beni sevenlerim.» dedim. «Yaşlılar ve çocuklar kalsın, ama yetişkinler insin arabadan.» Şaklayan kırbaçlar... Koşturdum yokuş yukarı. Her yokuşun, bir inişi vardı. Bu köleliğin de bir inişi olacaktı elbet... Ben koşturdum... O koşturdu... «Seni seviyorum.» dedim, benim gibi bu düzenin yükünü sırtında dolaştıran kadına... «Ben de.» dedi. Bu sıra ağzıma bir gem takıp acıyı tatlı edemeden ayırdılar bizi... Gem, benim iyiden iyi, zincire vuruluşum oldu. Çevresini görmeye başlayan kölelere vurulmuş bir gemdi bu... Üzerinde bir yazı vardı. Okudum: Yurttaşlık Yasası... Silkeleniverdim... At gibi şaha kalktım. Beygir gibi tepindim. Öküz gibi böğürdüm. Ama fayda etmedi. Sevdiğim bir yana düştü. Ben bir yana düştüm. Kırbaçlar şakıyınca, yeniden yola koyuldum. Sevgi şöyle dursun, köleliğimi düşünmeye başladım. Aile sevgisi benim için korkuydu, acıydı. Sevgi korkuyla, acıyla karılınca, kim, kimi, sevdiğini söyleyebilirdi? Yıllarca anamdan, babamdan korktum. Korkudan kurtulmak için, evden uzaklaşır uzaklaşmaz evlendim. Nasıl bilebilirdim: evlilik yaman bir uğraşmış... Evlilik korku bataklığı, korku kuyusuymuş oysa... Nişanlım, karım olunca, orospu olur korkusuyla, çalıştım daha çok... Çocuklarım oldu. Aç kalıp ölmesinler, it, kopuk olmasınlar, adam olup benim gibi ezilmesinler diye, bire bin katarak çalıştım. Şu arabadakiler... Bir araba dolusu, sevgi değildir onlar, aslında... Bir araba dolusu korkudur benim için... Bakarım, kızıl saçlımın yüzüne... Patik ister... Kızıl saçlım alınacak patik korkusudur... Bakarım, kara gözlümün yüzüne... Kara gözlüm mama ister. Kara gözlüm, mama korkusudur. Bakarım, karımın solgun yüzüne. Solgun yüzlü karım, rengini açacak kırmızı - yeşil manto ister. Karım, kırmızı - yeşil karışımı

manto korkusudur. Bakarım mutfağa. Et yok, soğan yok... Ev et, soğan korkusudur. Bakarım takvime, ayın ikisi... Ayın ikisi, kira korkusudur. Sevgi bunun neresinde?.. Kağnı arabam, sevgiler değil, korkular toplamının yüküdür, çilesidir, sorumluluğudur. Yirmi yıl... Bir yirmi yıl daha alınacak, çuval çuval pirinç, çuval çuval bulgur, çuval çuval soğan, bir kaç düzine ayakkabı, birkaç düzine ceket, gömlek, pantolon, iç çamaşırları, bayramlarda kutu kutu şeker, yakıt için motorin, falan... Ailem, sevgiyle korkunun barındığı bir mucizedir. Uyurum, yarın alınacakları düşünüp de korkarak... Beklenirim, sevgiyle değil, alabilmiş mi, alamamış mı sınavından geçireceklerin kinayeliğiyle... Umutları boşa çıkınca, utanıp da, otururum bir köşede... Otururum da, uyumaya gönül düşürürsem, göğsüme, alacaklarım çöker bir bir... Gaz, ekmek, patates, sevgi olur... Sevgi olur et... Et, dedim de, korkusuz insan sevgisine özlemim var benim... Korkulu sevgi, sevgi olur mu beyler, paşalar?.. Şu yeryüzünde, şu düzende, beni gerçek anlamda, kimler seviyordu acaba?.. Korkunun kolgezdiği ailede, sevgi nereye gizleniyordu? Alo... Bir telefon bekliyorum. Yaşamımın en önemli telefonu bu... Alo... Beklediğim kişiden değil bu telefon... Avukatım konuşmaya gitti, karımla. Boşanma davasını açacağımı söyleyecek... Şimdi sorun, ne gönül yoldaşım, ne karım... Sorun yasalar... Ayrılamazsın, diyor kiminle konuşsam. Yasalarımız, böyle. Karın istemezse, asla... Faşizm değil mi böylesi?.. «Konuştun mu damat?» O gün nasıl da yılgın, acılı görünmüştü damat... «Konuştum,» demişti. «Ama, bana çıkıştı. Böyle bir öneride bir kez daha bulunursan, bağışlamam seni, dedi...» «Anlatmadın mı herşeyi?» «Anlattım.» «Dava açacağımı... Kaybetsem de, kazansam da falan...» «Dedim ya, anlattım... Sonunda elini masaya vurdu: no, dedi...» Ka-

rım no, demiş. No, no, no, no, no... Telefon çalıyor. «Alo...» «Benim... Avukatınız...» Yüreğim kuş olup uçacak sanki. «Evet, dinliyorum.» «Uzun uzun konuştum. Ben, bir hukukçu arkadaşınızım, dedim. Sizin için de, karşı taraf için de... No, no, no...» «Çocuklarım da orcdalar mıydı?» «Kızınız, oğlunuz, damadınız da katıldı... Ama ikisi, ne kızınız, ne oğlunuz bir tek sözcük bile etmediler...» «Hiç bir şey konuşmadılar mı? Söz konusu olanlar, anamızdır, babamızdır, diye?..» Yıllardan beri koşulup çektiğim arabamı durdurdum ansızın. Gene kırbaçlar şakırdattılar sırtımda, ense kökümde. Hâlâ da şakırdatıyorlar. Ağzıma vurulmuş gemi söküp attım. Koşum takımlarını, göstermelik sevgi kırbaçları altında kopardım. «Bakın, sözüm ona, beni sevenler,» dedim. «Benden buraya kadar, İnançla değil, ama sorumluluk duygusunun kaçınılmazlığıyla, bundan sonra, arabanızı arkadan iteceğim. Ölünceye kadar iteceğim. Babam gibi, ölünceye kadar... Ama, dedim ya, göstermelik sevgi kırbaçları altında yaşamayacağım. Tek bir sözcük etmediniz öyle mi? Haykırdılar. «Yasalar... Yasalar,» diye haykırdılar... Hâlâ da haykırıyorlar. Ben, kesinlikle dönmeyeceğim... Hele şu avukatımı da, tersyüz geri çevirmelerinden sonra... Yasalar önünde yargılanmamız kaçınılmaz artık... İşin ilginç yanı, yeni, taze, özenilir bir sevgi, suçlu olarak yargılanmak istenirken, aslında iki düşmanmış gibi oluşan taraflar. yasalar önünde haklı çıkabilmek için, daha önce yaşanmış birlikteliklerini de aşağılamak zorunda kalacaklardı. Korktuğum buydu... Korktuğum, yatmakla, sevmenin ayırımının yapılmamasıydı... Sevgisiz yatmalara kimseler ses çıkarmıyordu... Oysa; sevgi denilince sevgisiz yaşamaya itilmişliğin hesaplaşması yapılacağına, sevgi geriliyordu çarmıha... Ama tüm direnmeme karşın, gene de, ikiyüzlü yasaların önüne sürüklenmiştik... Taraflar, birbirinin

canına okumaya hazırlanacaktı kuşkusuz... Bir futbol karşılaşması gibi olacaktı hesaplaşmamız... Avukatlarımız antrenörler, maçı yönetecek hakem de yargıcımız olacaktı... İşin acı yanı, kalecimiz, iki tarafın da kalecisi, küçük, kıvırcık saçlı kızım olacaktı... Bu yavrucağın amacı, iki tarafa da gol atılmamasıydı çünkü... Bir o kaleye, bir bu kaleye koşturacaktı... Sıska, küçücük bacaklarıyla koşturacaktı... «Babam, anam,» diyecekti. Ağabeysi, ablası gibi, umursamaz davranmayacaktı... Onlar kalabalıktı... Tıklım tıklım dolmuş tribünlerde, kupa, gönül yoldaşım olacaktı... Maç bitimi, karşı taraf kazanırsa, kupayı saçlarından tutup sürüyerek, alanın çevresinde, oley diye bağıran evli seyircilerin önünde şeref turu atacaklardı... Sonunda, lime lime parçalara bölüp bir gül güzelliğiyle seyircilere doğru fırlatacaklardı. Maçı, şu tüm ikiyüzlü, sevgisiz, alçak, zavallı insanlara ve faşist yasalara karşın kazanabilirsek, saçlarından sürünmesine, lime lime parçalanmasına, inandığı sevgi adına, alanın kenarında sakin, korkarak, gözyaşları yanaklarına akmış, bekleyen kupanın alnından öptükten sonra, el ele, yıllardan beri koşulup çektiğim evlilik arabasından, onun kırbaç seslerinden, sorumluluğunu tamamlamış bir kişi olarak, kurtulmanın özgürlüğüyle, taşlar, sopalar yağsa bile başımıza, tur atacağız... Bu bir şeref turu değil, üreten iki insanın, emeğin gücüne, onuruna, çağdaşlığına inanmış iki insanın, sevgi turu olacaktı... Turumuzu atarken, kıvırcık saçlı kızıma el sallayacağım. O güne kadar casusumu bulmuş olursam, yanından geçerken yüzüne tüküreceğim... Ama gözlerim bir dostu arayacak bu arada... Sevgiye, yürek açan sakallı bir dostu... En yakınlar uzaklaşıp silinirken, böylece, bilinç ve yürek dostlukları bir adım öne çıkmış olacaktı...

Casusuma neden, bu denli öfkeliyim sanki?..

O böylesine davranmamış olsaydı, karımla zıtlaşıp sevgiyle kucaklaşabilir miydim? Tomurcuklanan, açan, olağanüstü bir sevda gülünün yeşerebilmesi için toprağa, ama toprağın da gübreyle olan çelişkili bağımlılığına benzemiyor muydu sanki, casusumun durumu?..

Minarelerden fışkıran ezan sesleri, gökyüzünde kucaklaşıyor. Her kucaklaşış, kuşkusuz, yüzlerce, binlerce dinibütünü uyandırıyor. Anam da kalkmıştır yatağından. Bir zamanların gür, kızıl saçları, şimdi dökülmüş bir beyazlıkta... Titreyerek tanrısına doğru yürüyordur. Bu sırada, tam bu sırada, göremediğim sokak kapısının önünden, kimi sesler geliyor. Yüreğim acıyla, hüzünle çırpınıyor. Anam abdesdini alıp secdeye kapandığında mı öldürüleceğim acaba? Faşistlerin gelmelerinden neden ürkmüyorum? Neden çekip gitmedim başka yerlere? Gideceğim yerle, özellikle dönmem istenilen evimle, gerçek, bilinen, açık faşizm arasında önemli bir ayırım görmüyor muyum yoksa? Sokak kapısındaki sesler, merdivenlere ulaştı. Tıkırtılar, kıpırtılar yukarıya doğru tırmanıyor. Faşistlerin kurşunuyla, evliliğin, özellikle ayrılma girişimlerinde açığa çıkan örtülü faşizmini nasıl ayırmalı birbirinden?... Ezan sesleri duyuluyor hâlâ. Bu sesler, Cemel savaşını anımsatıyor bana... Cemel savaşındaki mızrakları... Karımla neden başedemiyorum? Yasaların da yardımıyla, arkalandığı çocuklarım nerede şimdi? Cemel savaşında, Kureyşlilerin mızraklarına taktıkları Kuran yerine, günümüzde de, bu mızraklara çocuklar mı batırılıp havada dolaştırılıyor yoksa? Karımın, evlilik mızrağına taktığı çocuklarımı görünce ne yapabilirim ben? Kızıl saçlı kızım, evlendi evleneli, benimle ekonomik bağı koptuğu için, aramamasına karşılık, oğlumun araması, parasal çıkarından başka nedir sanki?..

Sevgisiz bir sorumluluğu sürdürmekten daha acı bir şey var mıdır, bir baba için şu dünyada?.. «Alo... Baba sen misin?» «Benim oğlum.» «Para...» «Nasılsın oğlum?» «Para...» «Kardeşin nasıl oğlum?» «Para...» Nasıl da utanırım kendimden... Oğlumun, sevgiden komisyon aldığını düşünürüm kimi kez... Düşünürüm de, bu durumlarda, salt bu durumlarda, bir ayna geçse elime, tükürebilirim yüzüme... Oğlumda ben, neden yirmi yılda bu denli çirkinleştim böyle? «Para...» «Gel oğlum, al para...» Gelir... Kucaklaşırız... O parayla kucaklaşmış, ben de, bir düzenin çirkinleştirdiği kendimle kucaklaşıyormuşum gibidir... Veririm cebimdekileri... Sormaz, nerden, nasıl bulduğumu... İlgilenmez... Umursamaz... Alır gider... Haykırmak isterim çoğu kez... Utanırım, sevgisizliğin açığa çıktığı bir suçlu olarak, benden istenilen, vermeye zorunlu olduğum paralardan ...Sevgi, uğruna ,değil para, canımı vermeye hazırken, şey... Daha çok aşağılamadan, daha çok aşağılanmadan, neyim var, neyim yok dağıtsam çoluk - çocuğuma... Salt canımla kalsam bir başıma... Böylesi sevgisiz zorlanmalardan kurtulsam... Al oğlum, bu senin... Al kızım, kızlarım bu sizlerin... Al çocuklarımın anası, bu da senin desem... Desem de, onlar bu paraları yeseler bir güzel... Yeseler, ya da mal-mülk alsalar... Yasalara sordum geçenlerde, gelip buluruz yeni baştan seni dediler... Onlar değil, sen çalışmalısın... Sen, sen, sen... Yaşamla, insan arasındaki biricik köprü sevgiyse, sevgisiz nasıl sürecek bu ömür? Tüm bu sevgisizliklerin kaynağı nedir? Sevgiye, gerçek sevgiye insanlar neden düşman bu denli?.. Bu düzen, karıma, annesine, anneannesine göre, pek çok özgürlükler, çıkarlar sağladığı için, karım bana, benim özgürlüğüme karşı çıkmakla, aslında bu düzene, borcunu ödüyor olmasın? Fısıltılar duyuyorum. Faşizm kapımın arkasında. Sonum geldi.

Henüz söyleyeceklerim bitmedi oysa... Elveda çocuklarım... Elveda anam... Elveda gönül yoldaşım... Sana elveda demiyorum, çocuklarımın anası... Sen, toplumu yöneten, kendi görevini, özellikle babaların sırtına yıkan, aileyi avlanma bölgesi olarak kullanan bu düzenin yasalarıyla, yirmi yıldan beri bilinçlendirmeye çalışmama karşın, birleştin. Ayrılmadığın için, ben, gönül yoldaşım bir suçlu gibi dolaştık şu dünyada? Niyeydi bu zulmün, niye? Oysa ben bilirim, sen bu denli güçlü değilsindir. Olsa olsa, öç almanın tadına varmak istediğinde, yasaların da sana katılmasıyla böylesine böbürlenip tavus kuşu gibi kabarabildin... Sen, hem bir insan, hem de pek çok hayvanlar gibisindir. Şimdilerde tavus kuşuluğunla birlikte, aslana da, leş kargasına da benziyorsun... Aslanlığın, yüzyıllar öncesini anımsatıyor bana... İsa'ya yeni yeni inananların parçalatıldığı bir arenadayım... Kafesler arkasında, günlerce aç bırakılmış aslanların homurtularını duyuyorum sanki... Yasalardan yana olanlar, ittiriyorlar beni arenaya doğru... Bağırıp çağırıyorum. Ama fayda etmiyor hiç bir şey... Ben itildikçe, aslanlaşmış senin de önündeki demir örgüler açıldıkça, geliyoruz karşı karşıya. Sen beni, parçaladı, parçalayacaksın... Bu, azgınlıktan kurtulmam, hiç de kolay olmasa bile, kurtulabilirsem eğer, bu kez, aç-yırtıcı aslanlığın, kanatlanan bir leş kargalığına dönüşebilir... Eve dönmemi bekleyen, evden ayrılma yanlışlığından arta kalana bile razı olmuş bir leş kargalığına... Benim, görkemli görünüşlü, ama çirkin sesli tavus kuşum... Benim, özgür ormanlardan, tuzaklara düşürülüp demir örgüler ardında öç almak amacıyla aç bırakılmış, arenalar aslanım... Benim, kalabalıklarda tüm böbürlenmelerine karşın, sessizliklerin, boşlukların leş kargası karım, seninle ilk raslaştığımız günü anımsa... Çaresizlikten kıvrandığın günü... O günler, sana sahip çıkma-

yan düzenle, sonunda, seni bir ölçüde güçlü yapan bana karşı, nasıl da anlaştın... O koşullarda seni kabullenene, sana omuz verene, kendini hiç borçlu saymadın mı? Beni bu denli kolayına alıvereni, ben de haklı da olsam, salıvereyim diye neden düşünmedin? Neden bir faşist gibi davranıp özgürlüğümü bağışlamadın bana? Bak, faşistler kapıma dayandılar. Az sonra, belki de öldürülmüş olacağım. Kurulu düzene karşı çıkmış bir kişi olarak, faşistlerce öldürüldüğümde, salt canımı almış olacaklar ama... Bu gerçeği hiç kimse bilmezse bile, yeryüzünde, bilensin sen... Yaşama özgürlüğüm, faşistler gelinceye kadar sendeydi çünkü... Faşizmle, aynı kefede görünmek yakışır mı sana?.. Ama herşeye karşın, sevgisiz yaşadığın, gerçek sevginin ne olduğunu bilmediğin ve bu düzende, bu düzene inanmış bir kişi olarak geride kalacağın için acıyorum sana... Acınmış bağışlama duygusuyla sana da elveda... Bağışlıyorum ya, mezarıma gelmene izin vermiyorum gene de... Hele hele, çiçek getirip toprağıma bırakmıyasın... Küçük kızıma, şu aylarca görmeme engel olduğun, ama kimi kez de, para karşılığında gösterilen sirklerdeki hayvanlar gibi izin verdiğin küçük kızıma, hiç olmazsa mezarıma, gönlüne düştüğümde, gelmesi için engel olmayasın sakın... Günün birinde, gönül yoldaşımla raslaşırsanız yolda, bize ettiklerinden ötürü, o çevirirse başını, sen görmeye çalış gene de bu yüzü... Gör de, şu yeryüzüne, benden miras kalan gerçek sevginin aydınlığını, enginliğini, hiç olmazsa bir kez gör onun yüzünde... Yılların evliliğinde kaşarlanmış sen ve ben... Ama bakalım, henüz özünü, doğallığını yitirmemiş bu insana karşı borcumuzu nasıl ödeyebileceğiz? Lütfen söyle yalan mı? İkimiz de, onun sunduğu sevgiyle, böylesine kudurmadık mı? Ben sana karşı, şu düzene karşı, ilk kez gerçek anlamda direnebilmenin gü-

cünü, onun sevgisinden almadım mı? Sen, sen de çevremizde pek çok eş-dost görünen, kurbağa yüzlü ozandan tut da, kocasına gözdağı verebilmek için, ayrılmayı alçaklıkmışçasına yorumlayan dedikodu kumkuması kadın, kadınlara varıncaya kadar tüm bu insanlar, tek bir konuda, salt tek bir konuda, kendilerini bana ve gönül yoldaşıma karşı güçlü saymadılar mı? Neydi bu güçleri, kozları neydi? Günün birinde, özellikle yasalar önünde, açıklayacakları güçlü kozları, salt bir sevda birlikteliğini açığa çıkarabilecekleriydi... Söyle yalan mı? Bir kolundan sen, bir kolundan ben tutup olanca gücümüzle çekiştirmedik mi, bu sevmekten başka hiç bir kusuru olmayan kadını? Ben, ileriye doğru, sen, geriye doğru çekiştirmedik mi? Şaşırıp çıldırmaması bir mucize... Dileğim, lâğım karışmamış sular gibi sürdürebilsin, benden sonra da yaşamını... Kapım yumruklanıyor... Sesler... Tabancam elimde... Parmağım, tetiğin üzerinde... Beynime bir kurşun mu sıksam?.. Bir faşist, hiç olmazsa bir faşist öldürmek varken, neden ölmeliyim? Nedir faşizm?.. Kimlerdir gerçek faşistler?.. Henüz, yaşamamızın tümü olmasın faşistçe?.. Faşizm... Gel, gelme, git, gitme, yat, yatma, ye yeme, bir tokat, bir tokat daha... Öp, öpebildiğin kadar... Öptükten sonra bir tokat, bir tokat daha... Özellikle çocukların, itilip kakılmaları... Yat, kalk... Çamurun içine yat... Yat, kalk... Beekleee... Caddeler süngü dolu... Süngülü caddeler kenti... İki süngü arasına kurulmuş salıncaklarda çocuklar... Uyusun da büyüsün... Büyüsün de evlensin... Evlensin de, çalışıp taşısın... Çalışıp taşısın... Pamuk ipliğiyle örülmüş sevgimiz sevgiler adına çalışsın... Bozmak isterse, koparmak isterse, pamuk ipliğini, aranıp bulunsun... Bulunup aşağılansın... Aşağılansın... Soluk, bir anlık soluk... Yasalar... Yasalar dedikçe, çıldırdı çıldıracağım... Gülmelerim,

kahkahalarım aynalardan uzak olsun... Bağırıyorum, «Suçumun cezasını istiyorum,» diye «Suçumun cezasını istiyorum, lütfen...» Şimdi, kapıdan çıkamazsam bile, balkondan atlayabilirim... Önüme ilk çıkanı ,kadın mı, erkek mi, çocuk mu diye ayırım gözetmeksizin öldürebilirim... Koşarım, uzaklara doğru, koşarım... Sevmediğim, bir politikacıyı örneğin, burnu uzun diye, bir başkasını, boyu kısa diye öldürebilirim... Ya da, karımın avukatını uykudan uyandırıp ayaklarından bağlar, başaşağı asabilirim... Karşısına geçip bir sandalyeye oturabilirim... Başaşağı sallarken, sorabilirim: «Toprak, tapu davalarında uzmanken, iki insan arasındaki sevgiyi, bir sevgisizlik adına aşağılamayı nasıl, nasıl kabul ettin, arkadaş? Karımı bana karşı savunurken, karımdan aldığın paraları, benim ona verdiğimi biliyor muydun? Bağışladığım o yapıyı, karımın elinden, bir puntuna getirip alırsan, parayı kırışırız desem, hem onun, hem benim avukatlığını yapar mısın? Yapar mısın, yapmaz mısın?.. Evet mi, hayır mı?» Evetine de bir kurşun, hayırına da bir kurşun deyip karımın avukatını da öldürebilirim... Bir törende, alayın önüne fırlayıp davulcunun davulunu kaptığım gibi başına geçirebilirim... Geçirebilirim... İstediğimi öldürebilirim... Önce ayaklarından asıp sonra öldürebilirim... Herşeyi yapabilirim... Yapabilirim, yeter ki, tüm suçların karşılığı olan cezaları göze almış olayım... Yirmi yıllık evliliğimi de, hiç bir neden yokken üstelik, salt canım böyle istiyor, diye bozmaya kalkışsam... Her birlikte geçen yıl için, bir yıl idamlık bir hükümlü gibi hücreye kapatılmayı göze alsam, ya da her yıl için, bir organımın kesilerek, budanmayı kabul etsem, karımdan gene de ayrılamaz mıyım yasalar? Suçumun cezası, ayrılamamak öyle mi? Salt ayrılamamak... Bir tek, tek bir sözcük... Yasalar... Dışarıda faşizm... Faşizm kapıma dayanmış... Ne-

den bu denli öfkeliyim?.. Öfke, benim durumumda olanlara yakışmaz da, kimlere yakışır?.. Yumruklanıyor kapım... Faşistler neden yumruklasınlar ama? Tekmeleseler ya da kapımı?.. Omuzlayıp kırsalar... İçeriye dalıp makinalı tüfekleriyle tarasalar ya da... Gelenler, başkaları mı yoksa? Dönüyor, parçalanıyor herşey... Herşey karmakarışık... Anamın minareleri yıkılıyor... Seccadeler, secde edenlerin altlarından kayı kayıveriyor... Tesbihler parçalanıyor... Havada, yağan dolu gibi uçuşan taneleri, camlara, insanların yüzüne, gözüne çarpıyor... Çocuklar, kapalı yerlerden fırlayıp bağırıyor... Kaçışan çocuklar, birbirlerine çarpıp yerlere yuvarlanıyor... Kıvırcık saçlım da koşuyor... Bana doğru koşuyor... Koşarken, anası yetişip bir çelme takıyor... Kıvırcık saçları, kanlanıyor... Kızıl saçlım gebe... Çocuğu düşmesin diye bir köşeye sinmiş... Yetişip tutuyorum bir kolundan... Öteki kolundan da anası çekiştiriyor... Karnındaki, gerilmekten parçalandı parçalanacak... «Yavrum,» diye bağırıyor... «Yavrumuz,» diye bağırıyoruz... İtiyorlar beni... Yuvarlanmamak için direniyorum... Kalabalığın arasına karışıyorum... Birşeyleri, birilerini arıyorum... İnsanlar, binlerce, milyonlarca... Binlerce, milyonlarca arasında, insanın sesini duyabilecek insanı arıyorum... Nerede, kim aradığım? Yoksa, doğmamış bir çocuk mu? Doğmamış bir çocuk mu?.. Aradığım, babam olmasın.. Şu yarı gerçek, yarı düş saatlerimde, belki de, söyleyeceklerimi ölmüş bile olsa, ona haykırabilirim gönül rahatlığıyla... Baba, babacığım duy beni, dinle beni ...Oğlun yaralı bir babadır şimdi... Yaralarım, bıçak yarası, kurşun yarası değildir ama... Sevgisizlik yarasıdır baba... Son lokmalarını, sona ayırdıkları en güzel, en değerli lokmalarını yutamadıkları için, gölgeli sevgiler adına saldırıyorlar oğluna... Amaç, bir köleden beklenilen olduktan sonra, sevgi bunun neresinde

baba?.. Böylesine kendi çıkarları, ama, salt kendi çıkarlarını koruyabilmek için, üretenin sırtında, onunla, ölünceye kadar dolaşmanın adına sevgi denebilir mi baba? Seven insan, sevdiğini yer mi? Hele hele, eli ayağı iş tutmaya başladıktan sonra, iştahla yemesini sürdürmesine, üstelik sevdiğini söyleyerek sürdürmesine ne demeli baba? Ben de, öteki kardeşlerim gibi, sen ölünce mi iştahtan kesildim yoksa? Aile nasıl bir şey böyle? Aile diye, hayvan ahırında mı yaşanıyor hâlâ? Hoşnut değilim karımdan... Haklıymışsın, nikâhımıza gelmemekle... Hoşnut değilim, çıkarları adına, analarının zemberek gibi kurup kurup da üstüme saldığı çocuklarımın, altın yumurtlayan tavuk örneği, beni öldürmeyip ama tüylerimi hiç acımadan yolmalarından... Hele oğlumun, anasının yanında üslenip anasının, kocasından -sanki ben babası değil de düşmanıymışım gibi- öç almasından, istemiyerek de olsa, ortak görünmesinden, hiç, hiç hoşnut değilim... Sakın ola, çocukların, nasıl olsa ilerde, kendi başlarına geldiğinde, anlarlar oğlum, deme, deme baba... Hem, sonra anlaşılmanın, yaşarken anlaşılmak istenilene bir yararı olmadıktan sonra... Yoksa, yoksa baba, mezarlıklardaki o dayanılmaz uğultular, ölülerin, yaşayan yakınlarından umdukları gecikmişliğin türküleri, hoyratları olmasın, olmasın baba.. Sen de, böylesi gönlü kırgın mı ayrıldın aramızdan?.. Korkarım, yapma sevgilerle, gerçek sevginin ayırımını bilemeden, yapma sevgilerle inanmış ölüp gittin şu dünyamızdan?.. Atlı, coplu, tanklı bir saldırının önünde koşan çılgın bir kalabalığın arasına yuvarlanıyorum... Sonumun geldiğini sanıyorum... Bağırıyorum... Bunca emeğime karşılık neden sevilmemişim acaba? Neden sevilmemişim? Aldanıyor muyum yoksa? Beni istemeleri, beni aramaları, salt parayla, ünle ilgili değil mi yoksa?.. Ben para, salt para değil miyim? Ah,

buna bir inanabilsem... Dönerdim belki... Gönül yoldaşımı bu sevince, bu emeklerin boşa gitmeyeceği sevincine kurban bile edebilirdim... Gönlümde sevgisizlik çukurları, uçurumları, gönül yoldaşıma raslamadan çok önceleri açılmaya başlamadı mı ama?.. Yanlışlık, terslik, umutsuzluk, uyumsuzluk, bir düzenin ailеye yansımasının doğal sonucu olmasın? Kopan bir tespihin taneleri, parçalanan bir camın kırıkları gibi... Baba, baba... Anam, bastonuyla kalabalığı yarmaya çalışıyor... Gönül yoldaşım eğiliyor üzerime... Ellerinin birisini tutuyorum... Sırtına alıyor beni... Sallanan bacaklarımı, yüzündeki çamurları, kanları silinmiş, kıvırcık saçlım topluyor... Dört kişiyiz şimdi... Anam, gönül yoldaşım, kıvırcık saçlım ve ben... Tanklar, tankların giremediği sokaklarda atlı askerler... Anam, geçmişin, gönül yoldaşım bugünün doğruluklarını, güzelliklerini anlatmaya çalışıyor... Kıvırcık saçlı kızım, küçücük bacaklarıyla, önümüzü kapatan tüm engelerden aşırtıp yarınlara doğru kuşlar gibi kanatlandırmaya çalışıyor bizi... Tabancam elimde... Şakağıma çevirmeyeceğim namlusunu ama. Dolanıyorum odanın içinde... Yarın adına küçük kızımı, bugün adına gönül yoldaşımı faşizme inat, bırakmamalıyım yalnız... Ölmek istemiyorum ya, ölüm kapıma dayanmış... Ölümle vuruşmalıyım öyleyse... Gelenler, nasıl birileri acaba? Kimbilir, Anadolu'nun hangi yöresinden? Belki de, hemşerimdir biri, ikisi... Yumruklar... Omuzlarıyla kırıyorlar kapımı... Yandaki odaya koşuyorum... Birisi giriyor içeriye... Fısıltılar... İkincisi de giriyor içeriye... Az sonra fırlayacağım, gizlendiğim odadan... Önüme ilk çıkana, tabancamdaki tüm kurşunları boşaltacağım... Ölürken, birisi de, silâhını bana doğrultacak. Kurşunlar bedenime doldukça, dizlerime yığılan yaşamı, daha fazla taşıyamayarak yere yığılacağım... Açık gözlerimin pusluluğunda, bir faşisti

görmemek, ama beni gerçek anlamda sevmiş olduklarına inandığım anamı, kıvırcık saçlımı, gönül yoldaşımı son kez, hiç olmazsa gönlümde görebilmek amacıyla gözlerimi kapatacağım... Ya da başka, bambaşka bir olay yaşanacak az sonra.. Kurşunları boşalttığım ikinci giren, yere yuvarlanırken, hiç kimse ateş etmeyecek bana... Odanın içindeki barut kokulu duman biraz azalınca, bir polis göreceğim az ötemde... Kırılmış kapıdan dışarıya baktığımda, karımın karaltısı merdivenlere doğru koşmakta olacak... Koşarken, «Kocam, savcıyı öldürdü,» diye bağıracak... Bastırmaya gelen, karımın önüne düşmüş bu zavallı savcının, can çekişirken, yüzüne bakacağım bir süre... Ansızın sanki, dava dosyaları, tüm yasa kitapları uçuşacak salonun içinde... Tozlanmış, eskimiş dosyaların, yasa kitaplarının altında kalacak savcı... Kurşunlarımın ve bunca ağırlığın altında can çekişen savcıya sesleneceğim: «Yanlışlıkla, özgürlük düşmanı bir faşist gibi ölmektesiniz... Bir faşist gibi...» Belki, belki de bunların hiçbirisi olmayacak... Anamı, kıvırcık saçlımı, gönül yoldaşımı bir kez daha görebilmek, ama karımı görmemek sevinç ve umuduyla, güneş doğarken, kuşların özgürce uçuştuğu yeni bir güne kavuşacağım...

Selâm olsun kuşlara...

HALKALI KÖLE

BEKİR YILDIZ roman

Bir süre önce, çok uzaklarda sandığım ölümün, yanıbaşımda dolandığı duygusuna kapıldım. Öyleyse dedim kendi kendime, şu son yıllarda başına gelenleri, neden yazmıyorsun apaçık? Kanımla, derime yazarcasına yazdım bu romanı. Açıkcası, sevgiyi değil, sevgisizliği anlatabildim daha çok. Bu benim değil, olsa olsa düzenin kusuru. Kusurda anlaşabilirsek, gerçek sevgiye doğru yiğitçe çıkabiliriz yola. Korkaklar, otursunlar oturdukları yerde...

ÖNEMLİ NOT :

Bu kitap basılı fiyatının üzerinde satılamaz

120 Lira

cem ofset a.ş. ☎ 208671/72